

SVENSKA SOM FRÄMMANDE SPRÅK I OLIKA KLASSRUM

– EN PROJEKTRAPPORT

Ineta Balode

Kristin Ekström

Jekaterina Fedosova och Olena Velichko

Samira Hennius

Magnus Jansson

Natalia Krakopolskaja

Hanna Mamchur

Ivars Orehovs

Olga Ryzmakova

Sergej Vanjashkin

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning.....	1
Förord.....	2
Presentationer.....	3
Svenskundervisningen på Ivan Frankouniversitetet i Lviv	3
Svenskundervisningen vid Lettlands universitet i Riga	3
Svenskundervisningen vid Moskvas statliga lingvistiska universitet	3
Svenska som främmande språk vid Mälardalens högskola	4
Svenskundervisningen i Minsk	4
Sverigestudier, svenska och demokratisering, <i>Ineta Balode</i>	5
Hur hantera rollen som demokratirepresentant i en diktatur - att jobba som svensklektor i Vitryssland, <i>Kristin Ekström</i>	20
Den nya webbsidan som ett hjälpmedel för utveckling av högskolans image, <i>Jekaterina Fedosova och Olena Velichko</i>	25
Responsgruppsamtal och skrivsamarbete i smågrupper, <i>Samira Hennius</i>	28
Svensk litteratur som främmande språk, <i>Magnus Jansson</i>	43
Tidningen i språkundervisningen utvecklar studentens personlighet, <i>Natalia Krakopolskaja</i>	53
Radio och film i undervisningen, <i>Hanna Mamchur</i>	71
Svenska språket och litteraturen vid Lettlands universitet jämte glimtar av svensk-lettiska litterära och kulturella kontakter, <i>Ivars Orehovs</i>	77
Skönlitteratur i svenskundervisning, <i>Ivars Orehovs</i>	82
På svenska om Ryssland, <i>Sergej Vanjashkin</i>	95

Förord

Denna artikelsamling har tillkommit inom ramen för projektet ”Svenska som främmande språk ur ett demokratiseringsperspektiv” (2009-2011). Det är fem lärosäten som deltagit i projektet: Mälardalens högskola i Västerås, Ivan Frankouniversitetet i Lviv, Lettlands universitet i Riga, Moskvas statliga lingvistiska universitet och Svenska Centret i Minsk. Projektet har finansierats med medel från Svenska institutet. Artiklarna anknyter på olika sätt till de teman som behandlats under projektets tre gemensamma seminarier i Västerås.

Det första seminariet hade rubriken ”Svenska som främmande språk i olika klassrum” och ägnades åt presentationer och diskussioner av själva undervisningen i svenska som främmande språk och dess förutsättningar på olika lärosäten. Undervisning kan aldrig helt förstås frikopplad från de studiesociala, institutionella och samhälleliga kontexter där den bedrivs. I några artiklar undersöks och diskuteras dessa kontexter, medan andra fokuserar på olika aspekter av den pedagogiska praktiken i klassrummen.

”Svenska som främmande språk i ett medieperspektiv” var rubriken för det andra seminariet. Tekniska innovationer och nya medier innebär naturligtvis både möjligheter och utmaningar för all undervisningsverksamhet. Några av artiklarna i denna publikation presenterar konkreta förslag på hur man kan integrera såväl etablerade som nyare medier i undervisningen i svenska som främmande språk.

Det tredje seminariets tema var ”Svensk litteratur och kultur i svenska som främmande språk”. Det kom att bli en stark betoning på svensk skönlitteratur och film. Hur kan svensk film och litteratur i olika genrer användas i undervisningen? Vilka syften har man med litteraturläsningen och vilka kulturella kopplingar och jämförelser kan göras? I flera av publikationens artiklar behandlas dessa frågor med konkret utgångspunkt i undervisningen vid lärosäten som ingått i projektet. Även översättning är ett ämne som behandlas i några av artiklarna. Både översättning av sakprosa och litterär översättning behandlas med utgångspunkter i undervisningspraktiken. Slutligen är det glädjande att även ett par av stipendiaterna bidragit med en artikel om en del av sin verksamhet inom projektet!

Magnus Jansson, projektledare

Presentationer

Svenskundervisningen på Ivan Frankouniversitetet i Lviv

Undervisningen är förlagd till Avdelningen för internationella relationer. Våra studenter läser internationella relationer som huvudämne, som inkluderar olika inriktningar så som rätt, juridik, områdesstudier eller ekonomi. Under höstterminen 2011 har vi ungefär 40 studenter fördelade på sex grupper över fem årskurser. Svenska är deras första främmande språk men det går inte att läsa som huvudämne. Med andra ord är alla våra studenter biämnesstuderande. Några få av studenterna kommer från andra fakulteter så som de språkvetenskapliga, journalistik etc.

Svenskundervisningen vid Lettlands universitet i Riga

Från och med 1990-talet började man vid Lettlands Universitet med undervisning i de skandinaviska språken som huvudämne på BA-nivå. Studenterna genomgår 4 års studier, där 50% utgörs av anglistik och 50% antingen dansk, norsk eller svensk filologi. Det innebär, att man varje år tar in en grupp på 12–20 studenter som läser engelska och ett av de skandinaviska språken (vart tredje år) – dvs. de tar både språkpraktiska lektioner, lingvistiska och litteraturvetenskapliga ämnen, realia samt introduktion i översättning och tolkning. Studierna avslutas med en BA-uppsats, där man får välja mellan att skriva på engelska eller att skriva på respektive skandinaviskt språk. Just svenska och engelska BA-filologistudier pågår sedan studieåret 1996/97.

Svenskundervisningen vid Moskvas statliga lingvistiska universitet

Svenska studeras vid MGLU på tolk- och översättarfakulteten sedan 1960-talet. För närvarande kan man läsa svenska som första eller andra främmande språk, i 10 resp. 9 terminer (i båda fallen är svenska språket examensämne), eller som tillvalsämne (4 timmar i veckan fr.o.m årskurs 3). Vanligen finns det två eller tre grupper på högst tio studenter som har svenska som examensämne och, om det finns intresse och resurserna tillåter, en grupp som läser svenska som tillvalsämne. Det är institutionen för nederländska, finska och nordiska språk som svarar för all undervisning i svenska och svenskrelaterade ämnen. För närvarande finns det tre svenskklärare. Institutionen erbjuder även forskarutbildning i nordiska språk.

Alla svenskstuderande, förutom några som läser svenska som tillvalsämne, utbildas till översättare och tolkar i två främmande språk (med svenska är kombinationen nästan alltid svenska-engelska eller engelska-svenska). Under åk 1 och 2 får studenterna 10-18 timmar svenska i veckan (uttal, grammatik, konversation, skriftlig framställning, hemläsning), och fr.o.m.

åk 3 minskar antalet språklektioner samtidigt som det blir mer undervisning i översättning och tolkning. Den praktiska språkundervisningen kompletteras av föreläsningsskurser i Sveriges historia, geografi, statskunskap, litteratur och kultur, språk teori, stilistik, språkhistoria, översättningsteori m.m.

Svenska som främmande språk vid Mälardalens högskola

Svenska som främmande språk har undervisats vid Mälardalens högskola i över 20 år. Den ursprungliga verksamheten var ett sommarkursprogram med kurser med en längd på mellan 2 och 4 veckor. Ur detta sommarkursprogram utvecklades det nuvarande Skandinavistikprogrammet. I början av 1990-talet erbjöd Mälardalens högskola enskilda heltidskurser i svenska språket och kulturen men utbudet av kurser har successivt utökats så att Mälardalens högskola numera varje termin erbjuder heltidskurserna Skandinavistik 1 på A-nivå, Skandinavistik 2 på B-nivå samt Skandinavistik 3 på C-nivå. Fr.o.m. höstterminen 2011 erbjuds kurserna Skandinavistik 1 respektive 2 även som campuskurser på halvfart i Barcelona i Spanien.

Svenskundervisningen i Minsk

Svenskundervisningen i Minsk bedrivs på tre lärosäten - Minsk Statliga Lingvistiska Universitet (MGLU), Vitryska Statliga Universitetet (BGU) och på Centret för Svenska Studier (CSS). Merparten av studenterna läser svenska på någon av de fyra fakulteter som bedriver svenskundervisning på MGLU: engelska fakulteten, översättarfakulteten, fakulteten för interkulturella relationer och tredjespråksfakulteten. Förutom sex vitryska lärare undervisar även en svensklektor utsänd av Svenska institutet. Under höstterminen 2011 kommer ett svenskcenter att invigas på MGLU, det vill säga ett samlat bibliotek med läromedel och skönlitteratur, samt studieplatser för studenter och lärare. På BGU läser ett antal studenter svenska inom ramen för programmet Internationella relationer, där endast två lärare undervisar. På samtliga lärosäten kan man läsa svenska som nybörjarspråk upp till avancerad nivå.

CSS är något av en samlingsplats för lärare och studenter som intresserar sig för Sverige och svenskstudier. Undervisningen bedrivs på kvällstid och både studenter och lärare har andra sysselsättningar utöver sina svenskstudier. Centret anordnar bland annat gästföreläsningar, filmkvällar och gemensamt firande av svenska högtider, så som Lucia och midsommar. Många av landets framstående tolkar och översättare har anknytning till centret och återkommande översättarseminarier i centrets regi har ambitionen att säkra återväxten samt att fortbilda kunniga och drivna lärare.

Sverigestudier, svenska och demokratisering

Av Ineta Balode,

*Fil. Dr. och lektor i svenska och tyska
vid Lettlands Universitet*

Inledning

Alla som vuxit upp i ett demokratiskt västerländskt samhälle eller i de nya östeuropeiska demokratierna ska väl kunna svara på frågan ”Vad är demokrati?” Det förväntade svaret blir förmodligen något liknande definitionen ’stat med folkvälde’ [SAOL¹³, 141] eller allmänt kända demokratiaspekter som fria val, grundläggande rättigheter för alla medborgare o.a. [se www.kansalisvalta.fi/sv]. Projektet ”Svenska som främmande språk ur ett demokratiseringsperspektiv” som tack vare Svenska institutets stöd gjort ett internationellt student- och lärarutbyte möjligt samt samlat svensklärare från flera länder till gemensamma seminarier och diskussioner kring språkundervisning och demokratisering vid Mälardalens högskola, gav mig inspiration att tänka närmare på frågorna. Att ett samhälle och dess demokratiska statsbyggnad, som slås fast i författningen, inte ska upphöra att föra en debatt om hur man kan göra den sociala miljön bättre och samtidigt hålla ett vaksamt öga på att mänskliga rättigheter respekteras är en självklar sanning. Lika självklart är att en sådan demokrati kan förverkligas under förutsättningen att samhällets medlemmar är socialt engagerade och känsliga för demokratifrågor i globala statspolitiska sammanhang och i vardagen som faktiskt utgör vårt verkliga liv där vi mycket tydligare upplever ett samhälle som demokratiskt eller inte.

Kan språk- och kulturstudier också bidra till att stärka demokratin? Är ”Sverigestudier och svenska” en passande kurs för att diskutera demokratin? Hur kan man förmedla ett demokratiskt tänkande? För att få svar på dessa frågor lät jag studenterna tala. Det handlar om en enkät som tio masterstudenter vid Lettlands universitet deltog i. De läser alla germanistik, men samtidigt också en ny kurs, ”Sverigestudier och svenska”, som inte ingått i masterprogrammet tidigare. Innan jag går in på enkätfrågorna och sammanfattningen samt interpretationen av studenternas svar, ska jag berätta om kursens mål inom masterstudierna och med några exempel visa att begreppet demokrati finns med i olika samhällsdiskurser i Sverige och därmed hör till realiaakunskaperna om landet.

”Sverigestudier och svenska” som en allmänbildande kurs i det germanistiska masterprogrammet vid Lettlands universitet

Ett av de främmande språken som fortfarande spelar en stor roll i Lettland är tyska. Det tyska språket och den tyska litteraturen har en lång tradition som eget studieprogram vid Lettlands universitet. För cirka tio år sedan omorganiserades dessa studier och den Germanistiska avdelningen var en av de första vid universitetet som gick över till modellen med tre års bachelorstudier och två års masterstudier. Tyvärr har den nya modellen inte löst problemen med ett minskat antal studerande – en tråkig tendens som i synnerhet påverkat studierna på masternivå. Under de senaste åren var intresset så litet att man var tvungen att ställa in studentinskrivningen 2008 av rent ekonomiska skäl. Det fanns säkert flera orsaker som ledde till den beklagliga situationen, men samtidigt måste erkännas att det verklighetsfrämmande innehållet och inflexibiliteten i det dåvarande masterprogrammet hade skapat en misstro till utbildningens kvalitet. Efter tre års bachelorstudier valde man snarare en annan fakultet eller att fortsätta sina studier utomlands.

Det var alltså nödvändigt att göra något åt situationen eftersom hela utbildningsinriktningen drabbades. Dessutom blev det omöjligt för de duktigaste och mest begåvade studenterna att fortsätta sin germanistiska utbildning på doktorandnivå.

År 2005 hade man börjat fundera på ett nytt masterprogram eftersom det gamla var oattraktivt redan då. Det som framförallt tycktes vara viktigt för framtiden var följande:

- Programmet fick erbjuda mer än bara de traditionella lingvistiska och litteraturvetenskapliga ämnena. Det fick skapa rum för olika discipliner som germanistiken numera omfattas av och ge möjlighet till en individuell specialisering inom programmet.
- Programmet fick ta hänsyn till arbetsmarknadens krav. Det innebar ingalunda att förvandla ett akademiskt masterprogram till ett professionellt; snarare handlade det om sättet hur man erbjöd en teoretisk utbildning, hur man ackumulerade och integrerade olika kunskaper och att man visade hur man kunde använda dem. Därmed prioriterades t.ex. projektarbeten i stället för vanliga uppsatser i ett studieämne.

Flexibilitet, realitetsnärhet och individuella utvecklingsmöjligheter är viktiga då man tänker på situationen som väntar en ny specialist på Lettlands arbetsmarknad. Det nya masterprogrammet "Interkulturelle Germanistik" ska förhoppningsvis leda till att två högskolor – Lettlands universitet och Ventspils högskola – ska samarbeta och konsolidera både högskolelärarkåren och de vetenskapliga resurserna. Till dess har man bestämt sig för en stegvis men ändå förhållandevis snabb övergång från det gamla programmet till det nya, och detta först vid universitetet. I alla fall har man för första gången erbjudit kursen "Sveriestudier och svenska" som ingår i den allmänbildande delen av det germanistiska masterprogrammet. Till hösten 2010 registrerades 12 studenter som ville läsa germanistik på masternivå.

Idén att ta upp kursen "Sveriestudier och svenska" i programmet föddes just i diskussionerna om hur man borde göra det nya programmet attraktivt och hur det kunde både inspirera de studerande och öppna nya möjligheter för dem. Det är helt klart att den globaliserade världen som vi lever i har förändrats och att multilaterala relationer har fått en mycket större betydelse än de traditionella bilaterala relationerna mellan enskilda länder, speciellt inom EU. En tolk som ska arbeta vid ett exportföretag ska förmodligen kommunicera med flera utländska partner och inte bara med en tysk representant. Lika tänkbart är det att det blir engelska som i denna situation kommer att användas som *lingua franca*. Lika fullt är det viktigt att man känner till landet och de samhällets representanter som man skapar kontakter med. Där kan engelskan bara anses vara ett sekundärt hjälpmedel men inte en optimal lösning.

"Sverigestudier och svenska" valdes av flera skäl. Å ena sidan är Sverige Lettlands närmaste granne på andra sidan Östersjön och det finns många olika slags kontakter mellan våra två länder. Å andra sidan kan svenska anses som en optimal komplettering av tyska ur ett lingvistiskt perspektiv. Ett nordiskt språk hör vanligtvis hemma i läroplanen hos germanistikstudierna i Tyskland där man läser tyska som modersmål. De nordiska språken bidrar till att man får en bättre inblick i tyskans struktur och den historiska utvecklingen. Lettiska masterstudenter behärskar tyska väl och på denna avancerade nivå kan de prova på ett nytt germanskt språk genom att använda inlärningsstrategier utifrån sin erfarenhet. Även om studierna bara omfattar tre terminer kan man räkna med att de uppnådda svenskkunskaperna motsvarar A2/B1-nivån och att det är en bra bas för att fortsätta med svenskan på egen hand, på en språkkurs eller att man kan orientera sig språkligt i dagspressen, kommunicera i vardagssituationer osv. Inte mindre viktigt var det att Lettlands universitet har haft stabila kontakter med Svenska institutet (SI) sedan många år. Tack vare SI har man kunnat etablera svensklektoratet vid universitetet och erbjuda svenskundervisning som inte hade varit möjligt bara med lokala resurser.

Som framgår av kursnamnet handlar det inte bara om språkundervisning. Sverigekunskap i alla facetter spelar en lika stor roll, ty målet med kursen är att utbilda personer som orienterar sig i det svenska samhället och har föreställningar om vad som präglar de nordiska länderna framförallt i den europeiska kontexten. I koncentrerad form tas de aspekter med som behandlas inom regionala studier. Därför är det en fråga om vilka teman som ska prioriteras, vilka nyckelord som ska tas upp i en imaginär temalista som bildar den informativa kärnan för kursens "Sverigestudier" och skapa en adekvat bild av grannlandet och dess samhälle, ty "Sverigebilden utgör grunden" [<http://www.si.se>].

Begreppet "demokrati" i den svenska samhällsdiskursen

Ett av de viktiga svenska nyckelorden är demokrati. Sverige som positionerar sig som ett "progressivt land som kännetecknas av nytänkande, öppenhet, omtänksamhet och äkthet – av social och ekologisk hållbarhet" [<http://www.si.se>] ser "demokrati, yttrandefrihet och hållbar utveckling" som viktiga svenska profilfrågor [ibid.]. Tack vare sin erfarenhet och kompetens vill och kan Sverige bistå med dessa frågor som måste bilda den gemensamma plattformen för varje slags samarbete.

Om man går in på internetsidan www.uppsatser.se/om/demokrati får man en förteckning på 761 uppsatser som innehåller ordet demokrati. Mest handlar det om kandidatuppsatser och masteruppsatser vid olika högskolor i Sverige samt uppsatser för yrkesexamina. Internetsidan www.forskning.se bjuder på information om demokrati och anger ordet i temaförteckningen. "Tio frågor & svar om demokrati" ger följande definition: "Demokrati är ett sätt för staten att styra samhället där man tar hänsyn till samhällets gemensamma behov. I väst talar man om den liberala demokratin som innebär att makten utgår från folket via fria val och där vissa fri- och rättigheter är garanterade: yttrandefrihet, rättssäkerhet, demonstrationsfrihet osv.". Ordet demokrati står först även på startmenyn på hemsidan till Sveriges Riksdag www.riksdagen.se. Begreppet förklaras ur perspektiv som visar regeringens roll i ett demokratiskt land som Sverige: "I en demokrati får alla vara med och bestämma". I Sveriges grundlag står "att all offentlig makt utgår från folket och att riksdagen är folkets främsta företrädare". De 349 riksdagsledamöterna som medborgarna utsett i fria val "ska representera människorna i Sverige och ... se till att folkets vilja genomsyrar besluten som riksdagen fattar." Här påpekas även mediernas roll som kan påverka opinionen genom hur och vilka nyheter som förmedlas och hur befolkningen informeras.

Det räcker med några exempel på hur medierna reagerar på viktiga sociala händelser. I september 2010 berättade Sveriges medier om Danmarks

negativa reaktion på det senaste svenska valet: "Svensk demokrati är odemokratisk". Sverige har kritiserats för att man inte tillåtit Sverigedemokraternas reklam i TV på grund av deras rasistiska inställningar. Den citerade värderingen låter hård: "Sverige är ett u-land när det gäller yttrandefriheten" Censur "hör inte hemma i ett skandinaviskt land år 2010" [<http://ligator.wordpress.com>].

I sin artikel "Svensk demokrati är bäst i världen – det duger inte alls" beklagar Mats Dagerlind ett gammaldags och omodernt sätt att politiskt styra landet. Om man med sin mobiltelefon till och med kan rösta i olika underhållningssammanhang så är det snarare underligt att befolkningens politiska befogenheter fortfarande innebär att "lägga lappar i lådor vart fjärde år". Författarens visionära förslag låter: "Instifta en direktdemokratis dag då medborgarna varje år via Internet får ta virtuell plats i plenisalens taburetter och själva votera"! [Dagerlind 2009.05.23: <http://www.newsmill.se>].

Dessa exempel pekar på att begreppet demokrati inte bara prioriteras i politiska sammanhang utan har central ställning inom svensk utbildning och forskning. Den journalistiska tolkningen och användningen av ordet demokrati återspeglar som bäst begreppsuppfattningen i samhället och visar tydligt att leva i en demokrati betyder engagemang och ett socialt modigt agerande. Inte minst de kritiska debattartiklarna, t.ex. "Är du yttrandefri lilla vän?" från 2011-04-12 på Sveriges journalistkårs hemsida [www.journalisten.se], visar vilken viktig roll begreppet spelar i samhällsdiskursen.

En enkät om demokratin i samhället, vid universitetet och i undervisningen

Tio studenter fortsatte sina germanistiska masterstudier vid Lettlands universitet under vårterminen 2010/2011 och deltog därför i enkäten. Vid terminens början fick de fylla i ett frågeformulär och svara på tolv frågor som handlade om demokrati i Lettland, vid universitetet och om demokratiaspekterna som ingick (eller inte ingick) i språk- och kulturstudierna. Studenterna var inte speciellt förberedda på enkätfrågorna, inte heller hade man fokuserat på begreppet "demokrati" inom "Sverigestudier och svenska" under höstterminen då deras första kontakt med Sverige och svenska som studieämne ägde rum.

Undervisningen hade varit tematiskt integrerad, men samtidigt tvåspråkig: tyska hade använts som undervisningsspråk då man talade om landet, realia och samhällsliv (ofta i jämförelse med Tyskland, Lettland och andra länder), men svenska användes då det gällde språkinläringen. På så sätt har demokrati inte tagits upp explicit som ett målmedvetet inkluderat begrepp. Studenternas enkätsvar får nu utvisa om de fått en föreställning om Sverige som ett demokratiskt land. Samtidigt borde

enkätundersökningen ge viktiga impulser till hur man skulle kunna förmedla ett av de centrala begreppen i den svenska samhällsdebatten och i den svenska vardagen.

Flera enkätfrågor var komplexa och studenterna fick ofta ge några (i genomsnitt 3) exempel på sina kortsvar Ja/Delvis/Nej, eller argumentera för svaret utförligare. I utvärderingen samlades och grupperades enskilda argument eller exempel, därför motsvarar de absoluta siffrorna inte alltid antalet respondenter. Eftersom enkäten var på lettiska är de i anföringstecken givna citaten översatta.

1. Vad är *demokrati* enligt din mening?

Ofta använder studenterna uttrycket "statsförvaltning" resp. "(statlig förvaltningsform" (5). På så sätt väljer de en hyperonym som får följande preciserande kännetecken:

- befolkningen som makthavare ("folket deltar i statsförvaltningen", "där majoriteten av befolkningen har makt", "befolkningens intressen blir representerade", "människor deltar i beslutfattningen")
- garant för livskvalitet ("möjliggör ett bättre liv")
- yttrandefrihet ("där människor har rättigheter att yttra sina åsikter").

I den här definitionsliknande förklaringen är maktfrågan den viktigaste. Ett enkätsvar innehåller t.o.m. den etymologiska förklaringen av ordet demokrati: det kommer ur grekiskan och betyder 'folkstyre'. Att demokratin ska erbjuda möjligheter till att förbättra ens livskvalitet är av mindre betydelse. Om man tolkar *ett bättre liv* som 'ekonomiskt bättre' så matchar det med en annan åsikt om möjligheten att "få stöd från staten".

Däremot har *yttrandefriheten* en mycket större betydelse som förklaring bland alla aspekter som studenterna kopplar till demokrati. Sammanlagt finns *yttrandefriheten* i sex svar. Om man även lägger till *pressfrihet* som förekommer två gånger och implicerar yttrandefrihet samt den lite filosofiskt formulerade aspekten *tankefrihet* som har social relevans bara under förutsättning att man kan yttra sina tankar i offentliga sammanhang utan att vara rädd för repressalier, intar den här aspekten (9) den ledande positionen i demokratiuppfattningen.

Deltagandet i valen och möjligheten att rösta nämns explicit bara 3 gånger. Den förhållandevis låga frekvensen av en så viktig demokratispekt kan eventuellt förklaras genom att den tagits med och indirekt uttryckts i beskrivningar av typen 'folkstyre'. I ett svar kopplas deltagandet i beslutsfattandet direkt till förklaringen: "i form av röstning".

Var sin gång nämns följande aspekter:

- fria förflyttningsmöjligheter
- jämställdheten mellan kvinnor och män

En respondent betonar att demokratin är en idealisk föreställning om en social formation: "i verkligheten existerar en sådan form bara i böckerna".

2. Är Lettland en demokratisk stat?

Studenterna fick välja mellan tre olika svar: Ja./Delvis./Nej. Bara två svar uttryckte en tydligt positiv värdering. Åtta respondenter svarade med *Delvis*.

Frågorna 3 och 4 fördjupade och utvecklade svaret på fråga 2. Studenterna fick fundera på vad som var demokratiskt i Lettland och vad som inte var demokratiskt i landet.

3. Vad är demokratiskt i Lettland?

4. Vad är inte demokratiskt i Lettland?

Nio studenter svarade på frågorna 3 och 4. Sex studenter dvs. mer än hälften svarade att det var *valen* eller *fria val* som återspeglade demokratin i Lettland, men tre svar innehöll begreppet 'yttrandefrihet' (t.ex. "man kan uttrycka sina åsikter"; "yttrandefrihet och pressfrihet"). Det fanns även en kommentar om att yttrandefriheten inte fick strida mot de allmänna normerna i samhället.

Demokratin i landet förverkligas genom en "statsbyggnation" som stärks genom "författningen". Det råder "religionsfrihet" i landet. Det knappa svaret "statsgränser" tyder eventuellt på möjligheten att förflytta sig fritt utan restriktioner. En positiv tendens inom samhället återspeglas i tanken att relationerna mellan olika nationaliteter för det mesta inte är konfliktladdade: "Den största delen av befolkningen menar att kommunikation mellan letter och minoriteter är möjlig". Denna tanke blir möjligtvis bekräftad genom svaret att "människor är demokratiska".

Ändå har det sista svaret fått ett tillägg, att politikerna inte är sådana. En annan respondent pekar på att Lettland (trots sin status som demokratiskt land) påverkas av andra länder. Därmed stöder de den allmänna åsikten att demokratin i Lettland bara fungerar delvis.

I frågan om bristerna i den lettiska demokratin kan man slå fast att respondenterna har sin egen uppfattning. Svaren återspeglar faktiskt ett spektrum av samhällsproblem som diskuterats i offentligheten på sistone. Här kan man bara kortfattat räkna upp de svar som studenterna gett:

- statens och politikernas attityd mot befolkningen
- korruptionen
- klyftan mellan olika samhällsklasser (medelklassen saknas)
- radikalismen inom politiken (nationalismen och hatet mot minoriteterna bland radikala politiska krafter)
- begränsade rättigheter till strejk och demonstrationer
- status för icke-medborgare
- begränsade möjligheter att välja skolämnen individuellt

- yttrandefriheten
- allt bestäms av personer med en högre position.

Studenternas exempel på vad som är och inte är demokratiskt i Lettland ger även en djupare insyn i vad de anser att en demokrati är. Det är påfallande att *yttrandefriheten* i alla sina uttrycksformer (även religionsfrihet och pressfrihet, eller rättigheten att strejka och demonstrera) har en entydigt hög position i ranglistan, om man räknar ihop hur ofta den nämnts i positiva och även i negativa sammanhang. Lika viktig verkar maktfrågan vara – vem som bestämmer i en demokrati och på vilket sätt. Om fråga 1 framhävde ”folkstyret” så visade fråga 3 att ”valet” är huvudinstrumentet för att förverkliga det. Enligt enkätsvaren på fråga 3 kunde man tycka att demokratimekanismen fungerar bra i Lettland. Däremot visar svaren på fråga 4 att de demokratiska strukturerna inte räcker för att snabbt lösa viktiga samhällsproblem.

5. Är Lettlands universitet en demokratisk institution?

Alla tio studenter valde svaret *Delvis* av de tre möjliga (Ja./Delvis./Nej).

Bara nio studenter har argumenterat för sina svar men flera (4) har samma åsikt, nämligen att universitetet inte ger någon möjlighet att välja. Studenterna får inte läsa de kurser de är intresserade av. Det handlar faktiskt om ett problem som till stor del förorsakats av krisen som drabbat landet de senaste åren och som inte gått universitetet förbi. De finansiella nedskärningarna från statens sida har lett till att man minskat antalet universitetslärare och professorer och att man infört ett krav på ett minimiantal studenter (15) för en undervisningsgrupp. Om man ser att antalet tyskstudierande på bachelornivån knappast räcker till för undervisning i två studentgrupper så är det inte förvånande att möjligheten att välja mellan två eller flera kurser i den så kallade modulatororienterade programdelen B är minimal. Oftast får den mindre intressentgruppen (vars antal inte uppfyller kravet på ett minimiantal) ansluta sig till majoriteten. Ännu mindre studentgrupper har man i det återupplivade studieprogrammet på masternivån.

Men å andra sidan är problemet ingenting nytt. Man borde kunna hitta ett sätt att lösa det. Kanske ligger orsaken någon helt annanstans? ”Ibland ligger makten i händerna på sådana som inte lyssnar på andras åsikter”. Tre respondenter tar upp frågan (och det aktuella problemet) om nödvändigheten att bli lyssnad på när man uttrycker sina åsikter.

En del argument är neutrala eller positiva (5) vilket understryker att svaret *Delvis* är adekvat: det finns studentinflytande vid varje fakultet – ett medium mellan studenterna och administrationen; studenterna är aktiva

och kräver förändringar; universitetslärarna är tillmötesgående och hjälpsamma; man får yttra sina åsikter utan att vara rädd för negativa konsekvenser.

En ganska radikal och snarare subjektiv värdering tyder på att den individuella situationen kan påverka åsikterna: „att bara föräldralösa och handikappade personer får stipendier är odemokratiskt”. Å andra sidan kan man fråga om universitetet hittills gjort det optimala för att upplysa, förklara eller begrunda sina motiv för stipendietilldelningen.

Studenternas svar visar att även i situationer som omedelbart anknyter till deras vardag finns det samma aspekter med hög rangposition som i allmänna frågor om demokrati: det handlar om möjligheten att välja, om möjligheten att yttra sig och om möjligheter att påverka dvs. förändra sin situation.

Följande frågor tar upp demokratiaspekterna i språk- och kulturstudierna. Den allmänna frågan (6) leder vidare till de studier studenterna genomgått under höstterminen 2010/2011.

6. Ingår demokratiaspekterna i språk- och kulturstudierna?

Som i de flesta fall fick studenterna välja mellan tre svarsvarianter: Ja/Delvis/Nej, som de sedan fick förklara med hjälp av några exempel. I detta fall blev det åtta *Ja*. Svaren *Delvis* och *Nej* förekom var sin gång.

Två respondenter tycks ha missuppfattat det väsentliga i frågan, ty deras kommentarer rörde möjligheten att läsa främmande språk överhuvudtaget (”man får läsa de språk man vill”) såsom jämställdhet mellan kvinnor och män angående universitetsutbildning (”nuförtiden får kvinnor fritt uttrycka sina åsikter och studera, vilket knappast var möjligt för hundra år sedan”). En respondent har inte kommenterat sitt svar. De övriga svaren balanserar mellan generella uttalanden (5 respondenter) att kultur och språk (”språket som demokratins verktyg eller vapen”) är demokratiska i sig, därför är deras studier en demokratisk process som ”vidgar kunskaperna om demokrati”, där ”man kommer i kontakt med demokrati” och där studenterna får diskutera demokratifrågor: ”var och en får uttrycka sina åsikter” och påpekandet (5 respondenter) att man samlar kunskap om vilka former demokratin kan ha i andra samhällen: hur de kan förverkligas genom statsförvaltning och administration, vilka uttryck de kan ta sig i den sociala samvaron, ty människans beteende och relationer till sina medmänniskor bestäms av den demokratiska nivån i samhället.

7. Hur ofta deltog du i kursen ”Sverigestudier och svenska” under höstterminen 2010/2011?

Cirka:

- 90-100% 5 svar
- 70-90% 2 svar
- 50-70% 2 svar
- 30-50% 1 svar
- mindre än 30 % ---
- deltog inte alls ---

Svaren visar att det bara var sju eller 2/3 av tio studenter som regelbundet deltog i kursen under höstterminen.

8. Om du fick beskriva ”Sverigestudier och svenska” under höstterminen 2010/2011 skulle du kunna säga att kursen i princip var demokratisk?

Studenterna fick välja mellan svaren *Ja./Delvis./Nej*. Nio studenter svarade *Ja* och en student svarade *Nej*. Liksom tidigare fick man ge exempel som kunde motivera svaret. Två respondenter skrev inga kommentarer. Beskrivningen demokratisk blev i första hand knuten till atmosfären som rådde under kursen, t.ex. ”studenterna deltog aktivt i undervisningsprocessen”, ”det var ingenting påtvingat”, ”man tog till vara studenternas åsikter” och som slutsats ”både studenterna och läraren var demokratiska” (sammanlagt sju liknande värderingar). Som demokratisk uppfattades även informationen som förmedlades (tre respondenter). Studenterna formulerar det generellt som att ”man fick information om olika kulturaspekter i Sverige” eller som redovisning av sina egna kunskaper: ”de mänskliga rättigheterna respekteras på högsta nivå; regeringen tar till sig befolkningens klagomål och rekommendationer; invånare med olika bakgrund har lika rättigheter”. En respondent tyckte att sättet att knyta det behandlade lektionstemat till vardagssituationer och berättelser om hur man handlade i sådana situationer i Sverige var demokratiskt. Resten av svaren innehåller några ensamstående argument.

Frågorna 9 och 10 handlar om Sverigekunskap som studenterna tycker sig kunna knyta till demokratiaspekterna. Frågan 9 löd:

9. Fick du en allmän föreställning om Sverige under kursen?

Man fick välja mellan svaren *Ja* och *Nej*. Alla respondenter var överens om att de fått en allmän föreställning om landet.

Nu fick de fundera över vad man sagt om Sverige och det svenska samhället under kursen och försöka komma ihåg teman eller frågeställningar som man skulle kunna koppla till begreppen "demokrati" och "demokratiskt":

10. Kan du komma ihåg någon aspekt eller något tema som du skulle kunna koppla till begreppen "demokrati" och "demokratiskt"?

Det var bara fem studenter som gav svar på frågan. Enligt studenternas uppfattning har man tagit upp följande teman som står för demokrati i Sverige:

Sveriges politiska system ("Sveriges kommuner"; 1917 infördes ett parlamentariskt system. Sen dess har kungen en representativ roll"; "Sveriges lagar förändras först efter en folkomröstning")

mänskliga rättigheter som yttrandefrihet, jämställdhet mellan kvinnor och män ("1921 fick män och kvinnor samma rösträtt") språkbruket i Sverige respektive dialekter och svenskan i Finland ("svenskar talar flera dialekter och de anses vara lika korrekta").

Dessa fem respondenter nämner även den politiska etiken och studiemöjligheterna ("man har fria studieplatser vid Sveriges universitet") som sådana teman. Några av svaren visar att studenterna lagt till information som de inte fått på lektionerna under höstterminen.

Svaren visar att man å ena sidan behandlat samma aspekter som i fråga 8. Där har man anfört mänskliga rättigheter som exempel på information man fått. Å andra sidan har man inte knutit demokratiaspekterna till den sociala samvaron, till vardagssituationer dvs. till demokratin i praktiken. Den lite förenklade tolkningen "men läraren betonade alltid att svenskar gör allt som regeringen bestämmer" (ett av de enstaka svaren på fråga 8) har fastnat i stället för t.ex. allemansrätten. Svaren tyder på att man fått en allmän föreställning om Sverige, däremot inte så mycket kännedom om det som präglar Sverige som demokratiskt land eller skiljer det från andra demokratiska länder.

Det var bara hälften som kunde eller ville rekapitulera informationen från den första terminen. Om man ändå uppfattat kursen som demokratisk och trivts med studierna så beror det till stor del på den avspända stämningen

(trevliga studenter och lärare) och det individuella intresset för att läsa ett nytt språk och lära känna ett samhälle som man hittills inte vetat mycket om.

11. Instämmer du i att kunskap i tyska språket främjar studierna i kursen "Sverigestudier och svenska"?

De svenskstuderande som deltog i kursen och i enkäten har redan goda kunskaper i tyska och fortsätter att läsa tyska som huvudämne på masternivå. I frågan om tyskans främjanderoll för studierna av svenska språket svarade nio studenter jakande, en respondent hade ingen åsikt. Om man svarade *Ja* fick man motivera sitt svar.

Det som hjälper är framförallt lexikaliska likheter (6): "man kan förstå många ord, t.ex. Wasser – vatten", "man kan lättare förstå orden" o. dyl., liknande grammatiska strukturer (5), två respondenter pekade på likheter i uttalet (här måste man utgå ifrån ljudsystemet i studenternas modersmål lettiska och ryska). Det finns också allmänna formuleringar som "språken tyska och svenska liknar varandra" (2). Sådana likheter hjälper en "att förstå kontexten" även om man inte har omfattande kunskaper i svenskan. En respondent visar till och med ett lingvistiskt intresse för språken och säger att man kan "målinriktat samla jämförelser mellan tyska och svenska".

Till slut fick studenterna göra ett slags sammanfattning och svara på den avslutande frågan:

12. Vad tycker du, hjälper en interkulturell och mellanspråklig jämförelse i studieprocessen till att utveckla och fördjupa uppfattningen om demokrati?

Studenterna valde mellan svaren *Ja* (åtta respondenter), *Delvis* (en respondent) och *Nej* (en respondent). I en kortfattad kommentar har nio av studenterna förklarat sina svar. Genom att sammanfatta alla moment som förekommit i svaren ser man att jämförelsen i och för sig anses som en förutsättning för att förstå begreppet "demokrati" (7). Det handlar inte bara om traditioner, språkliga särdrag utan också om konkreta teman som förvaltningssystem eller om olika studieformer (t.ex. som utbytesstudent) och att det är viktigt att förstå "demokratins väsen". Bland annat pekar 4 respondenter på demokratin i Lettland som står i fokus även om man läser ett annat språk och en annan samhällskunskap. En respondent kommer på så sätt till slutsatsen att Lettland med sin kultur borde besinna sig som en del av det multikulturella samhället i EU. Studenten framhåller båda aspekterna "sin kultur" och "multikulturell" som inte står i motsats till

varandra i ett demokratiskt samhälle. Därmed leder den här tanken till nästa byggsten i demokratiförståelsen som kan främjas med hjälp av interkulturella studier: att utveckla tolerans och förståelse för andra språk och andra kulturer (2).

Viktig är även möjligheten att bilda sig en egen uppfattning (4). Därför är informationsutbytet och tillgängligheten av stor betydelse. Ett av svaren är särskilt representativt för detta: ”man får en känsla av att ingenting är dolt och man känner sig inte längre som fånge i ett inskränkt informationsrum”.

En respondent säger att varje nytt språk ger personen nya möjligheter. Det är en gammal sanning men fortfarande aktuell om man inte bara tänker på bättre chanser på arbetsmarknaden, men även räknar förståelsen av demokrati till de nya möjligheter som interkulturella studier kan öppna för. Skeptikern bland respondenterna som hade svarat med *Nej*, var tveksam i frågan om man kan eller borde betrakta interkulturella studier ur en demokratisk synvinkel.

Sammanfattning

Det räcker med ett kort besök på några svenska internetsidor för att konstatera att ordet demokrati dyker upp i olika situationer som har med samhällsfrågor att göra. Debatten om demokrati genomsyrar det moderna svenska samhället och därför hör ordet till de som representerar Sverige. Jämsides med strävandena att sprida och stärka demokratin som ett grundläggande värde – ett mål som Sverige delar med alla medlemsstater i EU (se: Europaparlamentets resolution från 2009-10-22 om främjande av demokrati i EU:s yttre kontakter i europeiska unionens officiella tidning [www.eur-lex.europa/eu]) – finns inte bara en mycket intensiv debatt om demokratifrågorna i landet utan också en långvarig inrikespolitisk erfarenhet som Sverige kan dela med sig av.

Enkätresultatet tyder på att universitetsstudenterna utan problem kan definiera begreppet demokrati och har klara föreställningar om vilka områden demokratin omfattar. Därför kan de ju vara kritiska mot situationen i Lettland, ty deras visioner och vardagliga erfarenheter går isär. Studenternas svar på frågan ”Vad är inte demokratiskt i Lettland?” innehåller en hel del sådana aspekter.

Det är här språklärarna får en viktig roll som förmedlare av Sverigebilden. Det är de som kan föra diskussionen ur ett svenskt perspektiv och berätta om hur man hanterar liknande problem i Sverige. Utan att inbilla mig att den här lilla uppsatsen kan ge receptet på en demokratiutveckling skulle jag vilja avsluta med följande sammanfattning av studenternas enkätsvar:

1) begreppet och speciellt ordet "demokrati" är välkända och ligger nuförtiden på allas läppar, men det är inte självklart att man kopplar varje ny information till demokrati dvs. betraktar alla företeelser ur demokratins synvinkel. Till exempel uppfattade studenterna kursen "Sverigestudier och svenska" som demokratisk, men kunde bara generellt eller ganska otydligt förklara varför. Att atmosfären var angenäm är väl smickrande för läraren men inte tillfredsställande som argument för demokratins närvaro. Att den förmedlade information som innehöll demokratiska frågeställningar och att man fick en föreställning om Sverige är positiva resultat, men detaljerade och konkreta svar saknades för det mesta. Slutsatsen blir att begreppet "demokrati" t.o.m. bör uttryckas explicit i undervisningen.

2) liksom Lettland har förvisso varje land sina aktuella problem med att införliva de demokratiska principerna i praktiken. De kan tjäna som utgångspunkt för diskussionen och erfarenhetsutbytet mellan samhällsklasser, om politisk radikalism, strejker, demonstrationer osv. Kopplingen till situationen som berör en direkt skapar en mycket starkare medvetenhet.

Till slut vill jag tacka masterstudenterna vid Germanistiska avdelningen vid Lettlands universitet som deltog i enkäten och sociologen Sandra Šūmane som granskade frågeformuläret.

Referenser:

ligator.wordpress.com

SAOL: www.svenskaakademien.se

www.eur-lex.europa.eu

www.forskning.se

www.journalisten.se

www.kansalisvalta.fi/sv

www.newsmill.se

www.riksdagen.se

www.si.se

www.uppsatser.se/om/demokrati

Hur hantera rollen som demokratirepresentant i en diktatur - att jobba som svensklektor i Vitryssland

Av Kristin Ekström,
svensk lektor i Minsk

Inspirerad av delseminariet "Svenska som främmande språk i ett medieperspektiv" drog jag under vårterminen igång ett bloggprojekt med mina studenter på Minsk statliga lingvistiska universitet. Varje student fick välja en av Aftonbladets bloggar som de skulle följa under terminen. Jag är själv ingen storkonsument av kvällstidningsjournalistiken men med tanke på att mina studenter läser svenska sin fjärde termin skulle det rent språkligt vara ett problem att ta till sig innehållet från bloggar som jag anser har ett lite högre innehållsvärde. Att slumpmässigt välja ut bloggar vore dock inte helt lyckat då det ligger i mediets natur att vem som helst kan skriva vad som helst. Som svensklektor bör jag ändå borga för en viss språklig kvalitet och kompromissen föll därför på Aftonbladet.

Studenterna fick således välja en blogg som behandlade något utifrån deras intressen: mode, musik, politik, sport eller varför inte en blogg som handlar om internetpoker? Varje vecka redovisade två studenter muntligt i cirka tio minuter ett eller flera inlägg från sina bloggar, samt presenterade en gloslista med användbara ord som alla studenter sedan fick en skrivuppgift på. Texttyperna kunde variera mellan debattinlägg, tidningsartiklar, recensioner eller mer skönlitterära texter i form av novell eller poesi. Variationsmöjligheterna är oändliga och det är bara fantasin som sätter gränser.

Tanken bakom idén med bloggprojektet var således att studenterna med förmodat större engagemang läser texter de valt efter eget intresse. Är en student specialintresserad av till exempel mode är det förmodligen roligare och mer givande att läsa texter och lära sig en vokabulär förknippad med detta ämne. I bloggar, om man får generalisera lite, används ett mer vardagligt och uppdaterat språk som kan vara svårt att hitta i tillrättalagda textböcker. Att studenterna sedan själva presenterar ord från sin blogg som de tycker är viktiga och som deras kurskamrater bör lära sig bidrar till ett medbestämmande över kursinnehållet. Studentinflytande är inte ett vanligt förekommande fenomen i Vitryssland, alltså desto viktigare att introducera det i svenskundervisningen.

Min uppfattning är att merparten av studenterna uppskattade uppgiften. Någon hade läst något i kommentarfältet som de inte förstod, någon annan hade sett en förkortning de inte mött tidigare. De ställde följdfrågor på innehållet i bloggen och det var tydligt att bloggprojektet engagerade och entusiasmerade dem. Framför allt märkte de själva att de kan förstå och ganska lätt följa med i en text som är skriven av svenskar för svenskar och detta är naturligtvis glädjande för det språkliga självförtroendet.

Att använda sig av bloggar i ett land som Vitryssland är positivt på flera sätt, visade det sig några veckor in i projektet. För det första är tillgången på läromedel begränsad och det är bra att använda sig av den stora resurs som internet är. Även om inte alla studenter har tillgång till internet i hemmet finns det datorsalar på universitetet där de kan följa sin blogg. Den tekniska utrustningen i klassrummen är begränsad men som hemuppgift passar denna form ypperligt. För det andra behandlar de svenska bloggarna ämnen som inte går att läsa om i vitryska tidningar. En student redovisade ett inlägg från "Politikerrollen" och berättade för sina kurskamrater om läget i Libyen, som under tidig vår 2011 var mycket omskrivet. När jag frågade studenterna om det gick att få samma information från vitrysk media svarade de i kör att det inte gick. Jag påpekade än en gång vikten av att läsa ett främmande språk för att till exempel kunna tillgodogöra sig nyhetsrapportering från andra länder. Alla i klassrummet var rörande överens om det positiva i detta.

"Libyenredovisningen" gav upphov till eftertanke. Som svensklektor kan jag givetvis personligen inte göra mycket för att påverka situationen i landet. Men det jag kan göra är att ge mina studenter verktyg att själva leta upp alternativ information som de i sin tur kan förmedla till sina icke-svensktalande vänner och bekanta.

Min roll som representant för Svenska institutet (SI) och som lektor är att vara

(...) inte bara lärare utan också en Sverigeambassadör. Det Sverigefrämjande arbetet som lektorn gör ger ringar på vattnet och är oerhört betydelsefullt för att göra Sverige känt i världen. (<http://www.si.se/Svenska-spraket/Svenska/Svenska-spraket/Lediga-larartjanster/utlandslektor/>)

Denna beskrivning av rollen som utlandslektor, som jag hämtat från Svenska institutets hemsida, går självklart att tolka på flera sätt. När jag tänker på en Sverigeambassadör ser jag framför mig en person som förespråkar demokrati och mänskliga rättigheter. Detta innefattar även att varje individ fritt ska kunna uttrycka sina åsikter, leva ut sin sexualitet och

religionstillhörighet, få möjlighet till ett värdigt liv trots eventuella handikapp, samt att alla människor har samma värde oavsett klass, kön eller etnisk tillhörighet. Tyvärr rimmar ovanstående illa med den nuvarande regimen i Vitryssland. Men för att återknyta till citatet ovan, kan förhoppningsvis resultatet av detta bloggprojekt bli att "(...) arbetet som lektorn gör ger ringar på vattnet (...)".

Min första reaktion när jag blev erbjuden tjänsten som svensklektor i Minsk var glädje. Som utbildad östeuropavetare hade jag redan erfarenhet av regionen och hade tidigare bland annat tillbringat längre perioder av studier och arbete i både Ryssland och Ukraina. Att även få erfarenhet av att arbeta i Vitryssland skulle fullborda den "östeuropeiska treenigheten" och ge mig värdefull kunskap i min fortsatta yrkesroll.

När det mesta av glädjruset hade lagt sig kom den andra reaktionen: oro. Ryssland, Ukraina och Vitryssland har mycket gemensamt vad gäller historia, kultur och samhällsstruktur. Har man vistats mycket i något av länderna kan man lättare anpassa sig och förstå hur vardagen fungerar i de andra. Men det finns åtminstone ett väsentligt element som gör Vitryssland annorlunda: den politiska regimen. Säg vad man vill om den demokratiska utvecklingen i Ryssland och i Ukraina, men Vitryssland ligger onekligen efter.

Som östeuropavetare har jag genom åren följt med i nyheterna om Vitryssland och genom vänner och bekanta fått viss information om förhållandena i landet. Och det är inte en trevlig bild som framträder. Förföljelse av regimkritiker, buggning av telefonlinjer och e-post, och tortyr i fängelserna är bara några exempel.

Trots vetskapen om detta valde jag att flytta till Minsk. Jag ansåg att erfarenheterna från att leva i detta land skulle överväga det eventuella obehag som det skulle kunna ge. Och till skillnad från alla vitryssar som varje dag lever i diktaturen kunde jag, om det skulle bli allt för obehagligt, alltid åka hem. Men, mig veterligen har min oro hittills varit obefogad. Än så länge har jag inte träffat på några studenter som skulle kunna misstas för regimspioner, inte känt mig förföljd när jag promenerat runt i staden och inte heller fått känslan av att någon obehörig skulle ha varit i min lägenhet, trots att tanken slår mig då och då. Men vissa problem kvarstår.

Även om jag inte upplever att någon besöker mina lektioner på universitetet för att kontrollera innehållet är jag smärtsamt medveten om att studenter från olika universitet har blivit avstängda från sina studier på grund av oppositionellt engagemang. Som lärare vill jag naturligtvis inte medverka till att någon skulle bli avstängd, eller mötas av ännu starkare repressalier.

Hotet om avstängning från universiteten gjorde sig extra påmint efter 2010 års presidentval. Protestdemonstrationerna valnatten den 19 december samlade tiotusentals personer på Självständighetstorget. Man visade fredligt sitt missnöje med den sittande presidenten och med de metoder han använt sig av för att bli omvald. Att själv bevittna hur regimtrogna polisstyrkor misshandlade civila och journalister är en obehaglig erfarenhet som aldrig kommer att försvinna från mitt minne. Berättelserna från en vän som var utsänd valobservatör från OSSE och som besökte flera valstugor förstärker den bild av valfusk som utländsk press målade upp dagarna efter valet. För att inte tala om de efterverkningar av massarresteringar och regisserade rättegångar som skulle följa.

Att den 20 december 2010, som svensklektor och Sverigeambassadör, ställa mig framför en klass med femton vitryska studenter i 20-årsåldern var inte lätt. Hur skulle jag rangordna mina olika roller? Samtidigt som jag ville berätta om mina upplevelser på Självständighetstorget, berätta om min väns erfarenheter som internationell valobservatör, berätta om den avsky jag känner inför diktatoriska regimer, ville jag inte utsätta någon av dem för fara. Att diskutera sådana saker i en öppen klassrumsmiljö är naturligtvis inte att rekommendera. Under terminens gång har jag därför konsekvent valt att inte kommentera vissa studenters utspel om det kommande valet eller om presidentens kvaliteter. Jag har gärna lyssnat men inte uttalat mig.

Men den 20 december valde jag att inte tala. Jag kunde inte stå framför dessa människor utan att uttrycka mina åsikter om det som just passerat i deras land. Jag kände en skyldighet, som Sverigeambassadör och som medmänniska, att berätta för dessa unga människor att världen sett vad som hänt, att politiker i Sverige och andra delar av världen reagerade och att en annan verklighet är möjlig, även för Vitryssland.

Att dagarna efter valet åka hem till Sverige för att fira jul kändes så klart smått surrealistiskt. När jag kom tillbaka till Minsk efter ett långt vinterlov hade sviterna efter presidentvalet lagt sig. Dock inte för de hundratals personer som fortfarande satt arresterade, som blev inkallade till KBG för förhör efter att de fångats på bild från demonstrationen på valnatten, eller de som jobbade för NGO:s eller andra ”obekväma” organisationer och som fick sina kontor, och i vissa fall hem, genomsökta. För dessa människor hade sviterna inte lagt sig, men väl för merparten av den vitryska befolkningen.

Om jag någonsin tvivlat är jag nu till fullo övertygad om att undervisningen i svenska världen över är av godo, även om så vara månede att svenska är ett litet språk. Vikten av att undervisa i ett språk som

svenska, och om svenska samhällsförhållanden, är dessutom kanske ännu viktigare i just ett land som Vitryssland.

Att hantera rollen som demokratirepresentant i en diktatur går alltså alldeles utmärkt, och förhoppningsvis kan mitt arbete ge små efterverkningar som i framtiden kommer att bidra till en förändring.

Den nya webbsidan som ett hjälpmedel för utveckling av högskolans image

Av Jekaterina Fedosova och Olena Velichko

projektstipendiater höstterminen 2010

Som stipendiater på skandinavistikprogrammet vid Mälardalens högskola, inom ramarna för samarbetsprojektet "Svenska som främmande språk ur ett demokratiseringsperspektiv", fick vi en möjlighet att delta i ett projekt. Projektets uppgift var att modifiera och förbättra Skandinavistikprogrammets webbsida. När vi fick uppgiften var målgruppen det som vi försökte fokusera på. Denna typ av metod används allmänt som en av marknadsförings- och PR-branschens grundprinciper. Oavsett vad man gör reklam för, måste man först bestämma vem ett visst meddelande ska skickas till. Olika målgruppers intressen kan variera beroende på ålder, utbildning, social gruppering och många andra aspekter. Beroende på publiken varierar marknadsföringsmetoderna.

Vår målgrupp var unga personer som är intresserade av programmet och som kunde vara potentiella framtida skandinavistikstudenter. På denna punkt hade vi en stark fördel, eftersom var och en av oss en gång var en del av denna publik. Således valde vi att basera vår arbetsprocess på egna erfarenheter och intryck.

Vi försökte komma ihåg vilka frågor och problem vi hade under ansökningsperioden och vad som var de intressantaste och svåraste sakerna, samt vad det var viktigt att tänka på. Vidare tittade vi på vad som saknades på webbsidan och vad som skulle kunna vara nyttigt för en ny besökare. Som ett resultat av denna erfarenhetsbaserade brainstormingsprocess kom vi fram till en ungefärlig lista över ämnen som var nödvändiga att inkludera i den nya webbplatsens innehåll. Informationen på webbsidan borde vara uppställd på ett bekvämt och enkelt sätt. Så vi beslutade oss för att dela upp informationen på webbsidan i två stora grupper. Den första gruppen utgjordes av formell information om studier, litteratur, programkrav och annat officiellt material som är av märkbart värde för en framtida sökande. Den andra gruppen utgjordes av den informella delen som var tänkt att ge hemsidan en underhållande och lockande karaktär. Det var tänkt att den skulle erbjuda studenterna en del extra information om staden, högskolan, ej schemalagda aktiviteter osv. Vi gjorde bedömningen att det är svårt för unga människor att koncentrera sig på en sak, särskilt om informationen bara innehåller text. Därför lade vi in bilder av Mälardalens högskola,

staden och studenterna. Bilder var ett bra sätt att visuellt få publikens uppmärksamhet och ge en bild av det vi skulle marknadsföra, men förutom en ganska underhållande form på denna del av hemsidan finns det mycket nyttig och viktig information där.

Som ytterligare ett lockbete bestämde vi oss för att göra en kort reklamfilmsliknande video för att förmedla en bild av Mälardalens högskola i allmänhet och programmet i synnerhet till de sökande. Den huvudsakliga idén med filmen var att den skulle förmedla budskapet att förutom kunskap om kulturen i Sverige och språkkunskaper kan de sökande också träffa nya vänner och få nya perspektiv på tillvaron. Videon var placerad i mitten på sidans huvuddel och var tänkt att fungera som ett lockbete.

En annan viktig sak var att erbjuda potentiella studenter en möjlighet att få ta del av erfarenheten från dem som redan har studerat på Mälardalens högskola. För att kunna skapa en sådan del av hemsidan konstruerade vi en separat del med studentintervjuer. Ur marknadsföringsperspektiv är denna metod ofta ett kraftfullt verktyg. Det hjälper den potentielle studenten att bestämma sig för om han eller hon vill följa de publicerade studenternas exempel och också delta i kurserna. På det sättet förstärker positiva kommentarer från mer avancerade kursdeltagare den positiva bilden av Mälardalens högskola och programmet. Till den här delen valde vi studenter från olika länder, av olika kön och i olika åldrar, så att varje potentiell student skulle kunna identifiera sig med en av de intervjuade studenterna.

En viktig del av kurshemsidan, som fungerar som ett marknadsföringsverktyg, är sektionen för vanliga frågor och svar (F & S). F & S är en lista som samlar de oftast ställda frågorna från intresserade personer (i vårt fall blivande studenter) och deras svar. Tanken med en sådan separat sektion är att försöka ge svar på frågor från de nuvarande och de potentiella studenterna innan de ställs. F & S-sektionen skapas för att underlätta både kursledarnas och studenternas liv genom att minska antalet enkla frågor och motverka att samma frågor ställs om och om igen. Med den här sektionen kan studenter informera sig om många olika aspekter av kursen på en gång. Dessutom har det kommit att bli en mycket vanlig del av många webbplatser så att fler och fler användare föredrar webbplatser som direkt ger dem den information de letar efter och därför förväntar de sig att hitta F & S vart de än kommer. Vi får inte låta våra besökare lämna vår webbplats besvikna på grund av brist på information och svar. Under insamlingen av frågor började vi med oss själva och frågade sedan våra kurskamrater om vad de ville ha svar på. Efter det tittade vi noggrant på resultatet, valde de frågor som var vanligast förekommande och delade in dem i grupper efter tema.

Till slut fick vi tre kategorier av frågor: kursinnehåll, kurslitteratur och studentliv. Även om svar på frågorna finns i andra sektioner på webbplatsen och kan låta uppenbara, är det ändå viktigt att ha med dem i F & S eftersom en del studenter kan vara relativt nya på webbplatsen. Till exempel kan vi upprepa vilken behörighet kurserna ger eftersom inte alla besökare är tillräckligt uppmärksamma när de läser om det i sektionen ”Om kurserna”. Vi försökte också fånga läsarens intresse genom att berätta om vad man gör under temakvällar och studiebesök, vilka är viktiga delar av undervisningen i svenska. Vi försökte att täcka in praktiska frågor som gäller lån eller köp av kurslitteratur eller vilka typer av ordböcker som är lämpligast att ta med.

En av de roligaste och populäraste frågorna bland skandinavistikstudenter var frågan om hur och var man kan träffa svenskar. Inte alla utländska studenter lyckas att få kontakt med svenskar även om de studerar i Sverige och på så sätt förlorar de en unik chans att öva språket. Därför hoppas vi att de kan få nytta av våra råd. Eftersom nya frågor kommer med tiden och en del av de gamla blir inaktuella, är det viktigt att regelbundet uppdatera F & S. Vi har e-post och telefonkontakter på webbplatsen eftersom F & S inte helt kan ersätta möjligheten att fråga kursledaren direkt och få ett personligt svar, men många människor är blyga och föredrar helt enkelt att läsa en kort samling med vanliga frågor.

För att göra sektionen F & S mer funktionell och nyttig, ska det vara möjligt att markera varje svar om frågan besvarades uttömmande och skriva kommentarer eller förslag nedanför. Ett tips är att kopiera in F & S från webbplatsen i nyhetsbrev eller e-brev som kursledare skickar för att göra svar på vanliga frågor tillgängliga för fler studenter.

Sammanfattningsvis försökte vi göra vårt bästa för att förändra hemsidan till ett effektivt medel att intressera nya studenter och hjälpa dem att orientera sig inom informationsområdet. Med hjälp av olika psykologiska och PR-metoder utvecklade vi en ny systematisering och ett nytt innehåll som bör bygga en positiv image av programmet. Vi hoppas att vår modifierade version av sidan är enkel, informativ och intressant. Med dessa krav uppfyllda på hemsidan hoppas vi att vi kan hjälpa ungdomar att göra sina val och bestämma sig för att ansöka om studier i Skandinavistik vid Mälardalens högskola.

Responsgruppssamtal och skrivsamarbete i smågrupper

Av Samira Hennijs,

doktorand vid Mälardalens högskola

Inledning

Kurserna i svenska för utländska studenter vid Mälardalens högskola går på tre olika nivåer (A-, B- och C-nivå). Under en tioårsperiod har vi som undervisar på delkurserna i skriftlig framställning arbetat på olika sätt med momentet. Jag kommer här att dela med mig av det arbetssätt, som vi använt oss av de senaste åren: responsgruppssamtal i smågrupper, där studenterna arbetar med sina egna och varandras texter. Detta arbetssätt har vuxit fram ur lärarnas erfarenheter av arbetet på dessa kurser, de färdigheter och erfarenheter som just den heterogena målgrupp som kurserna vänder sig till besitter, samt forskningen om samtal som har blivit en aktuell teoriram för samtalsforskning om andraspråk.

Andraspråksinlärningsforskaren Inger Lindberg (1996) hävdar att till skillnad från det traditionella synsätt som präglade språkundervisningen under lång tid, där lärarens roll var avgörande för elevens kognitiva och framgångsrika inläring och medverkan från eleverna var passiv, har synen på språk och språkinläring förändrats dramatiskt. Interaktion och kommunikation ses idag som en kreativ process där språkinläraren står i centrum och ges en avgörande och aktiv roll och lärarens roll är att vägleda. Hon menar vidare att inom andraspråksforskningen har intresset för klassrummet som inlärnings- och samtalsmiljö blivit stort på senare år. Denna miljö skapas genom att engagera och uppmuntra andraspråkstalare i olika typer av kommunikation och genom att ge dem möjligheter att utveckla den kommunikativa kompetensen. Inlärarna som betraktades som konkurrenter som tävlade om lärarens uppmärksamhet under den traditionella undervisningen är numera arbetskamrater som samarbetar och gemensamt bidrar till varandras goda resultat. I en longitudinell studie om sfi-elevs språksamarbete poängterar Lindberg (2000), att:

[...] Det kollaborativa formatet ger utrymme för en explorativ språkanvändning och möjligheter att tänka högt, experimentera med och ”smaka på” olika uttryck och strukturer i annan utsträckning än vad som är möjligt vid individuellt arbete. Den kollaborativa interaktionen kan alltså utgöra en ram inom vilken det är möjligt för

andraspråkstalaren att "tänka högt" på andraspråket vilket i hög grad kan underlätta självreglering. (s.220).

I föreliggande text ges exempel på en autentisk text före och efter responsgruppssamtal. Vidare kommer jag att redogöra för det arbetssätt jag använt. Det känns angeläget att nämna att jag även har spelat in deltagarnas samtal under gruppssamarbetet. Transkriberade delar av dessa samtal återfinns i slutet av denna artikel.

Beskrivning av kurserna i skandinavistik

Kurserna i skandinavistik (svenska för utländska studenter) vid Mälardalens högskola är en internationell utbildning som vänder sig till studenter som läser svenska vid universitet och högskolor utanför Sveriges gränser (svenska som främmande språk) och studenter med andra modersmål än svenska som bor i Sverige (svenska som andraspråk) och som har behov av att studera svenska på akademisk nivå. Kurserna ges vid Akademin för utbildning, kultur och kommunikation vid Mälardalens högskola i Västerås och omfattar i första hand studier i olika aspekter av det svenska språket men kurserna omfattar även studier i litteratur, historia och samhällsförhållanden. Utbildningen omfattar tre terminslånga heltidskurser.

- Skandinavistik 1: Språk och samhällsförhållanden (A-nivå, enligt Europarådets språkfärdighetsskala)
- Skandinavistik 2: Språk och kultur (B-nivå)
- Skandinavistik 3: Språk, historia och litteratur (C-nivå)

Kurserna omfattar 30 högskolepoäng vardera. Undervisningen på samtliga kurser består av föreläsningar, lektioner, övningar och studiebesök. Närvaro är obligatorisk vid samtliga moment. Studenten har efter avslutad kurs Skandinavistik 3: Språk, historia och litteratur behörighet i ämnet svenska för att kunna läsa vidare vid Mälardalens högskola.

Skandinavistik 2: Språk och kultur

Skandinavistik 2 är en fortsättningskurs till Skandinavistik 1. Kursen syftar till att ge studenten ökade kunskaper och färdigheter i språk, historisk utveckling, kultur och samhälle i Norden med tonvikt på Sverige. Kursen innehåller sex delkurser: Språkbeskrivning, Skriftlig framställning, Muntlig framställning och hörförståelse, Svensk litteratur, Svensk historia, svenska samhällsförhållanden och svensk kultur samt delkursen

Projektarbete. Efter genomförd kurs ska studenten kunna identifiera och namnge delarna i svensk grammatik och fonologi, kunna tillämpa de inhämtade kunskaperna i svensk grammatik och fonetik i en funktionell språkproduktion, kunna föra samtal och skriva sammanhängande texter på svenska, kunna läsa, förstå och analysera olika typer av texter på svenska, behärska kunskapsinnehållet på delkurserna Svensk litteratur samt svensk historia, svenska samhällsförhållanden och svensk kultur.

För att bli antagen till kursen Skandinavistik 2 måste studenten ha grundläggande behörighet för högskolestudier i Sverige med undantag för svenska B/svenska 2 B, förkunskaper i svenska motsvarande kursen Skandinavistik 1: Språk och samhällsförhållanden.

Varför en studie om delkursen Skriftlig framställning på nivå 2 och varför denna målgrupp?

Valet av denna målgrupp och delkursen kan motiveras på följande sätt:

- Kursdeltagarna kommer från världens alla hörn, vilket gör gruppen heterogen med varierande personliga, sociala, språkliga såväl som utbildningsmässiga bakgrunder.
- Deltagarna har studerat svenska olika länge och vid olika universitet eller högskolor (svenska som främmande språk) eller har studievana och har klarat studier i t.ex. svenska för invandrare (SFI) på kort tid (svenska som andraspråk).
- Studenterna är på mellannivå, vilket gör att de flesta vill förbättra sitt språk genom att kommunicera med varandra på målspråket. Till skillnad från studenterna på nivå ett som ofta, under sina grupparbeten, frångår målspråket som kommunikationsredskap och väljer ett annat gemensamt språk, t.ex. engelska.
- Innehållet i delkursen Skriftlig framställning är tydligt inriktat på producerandet av olika textgenrer.

Den heterogena blandningen av kursdeltagare med varierande utbildning och språkfärdigheter har bidragit till att undervisande lärare ofta funderat på att testa olika skrivmetoder och arbetssätt. Under de senare åren har lärare utnyttjat studenternas ovan beskrivna tillgångar genom att låta dem omarbeta sina texter i små grupper genom responsgivande och responstagande, detta i motsats till arbetssättet där lärarna bl.a. använder sig av metoden att instruera studenterna till att individuellt skriva en text som lämnas in till läraren som en tredje slutversion efter att den har skrivits om och rättats efter lärarens respons, i tidigare två versioner. Jag väljer att inte genomföra studien på nivå 3 eftersom deltagarna på denna nivå brukar vara en mer homogen grupp vars kunskapsnivå i svenska inte skiljer sig åt så mycket.

Gruppindelningen på delkursen Skriftlig framställning fungerar som basgrupper för såväl uppgifter och övningar som görs i klassrummet för responsgruppssamtal och skrivsamarbete. Läraren utnyttjar gruppens heterogenitet i samråd med studenterna när grupperna delas in. Med heterogenitet avser jag studenternas varierande språkliga bakgrund, olika modersmål, behärskning av målspråket samt kön. Såväl den undervisande läraren som studenterna tycker att det är viktigt att ha högst två studenter med samma modersmål i en grupp, för att undvika kommunikation på modersmålet under grupparbeten.

Att arbeta med respons i smågrupper kändes angeläget för att vidareutveckla delkursen och det föreföll värdefullt att göra försök med responsgruppssamtal där respons ges kollektivt av gruppmedlemmarna istället för den tysta och passiva responsen (lärare till student). Vi har haft som ambition att låta studenterna aktivt ge varandra respons, i små grupper där allas röster blir hörda. Varje student skriver en text som skickas i en första version till alla gruppmedlemmarna samt till de undervisande lärarna på delkursen. Gruppmedlemmarna läser varandras texter och sedan ger de varandra respons. Först skriver studenterna en uppgift som de har fått instruktioner till, inklusive information om formalia. Var och en skickar sin text till de övriga gruppmedlemmarna via e-post. De läser varandras texter och kommenterar dem. Studenterna träffas på en bestämd schemalagd plats och vid en schemalagd tidpunkt. Tanken med att schemalägga detta moment är att poängtera vikten av responsträffen och att den ska tas på allvar och betraktas som en given del av skrivprocessen. Studenterna sitter i sina respektive grupper och arbetar med en text i taget för att på så vis ge varandra respons. De samtalar och diskuterar de språkliga frågor som de kan hjälpa sina kamrater med, men också de frågor som de inte kan finna någon lösning på.

Den undervisande läraren går runt och lyssnar på responsgruppssamtalen. Detta är viktigt framför allt för de studenter som är ovana vid arbetsformen. Läraren kan bl.a. hjälpa till med att se till så att responsgruppssamtalen är fokuserade, att alla i gruppen tar sitt ansvar, att allas röster blir hörda samt att tidsramarna beaktas.

Varje grupp ska lämna in en rättad andra version av texterna efter responsgruppssamtalet samt ett protokoll till läraren. Detta ska återspegla diskussionerna som har förts i gruppen om det som de har enats om, det som skulle kunna omformuleras och även det som de inte har funnit någon lösning på. Läraren samlar ihop protokollen och försöker lösa uppkomna problem i helklass. Läraren gör en bedömning av den andra versionen och i helklass behandlas de språkliga problem som många studenter har.

Studenterna arbetar individuellt men de ger kollektivt skriftlig och muntlig respons på varandras texter i grupper om fyra till fem personer.

Arbetsättet uppskattas mycket och man kan konstatera tydliga framsteg när man läser studenternas andra version. Man kan också konstatera att de varierande språkliga resurser som gruppmedlemmarna besitter spelar stor roll för diskussion och för responsantalet. Arbetsättet ger mersmak och väcker tanken om att studenterna utöver att gemensamt arbeta med respons även skulle kunna skriva gemensamma texter i små grupper genom samtal och språkligt samarbete.

I sin avhandling poängterar Birgitta Norberg Brorsson (2007) att respons dels ska ges av läraren, dels av gruppmedlemmarna. Hon menar att responsgruppssamtalen uppskattades av de elever som ingick i hennes undersökning. Eleverna tyckte att det var givande att få ta del av varandras texter och få göra sina röster hörda.

I Mei Fung Youngs studie (2010), *Collaborative Writing Features*, som handlar om akademiskt kollektivt skrivsamarbete hos engelska andraspråkstalare, diskuterar författaren de drag som förekommer under samtal om skrivsamarbete såsom ömsesidigt samspel, förhandlingar, konflikter och delad kompetens. Hon diskuterar de funktioner som underlättar ett gemensamt arbete kring skrivandet, t.ex. affektiva faktorer och användning av L1, d.v.s. modersmålet. Resultatet av Mei Fung Youngs studie visar att studenternas skrivande och deras sociala kompetens utvecklas genom kollektivt skrivsamarbete, att eleverna lär sig av varandra, delar med sig av sina språkliga kunskaper och fattar beslut om språkliga problem tillsammans. De hanterar motsättningar och konflikter, använder strategier och gör samarbetet till en positiv upplevelse. Det visade sig att skrivandets framgång dock inte bara beror på gruppmedlemmarnas språkliga kunskaper och förmåga utan också på rätt attityd till detta sätt att arbeta på och deras motivation. Författaren poängterar också att det är viktigt att lärarna förbereder sina studenter genom att förse dem med de grundläggande reglerna för gruppsamarbete och genom att visa för studenterna hur de meningsfullt tillsammans kan dra nytta av varandras kunskaper och erfarenheter under samarbetet och därmed utveckla sitt skrivande.

Inger Lindberg (1995) har genomfört en longitudinell studie, inom projektet *Undervisningsstilar och interaktionsmönster i sfi-undervisning*. Studien handlar om kollaborativt interaktionsspråksamarbete mellan vuxna sfi-elever med olika utbildningsbakgrund. Uppgiften var att gemensamt konstruera texter i mindre grupper. Resultatet av studien visar att formen, alltså grammatiska, lexikala och andra språkliga drag fokuseras mer när studenterna har vant sig vid arbetsättet. Det kollektiva samarbetet spelar en stor roll i tolkningen av inflödet och bearbetningen av utflödet som berikades genom mötet mellan deltagarnas olika perspektiv, kunskaper och inlärningsstilar. Studien har också visat att luckorna i den språkliga kompetensen uppmärksammades under arbetets

gång. Lindbergs studie liksom Youngs tydde på att den sociala interaktionen inte bara bidrog till att uppmärksamma eleverna på deras språkliga luckor utan också bidrog till att medvetandegöra dem om deras implicita kunskaper. Studierna har också visat att faktorer som t.ex. gruppsyck, elevernas status i gruppen, motivation och personlighet har en avgörande inverkan på hur arbetet går till.

Studenternas språksamarbete och responsamtal - Exempel på en text före och efter gruppresponen

Utifrån den målgrupp som kursen vänder sig till kan jag ge en beskrivning av den typ av grupp som jag har studerat. Klassen brukar bestå av 12 - 18 studenter och som redan nämnt är gruppen heterogen i fråga om genus, ålder (mellan 19 och 45 år gamla), olika modersmål, språkfärdigheter, kunskaper i svenska, samt utbildningsbakgrund (från avslutad gymnasieskola till en akademisk examen). Gruppen, vars samtal jag beskriver nedan, bestod av 5 studenter; 4 kvinnliga och 1 manlig student med följande modersmål: engelska, ryska, thailändska, rumänska och tyska. Deltagarnas namn är fingerade:

Berit är 20 år gammal. Hon har tyska som modersmål och hon bidrar till det kollektiva språksamarbetet med sin språkliga kompetens. Berit talar utöver tyska, engelska och lite franska. Hon har läst lite svenska på en kvällskurs i Tyskland och har gått kursen Skandinavistik 1 på Mälardalens högskola. Berit är au-pairflicka hos en svensk familj och tar dagligen hand om två barn. Berit kan gissa sig fram till ord och uttryck med hjälp av sina språkliga tillgångar och lyckas för det mesta med sina gissningar.

Maria är 20 år gammal. Hon har rumänska som modersmål. Har läst svenska under två år vid universitetet i sitt hemland och talar också engelska och franska. Hon bidrar med sina kunskaper i svenska genom sina språkkunskaper och sina färdigheter i svenska.

Irina är 21 år och har ryska som modersmål. Irina har läst svenska under två terminer vid universitetet i Ryssland och hon talar också flytande engelska.

Kesan är 26 år och har läst ett mastersprogram på engelska på Mälardalens högskola. Kesan har också läst svenska på en kvällskurs i Sverige under 8 veckor och Skandinavistik på nivå 1. Förutom svenska talar hon också engelska och lite kinesiska. Kesan är ganska tystlåten och hon hävdar att man mest fokuserar på grammatik och skrivande när man läser främmande språk i Thailand.

Robert är den enda manliga studenten i denna grupp. Han har en svensk förälder. Robert har mycket bra kunskaper i talad svenska eftersom han i

princip är tvåspråkig. Han har både svenska och engelska som modersmål. Han är emellertid ganska slarvig när det gäller skrivande och diskussioner, förmodligen eftersom han redan talar mycket svenska. Hans språkliga styrka, med vilken han bidrar i gruppen, är att han för det mesta står för det idiomatiska. Gruppmedlemmarna vänder sig ofta till honom med frågor om detta.

Gruppmedlemmarna har som uppgift att titta på filmen *Varg*, regisserad av Daniel Alfredson, (2008) och skriva ett brev till regissören, i vilket de ska lägga fram ett förslag eller en fråga om filmen. Studenterna uppmanas att ta del av instruktionerna för det formella brevet i Siv Strömqvists *Konsten att tala och skriva* (2008). Varje medlem i gruppen ska ha läst och kommenterat övriga gruppmedlemmars skrivuppgifter före samtalet.

Nedan följer ett exempel på en studenttext före responsgruppssamtal, tre samtalsutskrifter från studentens text, studenttexten bearbetad efter responsgruppssamtalet samt studentens protokoll från responsgruppssamtalet såsom det skickades till läraren.

Version 1 (Före responsgruppssamtalet)

Ett brev till regissören

2011-03-11

Daniel Alfredon
A-Gatan 6
750 00 Stockholm

Hej Alfredon,

Jag har titatt på filmen som kallas, "Varg" som du regisserade. Jag tycker att det är en intressant film som visar om naturs regel mellan djur och människor. Hur som helst, jag skulle vilja vet mer om din åsikt och viktig meddelande av filmen.

Filmen ger mig kunskap om lagen att man inte få dödad en varg i Sverige. Hur som helst, jag tycker att lagen har både sidor, fördel och nackdel. Om jag förstår saken rätt om filmen, visar det att en man som heter Klemens är en renskötare. Han äger ett lantgård och har egna folk av djur som kavlen. Han och hans brorson som heter Nils akta alltid sig lantgården med djuren. I en del av filmen visar det Klemns och Nils kommer att följa en varg som har dödat deras djur. Sedan Nils har dödat äntligen vargen. Situationen efter vargen dog, blir det besvär för honom och hans brorson. Han behövs undersöka och behandla som brottslig. Om jag tänker på både sidor, en är att människör har rätt att avhålla deras egna arv. Andra är att om instinkt av djur. Så djuret i naturen har också rätt för att skydda sig själv. Jag tycker att det är intressant sidorna för diskussion. Hur som helst, i filmen tycker jag det fokusera att om djurs rätt. Så jag undrar om det och skulle vilja ni att berättar mer om frågarna, "Vad riktigt meddelande ville du välja för att visa till audienser?"

Jag hoppas att ni kan bidra till att ge mer information som begärts och råd om några andra förslag om filmen.

Med vänlig hälsning

Kesan M.

Alla nedanstående tre exempel är hämtade ur Kesans text Ett brev till regissören (Första version). Namn på gruppdeltagarna är fingerade: B: Berit, I: Irina, M: Maria K: Kesan, R: Robert och L: lärare.

Exempel 1

Utdrag ur Kesans text: *Hej Alfredon, Jag har titatt på filmen som kallas, "Varg" som du regisserade. Jag tycker att det är en intressant film som visar om naturens regel mellan djur och människor. Hur som helst, jag skulle vilja vet mer om din åsikt och viktig meddelande av filmen.*

Gruppdiskussion:

- B ((läser högt)) jag har tittat på en film som kallas för, "Varg"
- M kallas för? / den heter Varg
- B kallas för me- ((ropar på lärare))
- B vilket ord ska man skriva heter eller kallas för?
- L jag vad tycker ni?
- M kallas för/ det är inte på riktigt // den heter men den kallas för
- L jag det är riktigt
- K ok
- B ((pekar på hälsningsfrasen i texten)). Det saknas ett "s" i Alfredson
- K aha ok (rätter i sin text med en blyertspenna)
- K ((läser i texten)) mer om din åsikt / er åsikt kanske? det är ett formellt brev till regissören
- B skriv på en film som heter Varg utan komma eller tecken.
- I Jag har tittat och inte titatt
- M ja precis SKRATT vi missade det
- M som ni regisserade och inte du regisserade
Alla ja ((överens))
- I ((läser)) som visar om
- M utan "om" visar utan "om" // visar natur regel me-
- B naturens/ kanske?
- M ja naturens me-
- K (MEN) vad menar ni? Var?
- M natur - en- s regel ska det vara här ((pekar på meningen på pappret))
- K Jaha
- M regel regler // det ska vara plural här
- N regel en regel regler ... regler säger man
- M säger man naturens regler
- M har naturen regler ((kommer överens om att ropa på läraren för hjälp))
- L naturens lag / det är ett begrepp
- Alla ja ok

Exempel 2

Utdrag ur Kesans text: [...] *Hur som helst, jag skulle vilja vet mer om din åsikt och viktig meddelande av filmen*

Gruppdiskussion:

- B man skriver inte hur som helst i ett formellt brev eller?
K ok
B ((läser i texten)) jag skulle vilja me-
I ja veta med "a"
K ok
B jag förstår inte vad du menar med meddelande här?
K vad menar du?
M här ((pekar i texten))
B ((försöker förklara med tal och gester vad K menar med meddelande)) hon menar kanske vad filmen vill säga
M meddelande är ett kort/ ja meddelande ((M och B ropar på lärare))
L menar du kanske ett budskap?
R ja hon menar det
M *bu bos* me-
L budskap
M ja ((skriver boskap))
L inte boskap utan budskap/ boskap är djur
SKRATT
I ((vänder sig till R)) ska hon skriva det viktiga budskapet eller bara budskapet me-
M filmens viktiga budskapet [sic.]
M eller filmens viktiga budskap/ obestämd form efter genitiv ((förklarar))
R ja
B Eller budskapet av filmen
M nej utan av filmens viktiga budskap ((visar förslaget på formuleringen på pappret för J och de andra))

Exempel 3

Utdrag ur Kesans text:[...] *Hur som helst, i filmen tycker jag det fokusera att om djurs rätt. Så jag undrar om det och skulle vilja ni att berättar mer om frågarna, "Vad riktigt meddelande ville du välja för att visa till audienser?*

Gruppdiskussion:

- B sedan ((läser högt)) tycker jag att filmen fokuserar kanske och ta bort hur som helst *igen* SKRATT
- K ok fokuserar om?
- M fokuserar på ((visar sitt förslag på meningen på sitt papper))
- K ok fokuserar på
- M och jag skulle vilja me-
- M jag undrar om kanske me-
- B vad sa du?
- M jag undrar om me-
- I och jag vill kanske me-
- I Jag undrar om ni skulle vilja berätta mer om den kanske? eller vad tycker ni?
- I frågorna
- B ja, precis
- B ((vänder sig mot J och visar hela förslaget)) jag undrar om ni skulle vilja berätta mer om frågorna
- K berätta om frågorna [sic!]
- M Ja, precis och frågorna stavas med o
- B ((läser)) jag skulle vilja veta vilket meddelande me-
- M nej bättre med bu bu SKRATT
- K *budskapet* ((K pekar på budskapet i sitt papper och läser det långsamt))
- M ja kanske man visar budskap och tittar på A
- R ((nickar)) eller kanske vilket budskap filmen ger
- B audienser?
- M tittare är bättre
- B ja

Transkriptionsnyckel:

- | | |
|---------------|--------------------------|
| / | kort paus |
| // | lång paus |
| ((kommentar)) | |
| Me- | avbrutet tal |
| (MEN) | Tal i annan tur |
| *...* | sågs med skrattande röst |
| SKRATTAR | talaren skrattar |
| SKRATT | alla skrattar |

Version 2 (efter responsgruppssamtal)

Ett brev till regissören

Västerås 2011-03-11

Daniel Alfredson
A-Gatan 6
750 00 Stockholm

Budskap av filmen "Varg"

Herr Alfredson,

Jag har tittat på filmen som heter Varg som du regisserade. Jag tycker att det är en intressant film som visar naturens lag mellan djur och människor. Jag skulle vilja veta mer om ert åsikt och films viktiga budskap.

Filmen ger mig kunskap om lagen att man inte får döda en varg i Sverige. Jag tycker att lagen har både fördelar och nackdelar. Om jag förstår filmen rätt, visar det att en man som heter Klemens är renskötare. Han äger en lantgård och har egna olika djur som kalvar. Han och hans brorsson som heter Nils tar hand om lantgården och djuren. I en del av filmen visas att Klemens och Nils kommer att följa en varg som har dödat deras djur. Sedan har Nils äntligen dödat vargen. Situationen efter att vargen hade dött, blev det besvärlig för honom och hans brorsson. Han blev behandlad som brottsling. Om jag tänker på både sidorna, Å ena sidan handlar det om att människor har rätt att skydda sig. Å andra sidan har djur i naturen också rätt att skydda sig själva. Jag tycker att de båda sidorna är intressanta för diskussion. Sedan tycker jag att filmen fokuserar på djurens rätt. Jag undrar om ni skulle vilja berätta mer om frågorna. Vilket riktigt budskap vill filmen ge tittare?

Jag hoppas att ni kan bidra till mer information om filmen. Jag skulle också be er om råd och förslag.

Med vänlig hälsning Kesan M.

Protokoll:

Västerås

2011-03-17

Ärende

Gruppresponsamtal om Ett brev till regissören

Tid: 10:30

Plats: Lärosalen

Närvarande:

Alla (5 personer)

Frånvarande

0

Vi hittade lösning till:

- Vi hjälpte varandra med stavning och grammatik
- Alla texter var inte formella
- Alla från vår gruppen var i det här gruppresponsamtal [sic]
- Intressanta idéer och frågor

Svårt att hitta lösning till:

- Många grammatiska fel: Ex. plural form, verbböjning
- Styckesindelning var svår

Övrigt

Vi arbetade mest med Kesans text

Vid protokollet

Irina

Justeras av Robert

Diskussion

Samtalen visar att alla var närvarande och deltog aktivt under samtals gång vilket är ett gott tecken på att den sociala interaktionen mellan gruppmedlemmarna fungerade. Gruppsamarbetet började fungera bättre när medlemmarna hade kommit en bit in i texten. I början talade de i mun på varandra men så småningom började studenterna svara på varandras frågor och komplettera varandras meningar vilket tyder på att studenterna inte var vana vid detta arbetssätt och att diskussionerna blev mera fokuserade när de hade vant sig vid att arbeta i grupp. Man kan också konstatera att gruppdeltagarnas varierande språkliga kompetenser har bidragit till förbättring av texten. Studien visar att Kesan blir medveten om sitt skrivande. Detta kan man tydligt se i hennes andra version av texten. Kesan visar att hon vet att hon har många kunskapsluckor och hon visar att hon är beredd att lära sig av andra. Detta syns tydligt i hennes svar på hennes kamraters respons till exempel när hon säger: ”OK”, ”Vad menar ni?”, ”fokusera om?” ”frågorna?”. Hennes andra version tyder också på att responsen gynnade hennes text.

Studien har, i enlighet med Lindbergs studie, visat att det finns faktorer som är avgörande för hur arbetet går till, t.ex. i den undersökta gruppens fall: kunskaper i andraspråket, status i gruppen samt personlighet. Att Robert, t.ex. besitter goda kunskaper i svenska gör att han inte blandar sig lika mycket som andra i gruppsamtalen men trots detta vänder studenterna sig till honom när de behöver hjälp. Studenterna fick också möjlighet att utbyta resurser i samtalen utifrån deras olika kompetenser. Robert stod för frågor om ordförråd och Irina för rättning av grammatik och stavning och resten av gruppen för omformulering av meningar samt korrigeringar.

Det är viktigt att nämna att alla i gruppen var mer eller mindre engagerade, bl.a. när de skulle stötta Kesan som är svagast i gruppen. Gruppmedlemmarna hjälpte henne med att omformulera sina meningar, ropade på läraren för att få hjälp och de försökte till och med tolka vad hon ville säga med sina meningar: ”hon menar kanske [...]”

Utifrån min analys av samtalen var detta arbetssätt med texterna gynnsamt för alla gruppmedlemmarna, även för Robert, som talar flytande svenska, eftersom han aktivt har använt sitt ordförråd vilket han inte gör annars eftersom han är född och bor i ett land där det talas andra språk än svenska. Man kan konstatera att responsen från gruppmedlemmarna gav en positiv inverkan på studenternas andra versioner och enligt studenterna gav det annorlunda sociala arbetssättet stor lust att arbeta med skrivuppgifterna.

Referenser:

Lindberg, I. (1996). *Språka samman. Om samtal och samarbete i språkundervisning*. Stockholm: Natur och kultur.

Lindberg, I. (2000). "Ju mer vi lär tillsammans – rekonstruktion av text i smågrupper". I Åhl, Hans (red.) *Svenska i tiden - verklighet och visioner*.

Norberg Brorsson, B. (2007): *Man liksom bara skriver. Skrivandet och skrivkontexter i grundskolans år 7 och 8*. Örebro: Universitetsbiblioteket.

Young, M. F. (2010). "Collaborative Writing Features". *RELC. A Journal of Language Teaching and Research*, 41 (1), s 18-30.

Svensk litteratur som främmande språk

av Magnus Jansson,

lektor i litteraturvetenskap

vid Mälardalens högskola

Inledning

I språkpedagogiska sammanhang talar man gärna om språkfärdighetskurser å en sidan och realiakurser å den andra. En lärare i litteratur som börjar undervisa i kurser i Svenska som främmande språk skulle kunna riskera att hamna i "realiafacket". Litteraturhistoria och litteraturtolkning kan uppfattas, både av läraren och studenterna, som kultur- och samhällsinformation om Sverige. (En liknande risk löper även historieläraren föreställer jag mig.)

Men egentligen är litteraturvetenskap inte ren realia och det samma gäller för ämnet historia. Eftersom litteraturvetenskap och historia i grunden är humanistiska ämnen, liksom även språkvetenskapen, är de något mer än "fakta om landet och kulturen". Även om det i stort sett kommit ur bruk i Sverige så dröjer sig det fina ordet filologi kvar i en del andra länder som ett sätt att beteckna detta humanistiska sammanhang. Liksom i skolämnet svenska bör språk- och litteraturundervisningen vara integrerade i kurser i Svenska som främmande språk. I skandinavistikkurserna på Mälardalens högskola försöker vi leva upp till detta humanistiska förhållningssätt.

Det finns en inbyggd spänning i ämnet svenska när det gäller synen på skönlitteratur. I svenskämnets didaktik finns två "del-didaktiker": Språkutvecklingsdidaktik (eller språkdidaktik) och litteraturredidaktik. I den svenska skolan, som idealt sett har utbildade lärare, förenas dessa två didaktiska uppdrag i samma person, nämligen svenskläraren.

På högskolor och universitet är det ofta annorlunda. Språkläraren (som i och för sig ofta är utbildad svensklärare) undervisar i språkfärdighet och ser som sitt uppdrag att öka den *språkliga* kompetensen (muntligt och skriftligt) hos studenterna, medan litteraturläraren (som regel en litteraturvetare, men *kanske* även utbildad svensklärare) ser höjande av studentens *litterära* kompetens som ett viktigt mål. Ett annat sätt att formulera samma sak med utgångspunkt i litteraturläsningen: Läsning av skönlitterära texter blir ett medel (språklig kompetens) *eller* ett mål (litterär kompetens). I kurser i Svenska som främmande språk på universitetsnivå blir detta en pedagogisk utmaning som man måste anta på ett konstruktivt sätt där alla lärare samarbetar.

Själv är jag utbildad till litteraturvetare (varken svensklärare eller språklärare) men har lejonparten av min undervisningsverksamhet inom de två områdena svensklärarutbildning och delkurserna i svensk och nordisk litteratur i Svenska som främmande språk. Ett första syfte med denna artikel är att beskriva hur jag utformar min litteraturundervisning i skandinavistikkurserna i Västerås.

Ett andra syfte med artikeln är att något belysa vilken bild av den svenska litteraturen som skapas i kurser i Svenska som främmande språk på andra håll. Deltagandet i projektet "Svenska som främmande språk ur ett demokratiseringsperspektiv", finansierat av Svenska institutets Visbyprogram, har gett mig en viss inblick i hur den svenska litteraturen förmedlas och används i kurser i Svenska som främmande språk i Riga, Moskva, Minsk och Lviv. Jag kommer att presentera och diskutera vilka specifika litterära texter som används i undervisningen i Lviv och Minsk. Jag utgår från ett antal intervjuer med studenter och lärare i Lviv och Minsk genomförda i mars 2010. Varför och hur svensk skönlitteratur används i undervisning i Svenska som andra språk behandlas utförligare i andra bidrag till denna publikation, se vidare Ryzmakova (Svenska centret, Minsk) och Orehovs (Lettlands universitet, Riga).

Litteraturundervisning i skandinavistikkurserna på Mälardalens högskola i Västerås

På högskolan i Västerås ges tre helterminskurser i svenska som främmande språk. De är nivåbestämda utifrån den europeiska språkskalan som A-, B- och C-nivå. Efter godkänt resultat på den tredje nivån får man lokal behörighet i svenska språket för vidare studier på Mälardalens högskola och ska kunna klara TISUS-testet med godkänt resultat.

Men vilken är då den svenska och nordiska skönlitteraturens roll i dessa kurser? I delkurserna i språkfärdighet används kortare skönlitterära texter, framförallt i skriftlig kommunikation. På nybörjarnivån (termin 1) finns en kort realiadelskurs som heter "Samhällsförhållanden och kultur" (3 hp). Det är just en realiakurs om geografi, samhälle och allmänna kulturella förhållanden i Sverige. Direkt skönlitterära texter ingår inte i litteraturlistan. Det är naturligt att språkfärdigheter (grammatik, skriftlig och muntlig framställning) dominerar på nybörjarnivån.

I den andra kursen (termin 2) ingår en historisk delkurs, "Svensk historia, svenska samhällsförhållanden och svensk kultur" (3 hp) och en kurs i svensk litteraturhistoria, "Svensk litteratur" (3 hp). Lärare på dessa delkurser är en historiker och en litteraturvetare. I den tredje kursen (termin 3) är inslagen av historia och litteratur betydligt större: Halva terminen består av språkfärdighetskurser och den andra halvan av kurser i

historia och litteratur samt ett projektarbete som resulterar i en uppsats med omfånget 10 A4-sidor. Historia, litteratur och projektarbete utgör en gemensam delkurs, "Nordisk historia och nyare nordisk litteratur med projektarbete" (15 hp).

Sedan några år tillbaka är jag engagerad som lärare i den korta litteraturkursen på termin 2 och i den längre kursen i historia, litteratur och projektarbete på termin 3 tillsammans med ett antal andra lärare (historiker, språkhistoriker, svensklärare och litteraturvetare). Mina uppgifter har varit att undervisa i den nordiska litteraturens historia från det moderna genombrottet på 1880-talet fram till idag och att handleda studenter i deras projektarbeten som ska fokusera på någon nordisk författare verksam under denna tidsperiod. Utöver detta är jag, som alla andra lärare i kurserna, engagerad i sociala aktiviteter och studiebesök.

Framförallt den korta kursen, "Svensk litteratur" på termin 2, ställer mig som litteraturlärare inför en del intressanta utmaningar. Våra studenter kommer från många olika länder och utbildningssammanhang och även om deras språkliga kompetens i svenska är något så när på samma nivå är den *litterära* kompetensen mycket varierande och olikartad. För att generalisera: En tysk student från Greifswald, Köln eller Erlangen har hört talas om Martin Luther, medan en koreansk eller kinesisk student oftast hör namnet för första gången. I den här kursen försöker jag ge en kort introduktion till den svenska litteraturhistorien, från runstenarna till Ninni Holmqvist. Det handlar om tusen år på sex lektionstillfällen! Martin Luther är det lätt gjort att man nämner i samband med reformationen och de första tecknen på en svensk nationell litteratur under 1500-talet, från och med tillkomsten av Gustav Vasas bibel 1541. De kontextualiseringar som behövs för de kinesiska och koreanska studenterna framstår i förstone som onödiga för de tyska. Men är de verkligen det? Min erfarenhet är att man ska försöka utnyttja studenternas kunskaper i sådana här fall. Lektionerna i litteraturhistoria måste dessutom också vara övningar i muntlig framställning. Det här är ett exempel hur de olika kunskapsnivåerna kan användas i ett språkutvecklande syfte.

Men man ska vara försiktig med att generalisera och bygga undervisningen på föreställningar om studenternas kulturella och geografiska ursprung. Inte sällan spelar studenternas utbildningsbakgrund en minst lika stor roll. En student som studerar svenska och ekonomi i sitt utbildningsprogram vid hemuniversitetet har ofta helt andra förkunskaper och intressen än en student med språk och litteraturvetenskap i bagaget. Det är de här stora skillnaderna mellan studenternas ämnesmässiga studieinriktningar som utgör en risk för att litteraturkursen reduceras till "realia" och enkel faktaförmedling: Årtal, författarnamn och epoktermer i en snygg tidslinje är lätta att plugga in för studenterna och lätta att examinera för läraren. Visst är den historiska kontexten och

faktakunskaperna viktiga, men litteraturundervisning ska vara något mer. Förmåga att läsa, analysera, tolka och diskutera litterära texter är centrala delar i den litterära kompetensen och kan vara goda instrument för att utveckla den språkliga kompetensen.

För närvarande lägger jag upp kursen "Svensk litteratur" på följande sätt: I ett textkompendium finns alla obligatoriska litterära texter som ska läsas under kursen. Det gör att studenterna inte behöver tveka om vad de ska läsa till varje lektion och de behöver inte själva söka reda på texterna. (Den uppgiften dyker istället upp i litteraturkursen på termin 3, där en ganska stor del av kurslitteraturen består av hela verk som studenterna måste skaffa sig själva.) Det är korta texter som ingår i kompendiet. När det gäller litteraturen före 1700-talet är det ofta bara små utdrag. Det svenska språket i texter före Olof von Dalin på 1700-talet är ju mycket svårläst, även för de flesta svenskar. Men jag vill att studenterna ska ha sett och förstått något enstaka exempel på svenskt språk från olika tider. Här blir kursen delvis språkhistorisk och kan, i bästa fall, understödja utvecklingen av studenternas språkliga kompetens.

Vid det första lektionstillfället får studenterna veta att de ska göra presentationer i grupp av en del texter och författare längre fram i kursen. Under de tre första lektionerna går jag sedan själv igenom litteraturen från runstenarna fram till och med första hälften av 1800-talet (från Anundshögstenen i Västerås till Carl Jonas Love Almqvist). Jag använder power-point eftersom jag då kan lyfta fram formuleringar och korta utdrag ur texterna och ge förklaringar och kontextualiseringar av olika slag. Under dessa föreläsningar försöker jag involvera studenterna genom frågor där jag, så gott jag kan, öppnar för jämförelser med deras hemländers litteraturhistoria. Eftersom texterna är korta och alla har dem framför sig, går det att förena textanalys och litteraturhistoria i samma lektion.

Under dessa första lektioner får också studenterna förebilder och förslag inför sina gruppredovisningar genom mina föreläsningar. Studenterna märker förhoppningsvis vad jag lägger vikt vid när jag själv presenterar en text, dess författare och hans eller hennes historiska kontext. Under kursens andra del (tre lektionspass alltså) redovisar studenterna sina uppgifter, men jag fortsätter även själv den litteraturhistoriska linjen genom egna, korta föreläsningar. Varje arbetsgrupp har ansvar för två författare, exemplifierade med varsin text i kompendiet. Den första gruppen har till exempel hand om August Strindberg och Alfhild Agrell (novellerna "Otur" och "Skymning"). Studenterna berättar om författarna och säger något kort om deras verk i stort och ger sedan egna beskrivningar av novellerna samt jämför dessa. Gruppredovisningen avslutas med att gruppen föreslår en eller flera frågor att diskutera i hela klassen. När det gäller fallet med Strindberg och Agrell kommer man

naturligtvis in på frågor om kvinnans ställning under 1800-talet och äktenskapet som institution då och nu. Genom att gruppen även måste ta ansvar för att initiera en helklassdiskussion blir inte redovisningen separerad från den övriga lektionen. Dessutom använder jag senare en del av de frågor som studenterna formulerat i den hemtentamen som avslutar kursen.

Mitt intryck är att de begränsade förkunskaperna hos många av studenterna vägs upp av deras levande intresse för själva språket i texterna. Eftersom de studerar Svenska som främmande språk är de vana att ställa frågor om till exempel ord och uttryck som de inte förstår. Via dessa ”språkfrågor” kommer man osökt in på olika typer av kontextualiseringar som gynnar förståelsen av de litterära texterna. Den litterära texten blir både medel (ett språkförråd) och mål (ett konstverk att ta till sig). I det här avseendet skiljer sig dessa studenter markant från svenska studenter (till exempel i svenskläroverutbildningen) som ofta, trots sin givna kontext- och språkkännedom, har väldigt svårt att engagera sig i litterära texter på ett aktivt och kreativt sätt.

Genom att kursen avslutas med en skriftlig hemtentamen där studenterna får svara på sådana frågor som de själva varit med om att formulera anser jag att kursen har integrerat litteraturundervisningen med övningar i muntlig och skriftlig framställning.

När det gäller den stora litteratur- och historiekursen på termin 3, dit även projektarbetet för närvarande hör, ska jag här inskränka mig till att beskriva själva litteraturundervisningen. I kursen ingår ett antal lektioner där nordisk litteratur från och med det moderna genombrottet fram till idag behandlas kronologiskt. Det är alltså ett slags omtagning av den andra delen av kursen på termin 2, men nu med en betydande fördjupning. I den här kursen läses många verk i sin helhet; dikter, dramatik, noveller och romaner. Det krävs av studenterna att de själva skaffar sig böcker, men även här använder vi ett textkompendium som innehåller de flesta dikter och noveller som ingår i kurslitteraturen.

Litteraturlektionerna delas mellan två lärare. Studenterna förväntas ha läst alla litterära texter före lektionerna och de ska även ha konsulterat litteraturhistoriska handböcker för att skaffa sig en viss kontextuell bakgrundskunskap. Vi lärare strävar efter att göra lektionerna till diskussionsseminarier.

Den pedagogiska utmaningen, förutom den tidigare beskrivna skillnaden i förkunskaper hos studenterna, är att det finns många sätt att se på vad ett litteratursamtal kan eller ska innehålla. Bland studenterna märker jag spår av olika skolkulturer och därmed olika föreställningar om student- respektive lärarrollen i lektionssammanhang. Vissa studenter *väntar* på att något ska hända. Andra verkar vara inställda på något slags *förhör*,

inbillar jag mig. Här måste läraren rikta frågor direkt till någon student, det vill säga möta studentens förväntan, för att ett samtal ska uppstå. Det duger inte att kasta ut en allmän fråga som en krok och tro att någon ska haka på. Som svensk lärare är man van vid att sådant kan fungera. Det är också farligt att glömma skillnaden i språklig kompetens mellan läraren och studenterna. Om man ska få till ett samtal om den litterära texten måste ämnet vara så engagerande att studenterna kravlar sig över sina respektive språktrösklar. För den som inte är van att undervisa utländska studenter är det här en avgörande sak. Att studenterna är tysta betyder inte att de är skeptiska eller ointresserade generellt sett. På olika, intressanta sätt ställer den här situationen svensk skolkultur i ett nytt ljus. Det som i en svensk skola skulle kunna uppfattas nästan som en kränkning blir här en nödvändighet: - ”Vad säger du som är från Kina om den här texten?”

För den svenske läraren är det ibland också, tror jag, ovant att tvingas vara ambassadör för Sverige. De här studenterna vill veta hur det är i Sverige och Norden och nu gäller det skönlitteraturen. Visst kan man gå vägen om komparativa resonemang där man diskuterar likheter och skillnader mellan Sverige och andra länder – men i slutändan är det ändå vad de svenska och nordiska litterära texterna gestaltar av svenska och nordiska omständigheter som står i fokus för studenternas intresse. Läraren behöver inte vara stolt över, eller ens tycka om denna nordiskhet eller svenskhet, men han eller hon måste *fokusera* på den. Är vi då kanske tillbaka till en realiafunktion hos litteraturen – den litterära texten som ett instrument för att förmedla ”fakta och information om Sverige”? Nej, jag vill tro att det snarare är så att de skönlitterära texterna är platser där man, bland mycket annat, kan lära sig att kommunicera på svenska med svenskar, inte bara i en vardaglig, muntligt instrumentell betydelse, utan kommunikation på ett djupare plan. Litteratursamtalen på kursen ska, idealt sett, göra dessa platser tillgängliga för studenterna.

Svensk skönlitteratur i Minsk och Lviv

Om litterära texter är platser för kommunikation så spelar det också stor roll *vilka* texter man läser och studerar. Bilden av svensk skönlitteratur bestäms naturligtvis av vilka verk man väljer. I denna andra del av min artikel vill jag ge en glimt av vilken svensk skönlitteratur som faktiskt läses och studeras. Här ställer jag mig på litteraturens sida och frågar: Vad är det som anses intressant och fruktbart att läsa? Vad betraktas som tillgängligt – i betydelsen begripligt och vad är tillgängligt i betydelsen åtkomligt? Min framställning baseras, som jag tidigare nämnt, på ett antal intervjuer med lärare och studenter vid Ivan Franko-universitetet i Lviv och vid Svenska centret i Minsk. Den bild av svensk litteratur som jag fått

fram genom intervjuerna är inte heltäckande ens för undervisningen i Lviv och Minsk. Jag har heller inga föreställningar om att den skulle vara representativ för svenskundervisning utomlands, generellt sett. Men jag föreställer mig ändå att det kan ha ett visst värde att presentera listan på verk som nämndes i intervjuerna och utifrån den ge några kommentarer.

Intervjuerna var ganska omfattande och innehöll många frågor kring litteraturstudierna i svenskundervisningen. Jag hade två varianter: En studentintervju och en lärarintervju där en del frågor av naturliga skäl var olika. Fem studenter har besvarat hela intervjun, tre i Minsk och två i Lviv. En lärare på vardera lärosäte har besvarat lärarvarianten av intervjun. I denna artikel väljer jag alltså att fokusera på en aspekt, nämligen vilka skönlitterära verk som nämndes. De frågor i intervjuerna som är relevanta i detta sammanhang är följande:

Studentintervjun:

fråga 5: Vilka svenska skönlitterära texter kan du påminna dig att ni har använt i undervisningen? (prosa, lyrik, dramatik, författarskap)

fråga 14: Har du läst svensk skönlitteratur i original eller översättning för ditt nöjes skull? (ge exempel)

Lärarintervjun:

fråga 3: Vilka svenska skönlitterära texter använder du i din undervisning? (ge exempel, prosa, lyrik, dramatik, författarskap)

Frågorna gäller studierna i Svenska som främmande språk generellt, alltså inte specifikt delkurser i litteratur. Den typen av separata litteraturkurser förekommer inte vid dessa lärosäten. Fråga 14 till studenterna hade jag med i intervjuguiden eftersom jag tror att studenternas eventuella val av bredvid- eller nöjesläsning av svensk skönlitteratur ofta är nära kopplad till studierna i Svenska som främmande språk på ett eller annat sätt (vilket man förstås inte kan *förutsätta*). Att samma fråga inte ställdes till lärarna beror på att de har en betydande beläsenhet som antagligen hade förvrängt mitt resultat. Lärarintervjuerna var överhuvudtaget i första hand tänkta som ett komplement till studentintervjuerna. Nedan följer en lista över alla verk som nämndes, med angivande av författare. När författarnamnet står inom parentes markerar det att enbart titeln på verket nämndes och att det är osäkert om studenten kom ihåg vem författaren var. I första hand ville jag undersöka vilka böcker man kom ihåg vid intervjutillfället. Det var den "levande" bilden av svensk litteratur som jag var ute efter, inte litteraturlistornas. Här är listan, ordnad efter respektive verks utgivningsår:

Almqvist, *Det går an* (1839)

Söderberg, "Pälsen" (Ur *Historietter*, 1898)

Lagerlöf, *En herrgårdssägen* (1899)
 Strindberg, "Ett halvt ark papper" (Ur *Sagor*, 1903)
 (Söderberg), *Doktor Glas* (1905)
 Lagerlöf, *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige* (1906-1907)
 Lagerlöf, *Kejsaren av Portugallien* (1914)
 Lindgren, *Mästerdetektiven Blomkvist* (1946)
 Martinson, *Vägen till klockrike* (1948)
 Dagerman, "Att döda ett barn" (1952, ?)
 Lindgren, Karlsson på taket (*Lillebror och Karlsson på taket* 1955, *Karlsson på taket flyger igen* 1962, *Karlsson på taket smyger igen* 1968)
 Jansson, *Det osynliga barnet* (1962)
 Lindgren, *Emil i Lönneberga* (1963)
 Danielsson, "Busschauffören som tänkte att va fan" (Ur *Sagor för barn över 18 år* 1964)
 Lindgren, *Bröderna Lejonhjärta* (1973)
 (Johan Werkmäster), *En naken karl* (1988, 1998 LL)
 Gardell, *En komikers uppväxt* (1992)
 (Ekman), *Händelser vid vatten* (1993)
 Fredriksson, *Anna, Hanna och Johanna* (1994)
 Mankell, *Fotografens död* (1996, LL-version 1997 bearb. av Johan Werkmäster)
 Mazetti, *Grabben i graven bredvid* (1998)
 (Thydell), *I taket lyser stjärnorna* (2003)
 Birro, *Landet utanför* (2003)
 Loe, *Doppler* (2004, sv. övers. 2005)
 Loe, *Volvo lastvagnar* (2005, sv. övers. 2006)
 Janouch, *Sommarbarn* (2007)
 (Läckberg), *Tyskungen* (2007)
 Loe, *Gör vad du vill* (sv. övers. 2008)
 Karlsson, "14 februari" (ur *Den perfekta vännen* 2009)
Noveller för världens barn (Radiohjälpen, varje år sedan 2004)

När man gör litteraturlistor till kurser är genusperspektivet numera en helt naturlig, styrande aspekt. I denna lista, som alltså inte är en kurslitteraturlista utan snarare ett slags eko av flera sådana (och dessutom studenternas egna val), är fördelningen mellan manliga och kvinnliga författarskap ganska jämn: 9 kvinnliga författarskap finns representerade med sammanlagt 14 titlar, vilket motsvaras av 12 manliga författarskap och 15 titlar. (Tre av studenterna som intervjuades är män, två är kvinnor och båda lärarna är kvinnor.)

För mig, som undervisar i svensk och nordisk litteraturhistoria, är det naturligtvis också intressant att se hur väl en sådan här lista speglar litteraturhistorien. Finns verk från olika tider med? Skulle man kunna använda denna lista i en litteraturhistorisk kurs? Till att börja med kan man lätt se att tre verk är från 1800-talet, arton verk från 1900-talet, nio verk är utgivna under 2000-talet. Tyngdpunkten ligger alltså på nyare litteratur, vilket är naturligt. Här saknas den äldre litteraturen före 1800-talet helt, vilket sannolikt beror på att den inte lämpar sig för grundläggande språkundervisning i svenska. (Som tidigare nämnt, förekommer inga separata litteraturhistoriska kurser vid de lärosäten som ingick i undersökningen.) Mer intressant blir det kanske om man tittar på vilka epoker och stilriktningar från 1800-talet och framåt som finns representerade. Almqvists korta roman *Det går an* är ett tidigt exempel på realism, men den tidiga svenska romantiska litteraturen (av till exempel just Almqvist) finns inte med alls.

De andra två verken från 1800-talet som finns med i listan är sådana som kan förknippas med nittioåret (Selma Lagerlöfs *En herrgårdssägen*) och sekelskiftelitteraturen (Hjalmar Söderbergs novell "Pälsen"). Det moderna genombrottet i nordisk litteratur under 1880-talet är orepresenterat, möjligen skulle man kunna se Strindbergs "Ett halvt ark papper" och de två verken av Hjalmar Söderberg som sena exponenter för detta viktiga skede i litteraturhistorien. Men det är nog snarast de nämnda verkens klassikerstatus och relativt ringa omfång som har haft betydelse i detta sammanhang.

När det gäller 1900-talet tycker jag att listan är något mer användbar, litteraturhistoriskt sett. I början av seklet finns både fin de siècle-litteraturen och den starka nittioårligheten väl representerade av Söderberg och Lagerlöf och arbetarlitteraturen skymtar åtminstone fram i och med Harry Martinsons *Vägen till klockrike*. Modernismen är inte så väl representerad vilket säkert också beror på att modernistiska verk är svåra att läsa och använda i språkundervisning. Möjligen kan Dagermans "Att döda ett barn" belysa vissa sidor hos modernismen, liksom faktiskt även Astrid Lindgrens böcker om Karlsson på taket. Den samhällskritiska litteraturen på 1960-70-talen är också bara antydd; i och med Tage Danielssons "Busschauffören som tänkte att vafan" från 1964.

Från slutet av 1900-talet finns ett antal romaner utgivna under 1990-talet. Kerstin Ekmans *Händelser vid vatten* får, i detta litteraturhistoriska perspektiv, representera den starka, svenska romantraditionen under andra hälften av seklet, med författare som bland andra Per Olof Enquist, Sara Lidman, Lars Gustafsson etc. När det gäller 2000-talet är det ingen idé att föra detta litteraturhistoriska resonemang längre.

Kanske mer intressant än det litteraturhistoriska perspektivet blir det om man tittar på listan ur ett genreperspektiv. Storgenrerna dramatik och lyrik är helt orepresenterade. Det finns naturligtvis flera förklaringar till detta. Litteraturbegreppet tenderar idag för många att vara liktydigt med berättande prosa. Det är mycket möjligt att studenterna som jag intervjuade har mött åtminstone en del svensk lyrik under sin utbildning i Svenska som främmande språk. En av lärarna sade i intervjun att hon använder ”mkt poesi: klassiker Taube, Bellman, Vreeswijk” (min anteckning) i sin undervisning. Men det är ett faktum att de litterära verk som nämns uteslutande är romaner och noveller av olika slag: Litteratur är liktydigt med prosaberättande. Detta följer den allmänna trenden i Sverige, enligt min erfarenhet.

Låt oss då slutligen se på vilka genrer som finns representerade inom den berättande prosan. Det finns ett antal verk som kan rubriceras som deckare: Lindgrens *Mästerdetektiven Blomkvist*, Ekmans *Händelser vid vatten*, Mankells *Fotografens död* och Camilla Läckbergs *Tyskungen*. Man hade nästan kunnat förvänta sig fler med tanke på hur denna genre idag dominerar det fria läsandet. En annan populär genre är fantasy. Som jag ser det är endast Astrid Lindgrens *Bröderna Lejonhjärta* representant för denna genre på listan. (Med en vidare definition kvalificerar sig nog även Tove Janssons *Det osynliga barnet* som fantasy). Men när man delar upp listan i vuxen- och barnlitteratur (som ju dock inte är genrer i strikt mening) så kan man konstatera att vuxenlitteraturen står för 2 tredjedelar och barnlitteratur för 1 tredjedel. Även den stora andelen barnlitteratur kan förklaras med att denna typ av verk lämpar sig för studier i ett nytt språk.

Sammanfattande kan man säga följande: I vid mening realistisk berättande prosa, med svenska miljöer och personer dominerar stort. Här finns skildringar av svenska miljöer och liv (män, kvinnor/ barn och vuxna) i olika tider. Det är skildringar av olika delar av Sverige, samt både stad och landsbygd. En tanke som slår mig är att detta är ett resultat av fokuseringen på det svenska. Vi är alltså tillbaka vid just det som är karakteristiskt för kurser i Svenska som främmande språk (och det som gör att litteraturläraren ibland kan känna sig som en realialärare).

Slutligen kan man notera att det finns en del verk i listan som inte är svenska: Erlend Loe är en norsk författare, men har här lästs i svensk översättning. Tove Jansson är inte svensk, men skriver på svenska och läses alltså i original.

Jag vill tacka de studenter och lärare som ställde upp på intervjuerna i Lviv och Minsk och jag hoppas att de synpunkter jag för fram i min artikel ska kunna ge någon inspiration till alla de lärare som vill använda den svenska skönlitteraturen i sina språkkurser i svenska för utländska studenter.

Tidningen i språkundervisningen utvecklar studentens personlighet

Av Natalia Krakopolskaja,

docent vid institutionen för nordiska språk, nederländska och finska, Lingvistiska universitetet i Moskva (MGLU)

Inledning

Varför är det viktigt att använda tidningar i undervisningen? Vi har ju flera bra läroböcker, men det är bara i tidningar som man finner aktuell information om händelser i världen.

De som läser svenska som huvudämne börjar arbeta med tidningar i slutet av första eller i början av andra terminen, beroende på gruppens förmåga. Läraren berättar om svenska tidningar: dels om riks-, regional-, lokaltidningar, dels om morgon-, kvälls-, veckotidningar. De svenska tidningarnas storlek, struktur och allmänt innehåll (ledar-, kultur-, utrikes-, inrikes-, familje-, nöjes-, idrotts-, serie-, annons- och sista sidan) presenteras.

Det är tyvärr svårt att köpa svenska tidningar i Moskva. Därför sparas tidningar efter flygresor till Sverige eller så får vi dem från den svenska ambassaden. Dessa tidningar är inte så nya, men de studenter som börjar läsa svenska kan bläddra i dem och blir glada när de upptäcker ord och fraser som de förstår.

Ibland får studenterna var sin tidning. När de sitter och bläddrar igenom den hemma eller i tunnelbana drar de uppmärksamhet till sig och man frågar dem vad det är för språk. Då svarar de med stolthet att det är svenska.

Efter att ha gått igenom sin tidning presenterar varje student den för de andra på lektionen (tidningens namn, antalet sidor, några rubriker och de ord och fraser som de kunde förstå eller gissa).

Exempel på rubriker, ord och fraser som är lätta att förstå i början:

1. Rubriker: Skola får kritik/Stipendier/5-års-jubileum/God svensk ekonomi i mörk värld (DN 03-09-2010) / E-handeln fortsätter att växa (DN 03-09-2010) / Var är min mamma? (s.21, Aftonbladet 2010-05-21) / Jag ska på studieresa i Sydafrika (s.2 i Nöjesblad av ovanstående tidning) /Frågorna får aldrig svar (s.15, Aftonbladet 2010-05-21) / Det är skönt att ha fyllt 50 (Aftonbladet 04-10-2009) / Radiodebatt om kulturen (SvD 12-

09-2010) / Massprotester i Grekland (SvD 12-09-2010) / Rekordmycket regn i augusti (SvD 12-09-2010)

2. *Ord*: Idol, vaccinera, parkering, lillebror, panik, 7-åring, bussen, pensioner, chans, kritiska, aktiviteter

3. *Fraser*: Jag är inte nervös/ Carola gör comeback / Hennes karriär i USA / en mörk sida / under vattnet / mitt i skandalen / i busskrasch / nya regler / en svensk hemmafru i USA / svenska och finländska soldater i Afganistan / kultur och språk

Efteråt arbetar vi med med enstaka tidningsnotiser eller artiklar. Det arbetet kan delas in i flera steg.

Steg 1 (årskurs 2, fortsättningskurs, språknivå A2)

a) Läraren väljer korta tidningsnotiser, artiklar, rubriker (om det går att förstå en rubrik utan att läsa hela artikeln) eller en ingress. De fördelas bland studenterna. Alla dessa texter ska helst ha ord och fraser som studenterna redan kan eller kan gissa sig till. Efter ett par minuter får studenterna redogöra för vad de uppfattat av texten. Om alla har samma text kan någon eller några komplettera den information som den första studenten gett.

b) Om alla har en egen artikel återger varje student innehållet i den och svarar på frågor från övriga studenter. Sedan sammanfattas det hela. Den som sammanfattar kan göra det i sitt namn eller framträda som ”hallåman”.

Exempel:

1. Ingress

Antalet fall av nya influensan ökar i landet. I Uppsala har vaccinationsturen nu kommit till barnfamiljer och studenter
(Din lokala gratistidning i Uppsala, s.2, artikelns rubrik: Barnfamiljer får förtur till vaccin)

2. Notis 1

Stort vapen- och energiavtal mellan Indonesien och Ryssland

President Vladimir Putin och hans indonesiska motpart, Susilo Bambang Yudhoyono, kom i fredags överens om att främja militärt och energisamarbete genom avtal på över en miljard USD.

Enligt ett antal överenskommelser planerar Moskva att sälja vapen för minst 1 miljard USD till Jakarta och hjälpa landet att utveckla dess

rymdprogram och kommer att bygga ett flytande kärnkraftverk för Indonesien.

*Källa: Anna Smolchenko/
The Moscow Times*

Notis 2

Dubbelroll för Adam Sandler

FILM Adam Sandler ska spela inte bara en, utan två roller i kommande filmen "Jack and Jill".

Filmen är en romantisk komedi om tvillingparet Jack och Jill, som båda porträtteras av Sandler, skriver Variety.

Adam Sandler syntes senast i "Bedtime stories" och är aktuell i komedin "Funny people" som har svensk premiär i november.

"Jack and Jill" börjar spelas in nästa år och får premiär 2011.

Källa: TT SPEKTRA

3. *Artikel från Din lokala gratistidning i Uppsala (30-10-2009)*

Militär miljardaffär underkänns

STOCKHOLM

Svenska statens upphandling av pansarterrängfordon måste göras om.

Försvarets Materialverk (FMV) bröt nämligen mot Lagen om offentlig upphandling, när det ville ge ordern på drygt 2,4 miljarder kronor till finländska Patria.

Det slår länsrätten i Stockholm fast i en dom. Därmed ger domstolen brittiskägda BAE Systems Hägglunds i Örnsköldsvik rätt. Bolaget, som var en konkurrent om miljardordern, överklagade FMV:s beslut.

Det glädjer också Socialdemokraterna, som kritiserat FMV:s beslut och regeringens linje att köpa redan befintlig försvarsmateriel där den är billigast.(TT)

Ord och fraser till ovanstående artikel:

upphandling av pansarterrängfordon/ bryta (bröt) mot/ Lagen om offentlig upphandling / ge ordern på drygt 2,4 miljarder kronor till berörda parter / länsrätten / slå fast i en dom / domstolen ger rätt /

brittiskägd / en konkurrent om miljardordern / överklaga någons beslut / glädja någon / befintlig försvarsmateriel

Frågor till ovanstående artikel:

1. Vilka firmor konkurrerar om miljardordern?
2. För vad har socialdemokraterna kritiserat FMV:s beslut och regeringens linje?
3. Vilken lag bröt Försvarets Materialverk mot?
4. På vilket sätt bröt FMV mot lagen?
5. Vilket bolag överklagade FMV:s beslut?
6. Till vilken firma ville FMV ge ordern på drygt 2.4 miljarder kronor?
7. Vilket land äger bolaget BAE Systems Hägglunds i Örnsköldsvik?
8. Varför måste svenska statens upphandling av pansarterrängfordon göras om?

Steg 2 (årskurs 3, språknivå B1)

Här väljs längre artiklar om väder, naturföreteelser, kriminalhändelser, trafikolyckor, djurliv, kändisars privatliv, resor, idrottsevenemang, officiella besök, kulturlivet i Ryssland, Sverige och andra länder (teaterföreställningar, konserter, utställningar, mässor, filmer, böcker osv) och insändare. Studenterna får samma artikel eller olika.

A. I klassen får de några minuter på sig att gå igenom texten, dela upp den i små delar och sätta rubrik till var och en av dem, förbereda frågor till texten och välja ord och uttryck för att återge textens innehåll. Ifall de arbetar med samma artikel gör vi så här:

1. En student uttalar tydligt de utvalda orden och fraserna. Dessa upprepas av gruppen i kör och sedan översätts de av någon till ryska.
2. Artikelns uppdelningar jämförs och man diskuterar vems uppdelning som är bäst.
3. Frågor ställs och besvaras enligt varje del i den bästa uppdelningen.
4. Alla svar sammanfattas efter varje del.
5. Artikelinnehållet återges.

Om studenterna fått olika artiklar gör vi antingen så här:

a)

1. Orden uttalas i kör och översätts av den som läst artikeln.
2. Den student som läst artikeln återger dess innehåll och svarar på eventuella frågor från sina kamrater.
3. Den student som läst artikeln presenterar sin variant av artikelns uppdelning och ställer sedan frågor till sina kamrater efter varje del.
4. Svaren sammanfattas av olika studenter efter varje del.
5. Artikelinnehållet återberättas.

Eller så här:

b)

Vi genomför ett rollspel och ordnar ett symposium (om alla artiklar handlar om samma ämne) eller en konferens (där olika ämnen diskuteras). "En ordförande" väljs som öppnar symposiet eller konferensen genom att säga några inledningsord och presentera alla deltagare för varandra. Alla "deltagare" är ansvariga för sitt ämne som han/hon presenterar. Övriga lyssnar, ställer frågor, håller med eller invänder. Ibland väcker ett ämne ett sådant intresse att det uppstår en diskussion. "Mötet" avslutas av "ordföranden" som sammanfattar diskussionen. Sedan ska studenterna ge synpunkter på vad som var bra och intressant i rollspelet.

En tidningsartikel som man läst på egen hand ökar tillfredsställelsen och studentens intresse för språket. Att delta i ett rollspel fördubblar både studenternas belåtenhet och intresse.

B. Under steg två kan studenterna få följande i hemuppgift:

- att välja en artikel om ett visst ämne (till exempel om ekologiska frågor)

eller

- att välja en artikel om ett ämne som studenten tycker är intressant att diskutera

- att arbeta med den utvalda artikeln på samma sätt som i klassen (läsa, välja ord och fraser som stöd för att återge artikelinnehållet, att förbereda artikelns uppdelning och frågor för varje del, berätta vad artikeln handlar om).

Exempel:

Rubriker

- *Aftonbladet (21 maj 2010):* Kul matinéäventyr av den gamla skolan. (sid.14) /

Nu är han unik - sjätte raka semin i VM: Målet är guld. (sid 6 i Sportbladet) /

Det är detaljerna som (inte) gör det.. (sid.22)

- *Aftonbladet (4 oktober 2009):* Risken för nya brott är för stor./
De som donerar är änglar.

a) *Reklam Aftonbladet (21 maj 2010):*

Svenska spelautomater på nätet. (sid. 25-26) / Ta den vackra långa vägen i sommar! (sid. 23) / Tidernas bästa fotbolls-VM! (sid. 29) / Nytt nummer i morgon! (sid. 31) / Just nu! Massor av erbjudanden på hela vårt sortiment (sid. 33) / Grillfest i shopen! (sid 34)

b) *Artikel 1 (i klassen):*

Ronald Reagans liv blir film

Arnold Schwarzenegger gör karriär som guvernör, Wyclef Jean vill bli president i Haiti. De är knappast de första kändisarna att ge sig in i politiken. Nästa år kommer filmen om skådespelaren och presidenten Ronald Reagans liv, skriver Hollywood Reporter.

Från en turbulent uppväxt, via skådespelarkarriär i Hollywood till USAs 40:e president. Manusförfattaren Jonas McCord blev intresserad av den forne presidenten när han började rota i dennes barndom.

McCord beskriver Reagans uppväxt som surrealistisk med en alkoholiserad far, djupt kristen mor och katolsk bror. Filmen "Reagan" tar avstamp i mordförsöket på presidenten 1981 och skildrar hans liv via tillbakablickar.

Ronald Reagan satt på presidentposten mellan 1981 och 1989, han dog 93 år gammal efter en lång tids kamp mot Alzheimers sjukdom.

Källa: DN 08-09-2010

Ord och uttryck:

att göra karriär / en turbulent uppväxt / en manusförfattare / att rota i barndom / tillbakablick / att ta avstamp

Underrubriker till artikeln efter dess uppdelade delar:

1. Kändisarna som ger sig in i politiken
2. Filmen som kommer nästa år
3. Ronald Reagans bana till president
4. Jonas McCords intresse
5. Reagans föräldrar
6. Filmens innehåll
7. R. Reagans sjukdom

Frågor till artikelns delar:

1. Kändisarna som ger sig in i politiken
 - a) Vad för en karriär gör Arnold Schwarzeneger?
 - b) Vem vill bli president i Haiti?
 - c) Är dessa de första kändisarna som ger sig in i politiken?
2. Filmen som kommer nästa år
 - a) Vad skriver Hollywood Reporter om filmen som kommer nästa år?
 - b) Vilka två yrken nämns här?
 - c) När kommer filmen om Ronald Reagans liv?
3. Ronald Reagans bana till president
 - a) Hurudan uppväxt hade blivande president?
 - b) Hur många USA:s presidenter var innan R. Reagan blev president?
 - c) Vad gjorde han innan han blev president?
4. Jonas McCords intresse
 - a) Vad är Jonas McCord till yrket?
 - b) Av vem denne manusförfattare blev intresserad?
 - c) När blev han intresserad av den forne presidenten?
5. Reagans föräldrar
 - a) Hur beskriver McCord Reagans uppväxt?
 - b) Beskriver han Reagans hela familj?
 - c) Var Reagans familjemedlemmar religiösa?
6. Filmens innehåll
 - a) Varmed börjar filmen?
 - b) Vilken form av beskrivning av Reagans liv har McCord valt?
7. R. Reagans sjukdom
 - a) Hur länge var Ronald Reagan USAs president?
 - b) Hur gammal var Ronald Reagan när han dog?

c) *Artikel 2 (förbereds hemma):*

Daniel tillbaka i vardagen igen

Läkarna imponerade över Westlings återhämtning

Daniel Westling har börjat jobba - bara fyra månader efter att han fick sin nya njure. Han har slängt de starka medicinerna och får köra bil igen.

Samtidigt får han glädjebesked från läkarna:

– Risken att kroppen stöter bort nya njuren är som störst mellan två till sex veckor efter operationen. Därefter minskar risken successivt, säger Ragnar Källén, överläkare.

Daniel Westling är tillbaka igen i vardagen och på sitt gym. Sedan en tid tillbaka arbetar kronprinsessans fästman på heltid med sin gymverksamhet. Och i förrgår gick han på hockey i Globen tillsammans med Victoria. – Daniel Westling mår alldeles förträffligt, säger Annika Sönnerberg vid hovets informationsavdelning. – Han gör nu det han vill göra. Det finns inga hinder, fortsätter Annika Sönnerberg. Det innebär att Daniel Westling inte längre behöver äta starka mediciner och han kan köra bil. Han kan också träna. Det var i slutet av maj som Daniel Westling genomgick en njurtransplantation vid Karolinska universitetssjukhuset i Huddinge. Hans far Olle Westling gav sin son en njure och det var en tio timmar lång operation. I en vecka vårdades Daniel Westling på sjukhuset.

STOR RISK I BÖRJAN

Läkare och omgivning var imponerade och förvånade över Daniel Westlings snabba återhämtning. Första tiden efter transplantationen var som mest kritisk för Daniel Westling: – Någon som transplanteras får i början gå på läkarkontroller ett par gånger i veckan. Det finns i början en stor risk att kroppen stöter bort det nya organet, säger Ragnar Källén.

”VISSA MER KÄNSLIGA”

Han är överläkare och sektionschef för transplantationsenheten vid Malmö universitetssjukhus. – Sedan är det olika för varje patient. Vissa är mer känsliga än andra. – **Om någon har haft sin nya njure i över fyra månader, hur stor är risken då för avstötning?** – Liten. Nyligen publicerades uppgifter i svensk veckopress att Daniel hade rasat i vikt, tappat muskelmassa, plågades av biverkningar och att han själv var orolig för sin hälsa.

MEDICIN RESTEN AV LIVET

Detta tillbakavisas nu bestämt av hovet: – Vi noterade den artikeln. Det stämmer inte, säger Annika Sönnerberg. – Det är viktigt att rätt information kommer ut och det är att Daniel mår bra, inget annat,

säger Sönnerberg. Trots den lyckade njurtransplantation kommer Daniel Westling att vara tvungen att äta mediciner för resten av sitt liv. Dessutom måste han genomgå läkarkontroller var tredje månad. – Det är standard, avslutar Ragnar Källén.

Källa: Expressen 04-10-2009

Ord och fraser:

återhämtning / att få en ny njure / att få glädjebesked från ngn / att slänga de starka medicinerna / risken att kroppen stöter bort det nya organet / att vara (gå) på sina gym / att genomgå en operation / läkarkontroll / njurtransplantation / en kritisk tid för ngn / gå på läkarkontroller / överläkare och sektionschef för transplanteringsenheten vid ngt sjukhus / att publicera uppgifter i svensk veckopress / att rasa i vikt / att tappa muskelmassa / att plågas av biverkningar / att äta mediciner / att bestämt tillbakavisa ngt

Frågor:

1. Vad vet du om Daniel Westling?
2. Vilken operation har han genomgått?
3. Varför behövdes det hjälp av Daniels far?
4. Hur lång var operationen och varför?
5. Vad är det för en risk som överläkaren Ragnar Källén talar om?
6. Varför blev man imponerad och förvånad över Daniels snabba återhämtning?
7. Vad måste Daniel göra nu?

Steg 3 (årskurs 4, språknivå B2)

Nu väljs artiklar om samhällspolitik, antingen av läraren eller av studenterna: relationerna mellan Ryssland och Sverige, handelsrelationer, svensk utrikespolitik, rysk utrikespolitik (dock inte så ofta, eftersom svenska journalister sällan skriver om detta), allmänna val, val i olika länder, olympiska spel, en dagsaktuell händelse i världen, TV-debatter. Studenterna har minst en vecka på sig för att förbereda följande:

- a. ord och fraser med förklaringar
- b. en detaljerad återgivning av artikeln
- c. frågor till artikeln (minst en fråga till varje gruppkamrat)
- d. några huvudmeningar i artikeln, redan översatta till ryska (minst en mening till varje gruppkamrat som sedan översätter den till svenska i klassen)

Om gruppen är liten förbereds två eller tre frågor och samma antal ryska meningar till varje gruppkamrat. I klassen görs följande av den student som arbetat med artikeln, han eller hon:

- a. uttalar noga ett ord eller en fras som gruppen upprepar i kör
- b. förklarar på svenska vad ordet eller frasen betyder och gruppen översätter den uttalade frasen eller ordet
- c. berättar detaljerat vad artikeln handlar om och gruppen lyssnar och gör anteckningar
- d. ställer de frågor som han/hon förberett och gruppen besvarar dem
- e. läser de förberedda ryska meningarna och gruppen översätter dem till svenska,
- f. väljer en gruppkamrat som sammanfattar svaren eller återger innehållet i artikeln
- g. ger sitt omdöme om kamratens sammanfattning.

Exempel:

En nyhet från TT

STATSMINISTER FREDRIK REINFELDT INLEDER SIN REGERINGSFÖRKLARING

Reinfeldt tog avstamp i den ekonomiska krisen och allt fler svenskar nu känner framtidstro.

- Sverige reser sig ur finanskrisen, starkare än de flesta länderna. Då andra länder tvingas till åtstramningar kan vi lägga kraft på satsningar. Över 100 000 är idag sysselsatta jämfört med 2006, säger Reinfeldt.

Han pekade på att riksdagen nu ska ta ansvar och att grunden för regeringen utgörs av alliansen. – Vi vill lägga grunden för ett rättvist Sverige. Vi vill vara en regering som ser hela Sverige och förstår vikten av att samla Sverige. Vi vill söka breda lösningar, säger Reinfeldt.

Reinfeldt fortsatte att betona vikten av ekonomiskt ansvar. – Ansvar för Sverige, det är så vi tar Sverige från kris mot full sysselsättning. Inriktningen är att offentliga finanserna ska uppvisa balans och 1 procent överskott, säger han.

Det kan bli nödvändigt att skjuta på reformer om ekonomin inte tillåter förändringar, understryker Reinfeldt. – Vi vill att alla som kan ska få ett

jobb. Arbete och ett eget lån innebär makt över den egna vardagen. Arbete är grunden för Sveriges välstånd. Vår utgångspunkt är att alla människors arbetsinsats behövs, säger Reinfeldt.

Reinfeldt fortsatte att understrycka att det ska märkas att det lönar sig att arbeta. Därför fortsätter skattesänkningarna för låg- och medelinkomsttagare. – Vi tänker inte acceptera att arbetslösheten stiger – fler unga människor ska få möjlighet till stöd, säger Reinfeldt. Fler vägar för unga ska öppnas för att få jobb.

Lärlingssatsningen öppnar för nya vägar till jobb, fortsätter Reinfeldt. Han nämner också det utlovade anställningsstödet och möjligheten för äldre att arbeta längre. Reinfeldt fortsätter med att nämna sjukförsäkringen som kritiserats hårt från flera håll.

Källa: DN 05-10-2010

Ord och fraser:

Alliansen	(här) regerande gruppen av partier i Sveriges nuvarande riksdag	альянс
att ta avstamp (i den ekonomiska krisen)	att börja avlägsna sig från	начинать справляться с
att känna framtidstro	tro på att framtiden blir bättre än nutiden	чувствовать уверенность в завтрашнем дне
att resa sig ur finanskrisen	komma på fötter igen	– преодолеть финансовый кризис
att tvingas till åtstramningar	att tvingas vidta politiska åtgärder som minskar resurserna för samhällsekonomin	быть вынужденным прибегнуть к сокращению бюджета
att lägga kraft på satsningar	att anstränga sig för att uppmuntra/höja investeringar	увеличить инвестиции

att betona vikten av ngt	särskilt framhäva betydelsen	выделить важность чего-либо
att skjuta på reformer	senarelägga förändringar	отложить проведение реформ
låg- och medelinkomsttagare	de som får låg- och medellöner	работники с низкой и средней зарплатой
Lärlingssatsningen	elevers finansiella stöd	материальное стимулирование учащихся
det utlovade anställningsstödet	hjälp som lovats att få avtalade rättigheter att mot betalning utföra vissa arbetsuppgifter	поддержка в получении рабочего места

Frågor:

1. Vad sade statsminister Reinfeldt i början av sitt tal?
2. Hur beskrev han Sverige efter krisen?
3. Vad känner svenskar efter statsministerns yttrande?
4. Till vad tvingades andra länder?
5. Vad gjorde Sverige i stället?
6. Vad sade statsministern om skattesänkningarna?
7. I samband med vad talade han om alliansen?
8. Vad lovade Fredrik Reinfeldt åt alla som var sjuka?

Ryska meningar:

1. Премьер-министр заявил, что Швеция преодолела финансовый кризис и все больше шведов чувствуют уверенность в завтрашнем дне.
2. В то время как другим странам пришлось сокращать бюджет, Швеция смогла увеличить инвестиции.
3. Риксдаг должен взять на себя ответственность.
4. Необходимо отложить реформы и продолжать снижение налогов для работников с низкой и средней зарплатой.
5. Материальная помощь учащимся позволит открыть новые возможности трудоустройства.

6. Премьер-министр Швеции затронул также вопрос обещанной поддержки работающему населению и возможность пожилым людям работать дольше.
7. Система медицинских страхований подверглась резкой критике.

Sammanfattning av artikeln:

STATSMINISTER FREDRIK REINFELDT INLEDER SIN REGERINGSFÖRKLARING

Reinfeldt tog avstamp i den ekonomiska krisen och allt fler svenskar nu känner framtidstro. Han sade att Sverige reste sig ut finanskrisen starkare än de flesta länderna. Då andra länder tvingades till åtstramningar kunde Sverige lägga kraft på satsningar. Han pekade på att riksdagen skulle ta ansvar och att grunden för regeringen utgjorts av alliansen. Reinfeldt betonade vikten av ekonomiskt ansvar och understryckte att det kunde bli nödvärdigt att skjuta på reformer om ekonomi inte tillät förändringar.

Statsministern sa att skattesänkningarna skulle hålla på att fortsätta för låg- och medelinkomsttagare och att lärlingssatsningen skulle öppna för nya vägar till jobb. Sedan nämnde han också det utlovade anställningsstödet och möjligheten för äldre att arbeta längre. Det var sjukförsäkringen som kritiserats hårt och med anledning av detta sa han att den som var sjuk skulle få stöd.

Steg 4 (årskurs 5, språknivå C)

Under de första tre stegen hittar vi ibland artiklar på ryska som handlar om samma ämne som den svenska text som vi arbetar med. Vi refererar dem eller spelar upp en intervju: "en svensk korrespondent" talar med hjälp av "en tolk" med en rysk medborgare som bara talar ryska. Studenterna uppskattar sådana rollspel. De som inte medverkar i rollspelet kan ge återkoppling till sina kamrater.

Under det fjärde steget väljs ryska artiklar som beskriver en aktuell händelse. Sådana artiklar refereras på svenska och diskuteras sedan. Om det ordnas en "rundabordskonferens", förhandlingar eller ett toppmöte, deltar alla studenter aktivt i rollspelet.

Exempel:

ШВЕЦИЯ СОГЛАСНА НА СТРОИТЕЛЬСТВО ГАЗОПРОВОДА «СЕВЕРНЫЙ ПОТОК»

Швеция согласна на строительство газопровода «Северный поток» (Nord Stream) в своих территориальных водах, заявил шведский министр окружающей среды Андреас Карлгрен, передает Финмаркет со ссылкой на газету Helsingin Sanomaat.

На пресс-конференции в четверг в Стокгольме министр сказал также, что «строительство газопроводов в международных водах однозначно разрешается». Дания приняла положительное решение по «Северному потоку» 20 октября. В четверг вопрос о предоставлении разрешения в финской морской экономической зоне рассмотрит и правительство Финляндии.

Газопровод «Северный поток» протяженностью 1220 километров пройдет по дну Балтийского моря от России (Выборг) до Германии (Грайфсвальд). Ввод в эксплуатацию первой нитки газопровода пропускной способностью 27,5 млрд кубометров газа в год намечен на 2011 год, начало строительства - на первую половину 2010 года.

«Северный поток» - один из самых амбициозных проектов «Газпрома». Его пропускная способность после окончания строительства должна составить 55 млрд кубометров газа в год, инвестиции в проект оцениваются в 7,4 млрд. евро.

Акционерами компании-оператора проекта «Северный поток» являются российский «Газпром» - 51%, германские Wintershall Holding и E.ON Ruhrgas - по 20%, а также нидерландская Gasunie - 9%. В апреле текущего года партнеры по «Северному потоку» приступили к переговорам о вхождении в проект французской Gaz de France.

«Северный поток» (Nord Stream)



Значение

Газопровод «Северный поток» (Nord Stream) — это принципиально новый маршрут экспорта российского газа в Европу. Целевыми рынками поставок по «Северному потоку» являются Германия, Великобритания, Нидерланды, Франция, Дания и другие страны.

Новый газопровод имеет большое значение для обеспечения растущих потребностей европейского рынка в природном газе. Согласно прогнозам, импорт газа в страны Европейского Союза возрастет в ближайшее десятилетие примерно на 200 млрд. куб. м, или более чем на 50%. Благодаря прямому соединению крупнейших в мире запасов газа, расположенных в России, с европейской газотранспортной системой, «Северный поток» сможет удовлетворить около 25% этой дополнительной потребности в импортируемом газе.

В связи с этим еще в декабре 2000 года решением Европейской Комиссии проекту «Северный поток» был присвоен статус TEN (Трансъевропейские сети), который был в очередной раз подтвержден в 2006 году. Это означает, что трубопровод «Северный поток» представляет собой ключевой проект по созданию важнейших трансграничных транспортных мощностей, направленный на обеспечение устойчивого развития и энергобезопасности Европы.

Källa: bigness.ru>news/2009-11-05/gaz/98866/

Ord och fraser:

Согласиться / дать согласие на строительство	ge tillstånd / säga jag till anläggningsverksamheten
газопровод «Северный поток»	Nord Streams gasledning
территориальные воды	territorialvatten
министр окружающей среды	miljöminister (Andreas Carlgren)
ссылка на газету	tidningshänvisning / -referens
однозначно разрешается	det tillåtes entydigt
принять положительное решение по какому-либо вопросу	fatta ett positivt beslut om frågan
Вопрос рассмотрит правительство Финляндии.	Frågan ska behandlas av Finlands regering.
протяженность	utsträckning
ввод в эксплуатацию намечен на	igångsättningen planeras
амбициозный проект	ett ambitiöst / storslaget projekt
пропускная способность	kapacitet
инвестиции в проект оцениваются в	investerigar i projektet är värderade till
текущий год	innevarande år
партнеры приступили к переговорам	parterna inledde förhandlingar
вхождение в проект французской фирмы	det franska företags inträde i projektet
маршрут экспорта газа	gasexportssträcka
целевые рынки поставок	målinriktade leveransmarknader
обеспечение растущих потребностей европейского рынка в природном газе	tryggande av den europeiska marknadens behov av naturgas
ближайшее десятилетие	det närmaste decenniet
прямое соединение	direkt koppling
запасы газа	gastillgångar

газотранспортная система	gastrafiksystemet
удовлетворить потребности в импортируемом газе	tillgodose behov i importerad gas
присвоить статус	tilldela någon en status
подтвердить статус	bekräfta status
ключевой проект	nyckelprojekt
создание трансграничных транспортных мощностей	skapande av gränsöverskridande trafikkapacitet
направлять на обеспечение устойчивого развития и энергобезопасности Европы.	rikta ngt till Europas stabila utveckling och energiförsäkring

Artikels sammandrag på svenska:

Sverige har givit sitt samtycke att lägga gasrörledningar i botten av Östersjön genom svenskt territorialvatten.

Danmark tog likadant beslut den 20 oktober. Finlands regering kommer också att behandla frågan om gasledningens bygge i sitt territoriala vatten.

Gasledningen kommer att bli 1220 km lång. Den ska sträcka sig från Ryssland till Tyskland. Dess kapacitet ska utgöra 55 mlrd m³. Investeringar i projektet värderas uppgå till 7,4 mlrd euro. Den första sträckans kapacitet vars igångsättning planeras år 2011 blir 27, 5 miljarder kubiska meter per år.

Delägare (Gazprom, BASF/Wintershall, E.ON Ruhrgas, Gasunie och GDF SUEZ) inledde förhandlingar om Frankrikes inträde i projektet.

Rysslands gas ska levereras till Storbritannien, Nederländerna, Frankrike, Danmark och andra europeiska länder.

Nord Stream är ett viktigt projekt inriktat på att trygga stabil gasförsörjning i Europa.

Slutsatser

Vi kan dra följande slutsatser av arbetsmetoden:

- den bidrar till att befästa nya ord, fraser och grammatiska konstruktioner och till att öka studenternas ordförråd
- den är till hjälp för att få fram central information i en originaltext, och tack vare detta förvärvar studenterna en färdighet att direkt förstå textens innehåll utan översättning
- den intensifierar studentens förmåga att utifrån sina befintliga språkkunskaper kunna förstå och härleda även obekanta ord och uttryck
- den utvecklar studenternas intresse för samhällspolitik, gör dem bekanta med levnadsförhållanden och realia i det land vars språk de läser
- den vänjer studenten vid att sammanställa fakta, värdera dem och analysera händelser, som pågår i vårt land och utomlands
- den gör studenterna engagerade i allt som händer i världen, vidgar studenternas livsinställning och vyer
- den stimulerar deras självförtroende och önskan att vara i händelsernas mitt
- den gynnar deras vilja att pröva sig yrkesmässigt.

Med andra ord - **arbetet med tidningsartiklar utvecklar en kreativ personlighet med en aktiv position i livet.**

Radio och film i undervisningen

Av Hanna Mamchur,

lärare i svenska vid

Ivan Frankouniversitetet i Lviv

Att använda media i språkinlärningen har sedan länge blivit ett bra sätt att komplettera och effektivisera språkundervisningen. Detta faktum blir helt förståeligt om man tänker på alla mål som kan uppnås med hjälp av olika medier som undervisningsmaterial. Bland de viktigaste målen är att

- kombinera språkinlärning med underhållning
- att förse studenterna med information (t.ex till diskussioner, debatter, uppsatser)
- att väcka intresse för språket och motivera studenterna
- att komplettera läroböcker med uppdaterad information
- att kombinera språkinlärning med kunskap om Sverige
- att vänja inlärarna vid autentiskt språk och
- att uppmuntra studenterna till att använda medier i sina självstudier

Fördelarna med mediaanvändningen gäller alla typer av medier men varje medietyp har sina speciella drag och sin påverkan på språkinlärningen. Till exempel när det gäller radio uppmärksammas aspekter som autentisk svensk prosodi, omedveten språkinlärning och ett bra sätt att hålla språket igång. Med hjälp av podradio, en service som bl.a. erbjuds av Sveriges radio, har det blivit ännu enklare och mer tillgängligt för alla att ladda ner olika program och ljudfiler som senare kan användas i undervisningen. Radioprogram (och även video-) i språkundervisningen kännetecknas av tematisk mångfald, aktualitet och autenticitet. Det finns dessutom möjlighet att anpassa hörövningsmaterial till studenternas nivå tack vare det stora utbudet av program, inklusive sådana på lätt svenska (t.ex. nyhetsprogrammet Klartext på Sveriges radio).

Metodiken kring radioprogram i språkundervisningen kan vara väldigt varierande och i stort sett bero på lärarens kreativitet. Metoderna som kommer att beskrivas i artikeln kan därför inte uppfattas som de enda användbara utan snarare som några tips och knep.

Att arbeta med radioprogram

1. Det är viktigt med förberedande aktiviteter innan studenterna ska lyssna på programmet. Man kan t.ex. presentera nya ord, uttryck och diskutera ämnet. Om ämnet är svårt är det rimligt att börja med att läsa en enklare artikel.
2. När man lyssnar på ett program är det effektivt att låta studenterna notera nyckelord. Om det finns behov, får man lyssna på samma avsnitt flera gånger.
3. Efter man lyssnat kan man med hjälp av enklare övningar (test, matchningar) kontrollera om och hur mycket eleverna förstått.
4. Hörförståelseövningar som man kan förbereda:

Olika slags frågor om innehållet

Exempel:

1. Hur försörjer sig de kvotflyktingar som kommit via FN?
2. Vad är länets viktigaste uppgift enligt rektor Magnus Andersson? Vilka argument anför han?
3. Den typiske Internetanvändaren är en högutbildad man mellan 15 och 44 år. Rätt eller fel?

Lucktexter (man kan ta bort enstaka ord som man anser vara bekanta för studenterna och vill aktivera vissa grupper av ord, som t.ex. prepositioner, partiklar osv.)

Exempel:

Tre millimeter om året – det går ju _____ att se med ögat en så liten _____. Men om två hundra år när dina _____ går ner till stranden _____ de inte alls gå lika långt som du _____ idag på grund av stigande havsnivåer i världen. Nära till _____ – det låter ju bra men i Fokus idag hör du att det här kommer att _____ miljarder för samhället när havet ska _____ tillbaka.

Att klippa isär texten till radioprogrammet i meningar eller fraser och låta studenterna hitta rätt ordningsföljd.

Att låta studenterna komma på frågor till sina gruppkamrater. Denna uppgift visar också vilka moment i programmet som var enklare att förstå och vilka som uppmärksammades av studenterna.

Att använda radioprogram som stödmaterial för debatter, diskussioner och muntliga presentationer.

Radioprogram är en oersättlig hörförståelseövning, speciellt när det gäller självständiga studier, men som språkinlärare kan man stöta på vissa svårigheter. Orsaken till de flesta av dem är att språkinläraren inte ser den/dem som pratar, att man kanske talar för snabbt, att lyssnaren försöker förstå varje ord och "hänga med" och lätt blir förvirrad om han/hon inte känner igen en del ord eller uttryck. Det saknas dessutom information om kontexten – man ser inte situationen och nonverbala uttryck.

Att arbeta med film

Film däremot anses vara det undervisningsmaterial som inte orsakar samma svårigheter som radioprogram, åtminstone inte i lika stor utsträckning. Till skillnad från radio tillgodoser filmen en mer naturlig audiovisuell förståelse eftersom bilden hjälper till att förstå mycket av det som missas medan man bara lyssnar (t.ex man känner igen kontext, tid och rum, emotionella uttryck blir synliga, man behöver inte anstränga sig lika mycket). Filmer i sig är bra undervisningsmaterial men för att effektivisera språkinläringen kan man använda sig av flera metoder. Vissa av dem kan vara som med radioprogram, men generellt kan man säga att filmer ger bättre möjligheter för eleverna att uttrycka, både skriftligt och muntligt, sina intryck, emotioner och åsikter. Dessutom kan man utnyttja själva bilden för att stimulera studenternas förståelse och fantasi. Man kan arbeta med filmer i 3 faser:

1. Förberedelsefas:

Att generellt presentera och diskutera ämnet.

Att ta upp och förklara nyckelord, fraser, att låta studenterna komplettera ordlistor (brainstorming, mind-map)

Exempel:

Hannah med H av Christina Olofson

Fraser

Är det ledigt här?

En sak som jag brukar fundera på ...

*Får jag bjuda på en kaka?
Varför är jag inte som de andra?
Varför är jag så annorlunda?
Vet du var hushållsplatsen ligger?*

Ord
*Ensam
Ensamhet
Elev, en, er
Tanke, n, ar
Samtal, et, -
Julklapp, en, ar
Tyst*

2. Arbete med filmklipp:

Man kan arbeta med enstaka filmklipp (t.ex 5 till 10) innan man ser hela filmen, på det sättet kan man i övningar koncentrera sig mer på språkliga moment. Arbetet med scener kan även underlätta studenternas perception av filmen.

Att visa enskilda filmklipp med eller utan ljud. Att diskutera det man sett och förstått, att låta studenterna hitta på egna förklaringar till vad som hänt.

Att sortera meningarna i rätt ordning.

Vem sa det? Att förbereda en lista över repliker och låta studenterna svara på vilka de tillhör.

Exempel:

Trädfolket av Philip Wachtmeister da Silva

Vem sa det?

- 1. Du, jag måste jobba, annars hinner inte jag laga nån mat.*
- 2. Jag är ganska trött på att lyssna på din telefonsvarare!*
- 3. Nej, man ska inte leka i min koja!*
- 4. Ni får klara er utan tårta!*
- 5. Vad snackar du om?*
- 6. Du kan väl leka där ute så länge, va?*
- 7. Men jag tog bilen. Jag skulle till verkstan och byta däck.*
- 8. Jag har telefonmöte om tio minuter.*
- 9. Vad bra att du fick det gjort!*
- 10. Du kunde ha cyklat.*

Att svara på vilka av de anförda meningarna eller fraserna verkligen
sas i filmklippet.

Att låta studenterna själva skriva repliker till ett filmklipp.

Att skriva färdigt meningarna från filmklippet.

Exempel:

I taket lyser stjärnorna av Lisa Siwe

Jenna: Jag brukar inte ...

Jenna: Min mormor är ...

Jenna: Jag skulle bara gå ut med ...

Sakke: Och så spelar han gitarr ...

Sakke: Din tur att ...

Att låta studenterna spela upp de utvalda scenerna.

Multiple-choice-övningar.

Frågor: Rätt eller fel.

3. Bearbetning av hela filmen:

Att skriva kommentarer, recensioner, sammanfattningar.

Att beskriva huvudpersonerna, miljön, den historiska bakgrunden
osv.

Att välja ett citat och låta studenterna förklara dess betydelse i
filmen.

Att beskriva händelserna i filmen från en av huvudpersonernas
perspektiv.

Att jämföra problemet och dess eventuella lösningar i Sverige med
dem i inlärnarnas land.

På samma sätt kan man även arbeta med TV-program och korta filmer. De
sista har en stor fördel just för undervisningen på grund av sin korta längd
– man hinner se hela filmen (eller till och med flera filmer) under en
lektion. Korta filmer fokuserar dessutom på ett konkret problem eller en
kort händelse, vilket i sin tur är perfekt för språkundervisningen. Hinner
man arbeta med flera korta filmer under en lektion kan man jämföra dem
och också ställa ytterligare frågor, som t.ex:

Vilken film tyckte du bäst om och varför?
Vilken film skulle du rekommendera dina vänner att se?
Argumentera.
Vilken av personerna tyckte du bäst om och varför?
Vilken film skulle du vilja se en gång till? Varför?
Vilken film var mest originell? Argumentera.

Sammanfattning

Man kan säga att både radio och film ger oerhört många fler möjligheter att utveckla inlärnarnas språkkunskaper och intresse. Huvudsaken när man använder dessa i undervisningen är att på ett effektivt sätt koppla ihop själva undervisningsmomentet med njutningen av filmer eller radioprogram.

Svenska språket och litteraturen vid Lettlands universitet jämte glimtar av svensk-lettiska litterära och kulturella kontakter

Av Ivars Orehovs,

Fil. Dr. och lektor i litteraturvetenskap
vid Lettlands Universitet

Svenskundervisningens och i synnerhet litteraturundervisningens historiska bakgrund vid Lettlands Universitet, som grundades så sent som 1919, går tillbaka till år 1928, när det vid Fakulteten för filologi och filosofi instiftades ett svenskt lektorat. Tyvärr upphörde svenskundervisningen från och med Lettlands ockupation 1940, och först med Baltikums frigörelse blev det på nytt möjligt att sätta i gång med den skandinaviska filologin, den här gången i en bredare omfattning. Sedan 1990 finns det utsända gästlektorer från Norge och Sverige (sedan 1991 också från Danmark) och därmed grundades en nordisk avdelning vid Fakulteten för Moderna språk (sedan 2009 – Avdelningen för Skandinavistik vid Fakulteten för Humaniora).

Från och med 1990-talet började man alltså vid Lettlands Universitet med undervisning i de skandinaviska språken som huvudämne på BA-nivå. Studenterna genomgår 4 års studier, där 50% utgörs av anglistik och 50% antingen dansk, norsk eller svensk filologi. Det innebär, att varje år tar man in en grupp på 12-20 studenter som läser engelska och ett av de skandinaviska språken (vart tredje år) – dvs. de tar både språkpraktiska lektioner, lingvistiska och litteraturvetenskapliga ämnen, realia samt introduktion i översättning och tolkning. Studierna avslutas med en BA-uppsats, där man får välja mellan att skriva på engelska eller att skriva på respektive skandinaviskt språk. Just svenska och engelska BA-filologistudier pågår sedan studieåret 1996/97.

Litteraturundervisningen utgörs av 3 (tidigare 4) kronologiskt uppbyggda terminskurser, som i stort sett omfattar tyngdpunkterna i den gemensamma äldre skandinaviska kulturen och svensk litteraturhistoria. Studenterna börjar från och med termin 5 (årskurs 3) med att på ett litteraturvetenskapligt sätt gå igenom verk och författarskap från forntid till upplysning under rubriken *Skandinaviens litteraturhistoria I: Svensk litteratur till 1800-talet*. Därefter (termin 6) följer en kurs i *Skandinaviens litteraturhistoria II: Romantik och realism i svensk litteratur*, vilken behandlar skönlitterära processer fram till 1900-talets början. Det hela avslutas med kursen *Skandinaviens litteraturhistoria III: Modernism och*

postmodernism i svensk litteratur (årskurs 4, termin 7) som beskådar litteraturskapandets vägar efter 1910 via modernism till våra dagars postmodernism.

Men vid sidan av de övergripande kunskaperna i svensk litteraturhistoria är det likaledes viktigt för svenskundervisning i Lettland / Baltikum att förmedla vetskap om de svensk-lettiska litterära och kulturella kontakterna genom tiderna. Fortsättningen av den här artikeln handlar först om betingelserna för sådana kontakter i olika tider och sedan om en tematisk granskning med särskild tyngdpunkt på det senaste århundradets skiftande historia.

1600-talet med Sveriges maktanspråk i Baltikum (Estland, Livland) utgör en betydande politiskt-ekonomiskt och samtidigt en kulturhistoriskt avgörande period. Här kan man till exempel nämna reformer i samband med godsindragningar och allmän skolplikt som även medförde en ökad läskunnighet och ett ökat självförtroende hos allmogen. Under 1700- och 1800-talen användes den i folkminnet bevarade beteckningen ”den gamla goda svensktiden” som en slags protest mot ”historiska begränsningar” i form av det ryska tsardömet och den tyska ekonomiska makten, som i stort sett satt sin prägel på 1900-talets historieskrivning i samband med självständighetssträvandena i Baltikum.

Den för Sverige och övriga Europa mest kända lettiska författarinnan under 1900-talet, Zenta Mauriņa (1897-1978), har uttalat de symboliskt programmatiska orden: ”Letterna har sjön i blodet. De vänder ryggen åt öster för att få havets frihet för ögonen.” (Mauriņa I 1966: 178)

Redan under mellankrigstiden etablerade sig Mauriņa som författare, kulturfilosof och litteraturkritiker. År 1938 disputerade hon vid Lettlands Universitet och blev därmed den första kvinnliga filosofie doktorn i Lettland. Efter andra världskriget kom Mauriņa som flykting till Sverige och bosatte sig i Uppsala år 1946. Sin livserfarenhet under den s.k. Sverigeperioden lägger hon fram i två dagboksvolymer: *Exilens tragik: Svenska dagböcker 1946-1951* (1966) och *Befrielsens år: Svenska dagböcker 1951-1958* (1968). Innehållet visar på en intellektuell landsflyktings försök att integrera sig i det svenska samhället och bottnar i essentiella iakttagelser och karakteristiker av livet i detta nordliga grannland, vilket kan sammanfattas med två av en lång rad av Zenta Mauriņas yttranden: ”det väluppfostrade Sverige” (Mauriņa II 1968: 73) och ”det svenska ordet lagom”, som ett slags kännetecken för *svenskheten* (Mauriņa I 1966: 46).

Förargad och sorgmodig blir författaren däremot över baltutlämningen i januari 1946. Hon anklagar den svenska regeringen för dess handlingssätt, men påpekar samtidigt att ”den enskilde svensken lika litet skuld i denna tragedi har som den enskilde ryssen i Sibiriens slavläger, den enskilde

tysken i judeutrotningen eller letter i tjeckans och Gestapos tortyrkammare i Riga” (Mauriņa I: 1966: 80).

Här bör man just nämna ett visst symboliskt begrepp som både karakteriserar den historiska situationen och är förknippat med mänskliga öden på grund av det stormaktspolitiskt *avgränsade* europeiska livet efter andra världskriget, nämligen – *den kluvna världen* som för en del av folken i centrala och östra Europa så småningom utgör ett hot att bli ”mentalt utrotade” – enligt författaren och Nobelpristagaren Eyvind Johnson (1900-1976) i en intervju i den exillettiska kulturtidskriften *Jaunā gaita (Den Nya Vägen)* (Irbe 1960: 62-63).

Så långt har det nu inte gått, gudskelov. Det paradoxala vid ett slags *gränsöverskridande* av den här kluvna världens begränsning har det till exempel skrivits om i *memoarform*. I boken *Till hundra procent* (1992) minns den svenske tennisspelaren Björn Borg (f. 1956) en särskild upplevelse på väg till det svenska landslagets första Davis Cup-vinst 1975:

Så skulle vi spela mot Sovjet. Alla de andra killarna som hade spelat i Sovjet varnade oss för att det skulle bli svårt med den ryska publiken [...] Sovjetunionen la sin match i Riga (Jurmala – I.O.) i Lettland. Vi åkte dit och skulle spela inför en publik på 8-9000 s.k. ryssar på läktaren. Vi var övertygade om att vi skulle ha samtliga 9000 emot oss. Till vår häpnad fanns inte en enda i publiken som höll på Sovjet. Det var som att spela i Sverige. Det blev en chock för oss. Vi trodde inte våra ögon och öron. Hela publiken ville att vi skulle vinna. Vi var ju där för att spela tennis. Vi kände inte till någon politik. Inte hade vi tänkt på att delar av Lettland en gång i tiden hade tillhört Sverige.

(Borg 1992: 59-60)

Detta ska kompletteras med en tanke som ledde till omvälvningen eller ”den sjungande revolutionen” i de baltiska staterna i slutet av 1980-talet och i början av 1990-talet, och som tjänade som bakgrund till Henning Mankells (f. 1948) roman *Hundarna i Riga* (1992, en ny utgåva 1995). Romanen filmatiserades (1994; regi Pelle Berglund, manus Lars Björkmann) med svenska och lettiska skådespelare.

Författaren låter huvudpersonen, kriminalkommissarie Kurt Wallander (i filmen spelad av Rolf Lassgård), och hans kollegor vid Ystadspolisen inleda en brottsutredning om ett dubbelmord, som senare kopplas till ytterligare ett mord på en från Lettland inbjuden polismajor som medverkat i den första utredningen. Innan han mördas hinner den lettiske polismajoren Liepa förklara för sin svenska kollega den ännu öppna politiska situationen i Lettland, det som har med det sovjetiska "arvet" att göra, dvs. hemliga aktiviteter av f.d. KGB-agenter inom de nya myndigheterna, även inom polisen. I filmen demonstreras det bildligt med hjälp av tändstickor och salt- och pepparkar som symboliskt nog rasar omkull. I betydelsen av en nödvändig historisk bakgrund för de ungdomar som ser filmen återkommer samma rekvisita när Wallander sammanfattar det hela för sin dotter.

Efter mordet på polismajoren Liepa tvingas den svenske kriminalkommissarien att åka till Riga å yrkets vägnar. Därmed passerar han i en politisk brytningstid för första gången och officiellt *den kluvna världens* "synliga gräns". Han kommer "till ett land där det", även symboliskt uttryckt, "är lika kallt inne som ute" (Mankell 1995: 104) och den gamla maktens ekomässiga närvaro representeras i viss mån av en arkaistiskt pompös "ZIM"-tjänstebil.¹ Därigenom gör kriminalkommissarien sitt första varv på en slags *bildningsresa* som innehåller både juridisk praxis och historiska realiakunskaper, till exempel som att för de flesta "är friheten lockande, som en skön kvinna man inte kan motstå. För andra är friheten ett hot som med alla medel måste bekämpas" (Mankell 1995: 145).

Hjältemodigt och med en tillbörlig spänning som det anstår en kriminalroman gör Wallander också det andra varvet på sin *bildningsresa* genom att den här gången illegalt överskrida den "osynliga" (Mankell 1995: 250) och "den yttersta gränsen" (Mankell 1995: 254) vid det för hela Baltikum mycket symboliskt tungt vägande Korsberget i Litauen, nära den lettiska gränsen. I handlingen står det som en metafor för kriminalkommissariens hjälp i kampen mot de totalitära resterna som genomsyrar den organiserade brottsligheten, men det kan också tolkas som att han påtar sig ett svenskt ansvar för frigörelsen i Baltikum.

Handlingen utvecklas vidare och blir än mera hyperboliskt spännande. Vid sidan av en långsamt mognande kärlekshistoria tar Wallander sig in i det hemligstämplade polisarkivet för att leta efter material om en av de två polismästarnas hemliga tjänstgöring inom KGB:s fortsatta aktiviteter i landet. Dessutom sker en skottlossning á la "Hollywood" i centrala Riga på

¹ ZIM – ett bilmärke som tillverkades i Sovjetunionen mellan 1950 och 1957. De här bilarna var förbehållna partifunktionärer av medelstatus, varför de ej såldes till allmänheten.

ett varuhustak som slutar lyckligt både för den svenske kriminalkommissarien och ett självständigt Lettland.

I filmen, mer än i boken, låter regissören handlingen utspelas mot bakgrund av en hel del centrala platser i Riga, till exempel olika konfessioners kyrkor, varuhuset mitt i sta'n, järnvägsstationen, det sovjetiska segermonumentet som till sin storlek är en större motsvarighet till den under senare tid ofta omtalade Aljosja-statyn i Tallinn, och till det lyckliga slutet i filmen som ses mot bakgrund av Frihetsmonumentet. Allt detta, med det motsägelsefulla i historien och i nutiden, kan kanske i viss mån även ha hjälpt till att öka Medelsvenssons intresse för Riga, Lettland och Baltikum generellt.

Både allmänbildningsmässigt och studieriktningmässigt skapar i sin tur de ovannämnda svensk-lettiska litterära och kulturella vittnesmålen om brytningstiden i Lettland / Baltikum ett väsentligt komplement för svenskstuderande.

Referenser:

Borg, Björn, *Till hundra procent*, Borås 1992.

Irbe, Gunārs, „Brīvības konsekvēntais karognesējs”, *Jaunā Gaita*, nr. 26, 1960, s. 62-63.

Mankell, Henning, (1992) *Hundarna i Riga*, Stockholm 1995.

Mauriņa, Zenta, *Befrielsens år: Svenska dagböcker 1951-1958*, Stockholm 1968. (Mauriņa II 1968)

Mauriņa, Zenta, *Exilens tragik: Svenska dagböcker 1946-1951*, Stockholm 1966. (Mauriņa I 1966)

Skönlitteratur i svenskundervisning

Av Olga Ryzmakova,
*direktör för Centret för
svenska studier i Minsk*

Vikten av skönlitteratur

När studenterna gått grundkursen i svenska och uppnått språknivå B1 räcker det inte längre att enbart arbeta med anpassade lärobokstexter och artiklar. Vill man utveckla sin skriftliga och muntliga språkfärdighet vidare och komma upp på en ny språknivå ska man aktivt börja använda sig av bl. a. skönlitterära texter som förebilder för ett utvecklat och nyanserat språk som kan bidra till skapandet av det inre sinnet för språket.

Förutom dess rent lingvistiska värde för språkstudier är skönlitterära verk naturligtvis av en enorm kulturell och social vikt. Man lär sig mycket om landets realia, dess geografi, historia, ekonomiska och politiska läge etc., samtidigt som man kan få veta mer om nationella karaktärsdrag, typiska beteenden och grundläggande värderingar. Kulturmöten i skönlitterära texter kan dessutom bidra till skapandet av en bättre förståelse för andra kulturer och andra levnadssätt.

Man ska inte heller glömma litteraturens betydelse för den personliga utvecklingen. Att läsa böcker är ett viktigt redskap för att stimulera lärande och reflektion samt att sätta igång fantasin.

Ett annat viktigt argument, är att det helt enkelt är roligt att undervisa med litteratur! Under arbetet med texten uppstår mycket intressanta diskussioner, både lingvistiska och filosofiska.

Hur man kan arbeta med skönlitterära texter

När man börjar arbeta med skönlitteratur är det viktigt att välja texter som är relativt ”bekväma” för studenterna. Det kan vara kortare prosatexter som t.ex. noveller alternativt dikter men helst samtidspoesi som saknar föråldrade uttryck och konstgjorda konstruktioner.

Poesi är faktiskt ett mycket bra medel att träna uttalet med, och används även på nybörjarnivån – dess rytm och rim bidrar till att det blir lättare att läsa och komma ihåg texten och studenten kan då koncentrera sig på de svåra ljuden. Ett typiskt exempel på poetiska texter som man ger nybörjargrupper är Nils Ferlins ”Du har tappat ditt ord” och Viktor Rydbergs ”Tomten”.

”Du har tappat ditt ord” av
Nils Ferlin

Du har tappat ditt ord och
din papperslapp
du barfota barn i livet.
Så sitter du åter på
handlarens trapp
och gråter så övergivet.

Vad var det för ord, var det
långt eller kort,
var det väl eller illa skrivet?
Tänk efter nu, förr'n vi föser
dig bort
du barfotabarn i livet.

”Tomten” av Viktor Rydbergs

Midvinternattens köld är
hård,
stjernorna gnistra och
glimma.
Alla sofva i enslig gård
djupt under midnattstimma.
Månen vandrar sin tysta ban,
snön lyser hvit på fur och
gran,
snön lyser hvit på taken.
Endast tomten är vaken.

(...)

Man ska dock undvika – i alla fall i början– att använda dikter som har för många undantag och avvikelser från grammatiska regler samt påhittade ord. För rimmens skull kan poeten använda ganska underliga konstruktioner och ordformer. Då är det bäst att välja blankvers; själv tycker jag mycket om Tomas Tranströmers verk, t. ex:

Elegi

Jag öppnar den första dörren.
Det är ett stort solbelyst rum.
En tung bil går förbi på gatan
och får porslinet att darra.

Jag öppnar dörr nummer två.
Vänner! Ni drack mörkret
och blev synliga.

Dörr nummer tre. Ett trångt hotellrum.
Utsikt mot en bakgata.
En lykta som gnistrar på asfalten.
Erfarenheternas vackra slagg.

Tranströmers dikter verkar vara mycket enkla till sin form och även nybörjare kan lätt översätta dem. Å andra sidan har hans poesi ett enormt

djupt innehåll och gruppen kan ofta föreslå ett dussin olika tolkningar av vad författaren egentligen kunde mena.

Noveller är också mycket bra att arbeta med. Längden brukar vara optimal för att hinna gå igenom en hel novell på en lektion. Man ska helst göra lite förberedande arbete – lektionen före kan gruppen läsa om författaren, prata lite om epoken, etc., eftersom det utan tvivel är viktigt att förstå det litterära verket i dess kulturella och sociala sammanhang. När studenterna läser novellen hemma har de dessutom vissa uppgifter från läraren – att översätta några avsnitt skriftligt, att hitta synonymer eller motsatser, att svara på frågor om innehållet osv. Under lektionen diskuterar man verket både form- och innehållsmässigt. Som ett sista steg får studenterna en kreativ uppgift, t.ex. att göra om slutet eller att skriva en fortsättning på berättelsen, t. ex: ”En hemsk historia” av Tove Jansson:

1. Hitta de ryska ekvivalenterna för de här orden:

Homsan, spejare = spanare, ett mangroveträsk, en spökvagn, en hotomomb, dyormar, levande svampar, en mymla

2. Vilka delar består de här sammansatta orden av?

Nämna några andra ord med samma stam!

Orörligt, förgiftad, oräknelig, att vitna, sorgset, en räddningsexpedition, förskräckelse, lättad, en ödslighet, en efterrätt, en solnedgång, påhittade, onödiga, en trädgårdsmästare, förtrollad, fyrkantigt, ett fönsterbräde, kolsvart, fänigt, långdraget, sårad, tröstande

3. Studera orden som kan finnas i beskrivningen av ett TRÄSK:

en myr (-ar) – тряси́на, топь (s.22); en groda – лягушка; en ängsull – пушица, заячы лапки (s.23); en dy – тина, ил; en starr – осока, болотная трава (s.28) ; en tuva – кочка, бугор; en gytja – ил, тина

4. Studera de här uttrycken och bilda dina egna meningar med dem:

s.21 att få syn på någon – заметить кого-то

s.22 att lämna i sticket – оставлять на произвол судьбы

s.24 att befara det värsta – опасаться худшего

s.26 att vara utom sig – быть вне себя

s.26 att komma underfund med något – узнать что-то

s.27 att ta tillbaka sitt ord

s.32 att få en klump i halsen – проглотить в горле комок

5. Hitta de här orden i texten:

s.21

Utmed = längs - вдоль

En fiende – враг

En spjåla – рейка

Att åla – ползти

Tackvare – благодаря

Att susa – шуметь, шелестеть

Att flämta – пыхтеть, тяжело дышать

Spänning – напряжение

Etc.

6. Var snäll och svara på frågorna:

Narrades du mycket när du var liten?

Är barn ofta rädda för olika slags påhittade vidunder?

Ska de vuxna straffa sina barn för att de narras på ett sådant sätt?

Det händer ofta att man ser på skönlitterära texter som en glosbank eller exempel på olika meningskonstruktioner, innehållet kommer mer i andra hand – och denna syn på litteraturen anser jag är olycklig. När man diskuterar verkets innehåll bearbetar man olika aktuella livssituationer som kan stimulera studenterna att börja prata och på så sätt aktivera sina språkkunskaper.

Texter i större format, romaner etc., är på sätt och vis svårare att arbeta med och kräver andra metoder än kortare texter, men de har förstås sina fördelar. Efter det första kapitlet kommer studenterna att lära sig verkets huvudordförråd och det blir lättare för dem att läsa resten av boken. Har romanen en spännande handling får studenterna en extra motivation att läsa. Jag tycker att det är bra att börja med deckare – trots att de inte anses tillhöra kvalitetslitteraturen. Handlingen och intrigerna i deckaren gör läsningen mer spännande och ett stort antal dialoger (till skillnad från ”vanliga” romaner) underlättar förståelsen. Moderna deckare brukar dessutom ge en mycket omfattande – och oftast realistisk – bild av samtidssamhället.

Ibland kan det vara bra att börja med några bekanta verk, till exempel barnlitteratur som vi alla läste på vårt modersmål när vi var små. I Vitryssland läser vi ofta Astrid Lindgrens *Karlsson på taket* och Tove Janssons Muminböcker. Studenterna känner till innehållet mycket bra och det blir lättare för dem att läsa texten trots att den kan vara ganska komplicerad vad det gäller ordförråd.

Konstigt nog, är Karlsson på taket i rysktalande länder den som är mest populär bland alla figurer i Astrid Lindgrens böcker. Vuxna studenter läser gärna om Karlssons äventyr och diskuterar livligt bokens handling. Det blir alltid en chock för våra svenskstuderande att svenskarna inte "gillar" den svenska Karlsson. När studenterna sett den svenska filmen förstår de orsaken – Karlsson framstår där som en elak, självisk och vidrig person! Är det inte en bra utgångspunkt för en diskussion om kulturella skillnader mellan länderna?

Maj 2004

Studenternas uppsatser

I min barndom tillsammans med min bror, som var två år då, såg jag "Karlsson på taket". För nu är det dags för Astrid Lindgren busige Karlsson som från den sovjetiska tecknade långfilmen och svenska spelfilmen flyger in i våra hjärtan... Våra hjärtan har ju varit för en länge sedan helt hängivna till denne Karlsson – genom Astrid Lindgren bok och även spelfilmen.

Svenskar tycker inte om Karlsson. Och det finns inget märkvärdigt med det.

Det är känt att Wikland, som målade för den första upplagan "Karlsson på taket" av Astrid Lindgren, utnyttjade en förebild av en namnlös uteliggare. Och när en svensk regisör Olle Hellbom producerade 1974 en långfilm, visade svenskar sitt kända tålamod. Låt så Karlsson vara vagbond, men vad ska man göra med världens berömmelse? Att bara vara känd...

Karlsson älskar köttbullar, bus och allt som smäller. Karlsson är bäst på allt, det säger han i alla fall själv. Världens bästa ångmaskinskötare, barn-se-eftrare och mycket mer.

Pippi Långstrump är en stark flicka med en säck full av guld och utan föräldrar – hon är en dröm av varje barn. Karlsson i Hellboms film är bara en mardröm av föräldrar. Man kan se en elak och osympatisk person, som har påsar under ögonen och visserligen någon endokrin sjukdom. Han är en nyckfull anarkist och en sällsynt usling. Karlsson flyger genom fönstret och lär Lillebror ett sabotage, emellertid i den sovjetiska tecknadfilmen av

B. Stsepantsev är Karlsson filosof som lär man inte vara ensam i livet.

I Hellboms film får man inte Karlsson att lyda. Man kan inte ta honom på bar gärning. Han är bara rasande källborgerlig medvetlöshet, som flyger på sin propeller högst av alla.

Och det är inte fantasyisk att Karlsson var tvungen att lyda bara här. Han är särskilt populär i Ryssland där en teaterpjäs om honom har gått i 20 år. Enligt en uppgift ska den ryska versionen av Karlsson vara mindre odräglig, enligt en annan var Karlsson en förträfflig symbol för kapitalismen...

Om svenska Karlsson vore barns favorita figur, skulle alla ha neuros. För jag tycker att en normal person inte kan tycka om honom. Honom, som är så självisk, girig och dum.

Svenska Karlsson är jätteelak, han leker inte, han vill bara att han själv ska bli road.

Det är ingen överraskning att svenskar inte tycker om honom. Han tänker bara på sig själv och aldrig om Lillebror, fastän han vill bli Karlssons vän. Karlsson behöver ingen vän, han behöver bara mat. Och det är hans egen tragedi. Det skulle kanske vara bättre för Lillebror om han aldrig mött Karlsson. Efter det kan man verkligen bli besviken på människor och livet.

Det blev en överraskning för mig att svenskar inte tycker om Karlsson och att den här figuren inte är så populär i Sverige. Karlsson beskrevs som infantil, girig, skrytsam, uppblåst och självupptagen. Det är de drag som inte är typiska för svenskar, de tycker att tjuveri, bedrägeri och girighet är oförlåtliga och onormala.

Förstås kan man inte bestrida att Karlsson har de här dragen, men bara vuxna märker det. För barn är Karlsson en snäll, lagom tjock och rolig vän, som flyger till Lillebror när pojken känner sig onödig och ensam. Det är mycket viktigt! Han hjälpte honom att glömma om obehag.

Naturligtvis gjorde de många upptåg och ibland betedde de sig inte särskilt bra. Dock till och med Astrid Lindgren skrev att våra barn inte bara behöver att få kärlek utan också att vara lite utan kontroll. Författarinnan trodde att små pojkar och flickor redan är riktiga personer som har rätten till frihet. Karlsson var sådan frihet för Lillebror. Tillsammans med honom gjorde Lillebror vad han ville, men vad hans föräldrar förbjöd honom. Är det alltid dåligt när barn beter sig på ett sådant sätt? Nej, det är det inte, tycker jag.

Varför tycker svenska inte om Karlsson då? Det finns en förklaring att problemmet är i Karlssons gestalter, som har formats i Sverige och i vårt land. de är olika. Den ryska tecknade filmen " Karlsson på taket" presenterar Karlsson som en lustig person och en lagom positiv figur. I Sverige finns det en film där Karlsson är otrevlig och besynnerlig. Den här hjälten kan inte väcka sympati tyvärr.

Kanske kan vi visa svenskar vår tecknade film och de kommer att ändra sin attitud till Karlsson. Vi kan övertyga dem att Karlsson inte bara har negativa drag. Han har gjort en person i den här världen lyckligare, jag menar Lillebror. Och det är så mycket och viktigt!

Å andra sidan spelar det ingen roll vilken Karlsson är i den svenska filmen och i den sovjetiska tecknade filmen. För det finns en bok av Astrid Lindgren där vi träffar Karlsson. Vi läser den själva eller våra föräldrar läser den till oss. Vi ser eller hör bara ord och gestalten formas själv. Det beror på oss själva vilken Karlsson vi har. Varje har sin egen Karlsson och det är bra!

När jag var liten var Karlsson av Astrid Lindgren en av mina favorita barnboksfigurer. En vacker, genomklok och lagom tjock man i sina bästa år, bäst på absolut allt – det kan inte finnas någon bättre lekkamrat för ett barn än Karlsson som bor på taket. Hans fantasier, lite farliga ibland, var en riktig utmaning för mig, de stimulerade mina egna fantasier och fyllde dem med bjärta färjer, galna idéer och nya emotioner. Dessutom lärde jag mig att ta allting lugnt. ”Lugn, bara lugn. Det är en världslig sak!” – brukade han upprepa och livet blev genast trevligt och glädjande igen.

Det var faktiskt inte bara Karlsson som attraherade mig i boken. I Lillebror hittade jag också själsfrände. Det var min tånårig som hade samma problem som jag, den enda skillnaden var att han bodde i någon mystisk Stockholm (allt som jag visste om staden då var att den hade vackra mångfärgade tak och att Karlsson bodde där!).

I Stockholm på en helt vanlig gata i ett helt vanligt hus bodde det en helt vanlig svensk familj...

Jag var också ett helt vanligt barn, men ibland började jag bli ganska trött på det. Och Karlsson... han erbjöd ju äventyr, nya lekar, upptåg och olika slags förbjudna saker – en barnslig förebild av frihet är det verkligen.

Men när man blir äldre – och tråkigare – börjar man begripa att en anständig kristen / skattebetalare ska kämpa mot olika slags frestelser och inte just tvärtom följa dem. Kan i så fall Karlsson lära oss något gott? Han är ju ett riktigt hot för det etablerade samhällssystemet. Han lär barn uppror och de börjar hota sina föräldrar för att utpressa godis och hundar av dem. Barn vill absolut inte lyda, och det är förstås dålig påverkan av denne Karlsson – vilken terrorist! Man ska isolera honom...fast det finns ett problem med det – han kan ju flyga!

Huvudproblemet med vuxna tycker jag är att de är för skepsiska och inte kan tro på underverk. ”Lugn, bara lugn. Det är en världslig sak!” Tyvärr vet de inte att de här trollorden funkar mycket bra för att bli

lycklig och nöjd igen. I stället tjar de på sina barn som försöker att ha det roligt och hittar på nya vänner, Karlsson och Pippi, som kommer från en helt annan, friare och uppriktigare, värld.

Vad spelar det för roll att det bara är en fantasi! Man ska inte vara ensam. Man ska inte vara ledsen. (T.o.m. om man inte har en egen hund.) och om det finns någon som kan göra barn lyckligare (de mesta vuxna är tyvärr hopplöst sjuka och inte kan kureras) – då har han / hon rätten att finnas till, åtminstone i våra fantasier. För om man inte får vara lycklig, vad är det för mening av att leva då?

Under diskussionen av boken kommer studenterna till slutsatsen att de olika attityderna till Karlsson i Sverige och de postsovjetiska länderna nog kan förklaras med felöversättningen från svenska till ryska. Då kan man försöka översätta ”korrekt” på lektionen och efteråt diskutera den eviga frågan om den korrekta översättningen kan vara vacker och tvärtom. Som extra material kan man använda sig av internetartiklar som skrivits om ämnet. Vissa av dem kan ha mycket provocerande påståenden som utmanar studenterna till en ivrig diskussion. Här är ett exempel:

Ryska barn vill ha rysk Karlsson Apropå | Felöversatt Astrid Lindgren

På 1960-talet förryskade Lilianna Lungina *Astrid Lindgrens Karlsson på taket* – det blev en pyramidalsuccé utan motstycke. Pippi och Emil i all ära, den lille propellermannen kan de aldrig mäta sig med på rysk mark.

Så småningom påtalades det att Lunginas översättning var full av felaktigheter och glidningar. Hon hade tolkat Lindgren med rätt bristfälliga kunskaper i svenska språket. Den ansedda experten på skandinavisk barnlitteratur Ljudmila Braude genomförde en korrekt nyöversättning – och så kom Eduard Uspenskij (pappa till Jena och Drutten) med sin egen version. Men det slog inte väl ut. Det visade sig att barnen varken ville ha Braude eller Uspenskij: de höll fast vid Lungina och alla missarna. Så nu är Lungina ute igen i massupplaga, möjligen något putsad.

Varför har denna felöversättning blivit så till den grad älskad? Svaret är att Lungina – med Lindgrens sanktion – såg till att förstärka något specifikt ryskt i Karlssons anarkistiska karaktär som barnen helt enkelt inte kan vara utan(...)

(Magnus Ljunggren, *SvD*, 7 juli 2009)

En annan spännande uppgift kan bli att översätta ”ryska Karlsson” tillbaka till svenska. Mina studenter har till exempel översatt den sovjetiska tecknade filmen till svenska och presenterat texten för SI:s lektor tillsammans med filmen. Det blev en intressant upptäckt för honom – en helt ny Karlsson: rolig, vänskaplig och enormt charmig!

Lillebror och Karlsson på taket (studenternas översättning av tecknade filmen, 1 sida av 8)

Парень хулиган: Бобик, Бобик, ко мне, я что говорю – ко мне!!!
Bobbick, Bobbick! Kom hit, har jag ju sagt!

Мама: Ну, скажи ты мне, пожалуйста, а нельзя ли вообще обойтись без драки? Любой спор можно решить словами.
Är du snäll och säg om man inte kan leva utan några slagsmål alls?
Varje tvist kan man lösa med hjälp av ord.

Мальчи.: Да-а, вам то хорошо. Вот у тебя, папа, есть мама, а у тебя, мама, есть папочка, а у меня - никого нет. Никого. Даже собаки.
Javisst! Ni har det bra. Du, pappa, har ju mamma, och du, mamma, har vår snälle pappa! Men jag har ingen, inte ens en hund!

Карлсон: Простите, у вас можно тут приземлиться?
Ursäkta, får jag landa mig här?

М. : Чего?
Vadå?

К.: ну что-что, посадку давай, ты что, не видишь? Ослабеваю...
Vadå, vadå! Ge mig landning! Ser du inte att jag försvagar!

М. : Садитесь, пожалуйста...
Var så god och sitt...

К.: Так, продолжаю разговор. Как тебя зовут?
Okej, jag fortsätter samtalet. Vad heter du?

М. : Меня?
Jag?

К.: Ну не меня же? Тебя
Inte jag så klart! Du!

M.: Малыш.
Lillebror.

K.: Ух, Ма... нет надо вот так. Вот, как меня зовут – Карлсон, который живет на крыше. Хорошо?
Jaha - Lille... Nej då! Man ska säga det så här: jag heter Karlsson som bor på taket! Låter det bra?

M: Да.
Det gör de

K: Но ты меня можешь звать запросто – просто Карлсон. Ну привет малыш,
Men du kan kalla mig helt enkelt Karlsson! Hejsan hoppsan, Lillebror!

M: Привет, Карлсон
Hejsan hoppsan Karlsson!

K: Ну вот. Продолжаем разговор. Сколько тебе лет?
Just det! Fortsätter samtalet. Hur gammal är du?

M: Семь
Sju år.

Vilka källor man än väljer att arbeta med – poesi eller prosa, stora romaner eller korta sketcher – är det viktigt att skapa en god läsmiljö och att väcka läslust hos studenterna. Och det beror först och främst på läraren, på hans eller hennes personlighet – tycker man själv om litteratur ska man få andra att börja läsa och njuta av läsning!

Översättning som medel och mål

En viktig del av arbetet med skönlitterära texter är naturligtvis översättning. Studenterna kan få i uppgift att översätta några avsnitt från texten (Ex. 1) eller att göra översättningsövningar baserade på textens lexikon (Ex.2). Läraren går igenom de grundläggande översättarprinciperna och hjälper studenterna att behärska relevanta översättningsverktyg (uppslagsböcker, internetbaserade verktyg, etc.).

Ex. 1

Gör en skriftlig översättning av texten på s.10 (Karlsson trivs väldigt bra...) – **s. 11** (...och tänkte aldrig mer på det.)

Ex. 2

Studera ordlistan för kapitlet ”Karlsson går på födelsedagskalas” och översätt:

1. Он мог упасть в обморок от волнения, но мы успокоили его.
2. Так несправедливо, что деньги, которые они копили столько лет, исчезли, а всем наплевать на это!
3. Перестать махать руками, они уже заметили тебя и сейчас идут к нам.
4. Если ты будешь лопать столько тортов, то скоро можешь взорваться!
5. Я не знаю, почему он такой угрюмый и весь день ноет и дует на всех. Он с кем-нибудь поссорился?
6. Надеюсь, что нам повезёт приобрести у них этот дом. Они обычно держат слово?
7. Простите меня! Я больше не буду проказничать.
8. Имеет ли смысл идти туда? К тому же, мы должны быть более осторожными и не дразнить их понапрасну (gagnlöst).

Språkstudenter får ofta översättningsövningar för att bättre kunna förstå originaltexten – man försöker hitta motsvarigheter i sitt modersmål för att förtydliga betydelsen av ord på källspråket och i så fall spelar det ingen roll om man får en lite klumpig text på målspråket. Då är att översätta bara ett medel i ens lingvistiska studier.

Att översätta kan emellertid vara själva målet för arbetet – man översätter texten till ett nytt språk, ger den en läsvärd form och publicerar den. I detta fall är det både käll- och målspråket man koncentrerar sig på – det gäller inte bara att förstå vad ett ord eller uttryck i originaltexten betyder utan man måste transformera det till en motsvarighet på sitt modersmål som dessutom ska bli en harmonisk del av hela texten, passa dess stil etc. Man jobbar tålmodigt med varje mening, varje ord, provar ett dussin olika varianter tills man äntligen får en tillfredsställande text. Översättning är i och för sig en mycket komplicerad och tidskrävande sysselsättning. Litterär översättning ”fordrar dessutom en säregen blandning av trohet och djärvhet, fräckhet och måtta” (Anders Bodegård). Samtidigt är det en spännande och utvecklande intellektuell aktivitet som många svenskstuderande tycker mycket om. Det krävs dock speciella kunskaper och mycket kreativitet för att göra bra skönlitterära översättningar.

Svenska centrets erfarenhet

Sedan 2007 har Svenska centret i Minsk (CSS) jobbat aktivt med skönlitterär översättning från svenska till vitryska. Efter ett mycket inspirerande översättarseminarium på Författar- och översättarförbundet på Gotland i februari 2007, arrangerade CSS en översättningstävling. Drygt trettio svenskstuderande blev intresserade och skickade in sina provöversättningar. Vinnaren, Darja Vasjkevitj, fick möjlighet att gå Svenska institutets sommarkurs i svenska språket och litteraturen på en folkhögskola i Sverige. Två månader senare samlade vi en grupp svensklärare och studerande som gärna ville studera översättning. Syftet med seminarierna var att praktiskt förklara hur man kan jobba med översättning och samtidigt visa att det inte finns någon slutlig lösning, ingen översättning som är "rätt". Det kan i princip finnas lika många "korrekta" översättningar som det finns översättare. Vi jobbade i två terminer under handledning av etablerade vitryska författare, översättare och språkvetare och gjorde efteråt en liten bok (*Första försöket*, april 2008) – med både prosa och poesi.

I januari 2009 fortsatte vi vår översättarverksamhet i samarbete med ett vitryskt bokförlag, Goliafy, och tre månader senare gav vi ut en samling svensk prosa (*Moderna svenska noveller*, maj 2009) som blev den första antologin med svenska noveller översatta till vitryska. Sedan fortsatte några av våra översättare att jobba individuellt: Nasta Labada översatte två muminböcker – *Småtrollen och den stora översvämningen* (2010) och *Kometen kommer* (2011). Volha Tsvirka (Ryzmakova) översatte Mikael Niemis roman *Populärmusik från Vittula*. I mars 2011 uppmärksammades Volhas och Nastas översättningar av Vitryska PEN och Vitryska författarförbundet med priset "Debut".

På svenska om Ryssland

Av Sergej Vanjashkin,

Professor vid institutionen för nordiska språk, nederländska och finska, Lingvistiska universitetet i Moskva (MGLU)

Det är inte ovanligt att tidningstexter används i språkundervisning, inte minst därför att man i tidningar finner dagsaktuella ämnen och ett modernt språkbruk. Tidningstexter kan också hjälpa eleverna att skaffa sig kunskaper om det land vars språk de studerar. Men de lär sig svenska inte bara för att kunna tala och skriva om Sverige. Inte sällan är det faktiskt svårare för eleverna att använda svenska när de ska beröra ämnen som har med deras eget land att göra, och svenskstuderande på MGLU, som alla utbildas till översättare och tolkar, måste kunna det. Erfarenheten visar att svenska tidningstexter kan hjälpa dem även i detta avseende.

”Vad som händer i Ryssland framstår för oss ofta som gåtfullt och ibland som obegripligt. De svenska korrespondenterna på plats tycks heller inte få fatt i utvecklingens tråd, även om de fyller ut vårt vetande om Ryssland på en rad värdefulla sätt,” skriver historieprofessor Rolf Torstendahl i sin artikel ”Ryssland inget hot mot freden” (DN, 15.03.2000). Svenska tidningar skriver mycket om Ryssland och när journalisterna berättar för sina läsare om livet i dagens Ryssland måste de ta hänsyn till skillnaderna mellan kulturerna.

I denna artikel ska jag titta på hur ryska realia – d.v.s. ”de begrepp som hör till landets statsskick, historia, folkets materiella och andliga kultur”, som på grund av sin säregenhet ofta ”ligger utanför bakgrundskunskaperna för dem som hör till en annan kultur och talar ett annat språk” (Sjvejtser 1988, 153) – behandlas i svenska tidningstexter, hur deras författare gör dessa realia begripliga för svenska läsare. För analysen användes ca 300 texter ur Dagens Nyheter.

Det är klart att inslagen av ryska realia varierar från text till text, men ryska personnamn, geografiska namn, namn på myndigheter och företag förekommer i nästan alla artiklar om Ryssland och ryssar, och det är hanteringen av ryska egennamn som här i första hand kommer att analyseras.

Det första man upptäcker är att DN:s korrespondenter i Moskva och journalister som regelbundet skriver om Ryssland, till skillnad från en del andra skribenter, alltid följer reglerna för återgivning av ryska egennamn som man finner i bl.a. "Svenska skrivregler". Men också de gör fel ibland. Ett av dessa fel kan förklaras av att man på ryska ofta ersätter bokstaven *ë* med *e*, om det inte försvårar förståelsen, och detta gäller även vanliga

egennamn. Den som inte har ryska som modersmål kan ha svårt att gissa rätt och då blir resultatet att vid sidan av korrekta translittereringar som *Seleznojov*, *Kovaljov* och *Gorbatjov* står det *Gratjev* i stället för *Gratjov*.

Ett annat vanligt fel har "svenska rötter". Hur ska man göra om en rysk konsonant som återges på svenska som en bokstavskombination med *j* (*ч – tj, ш – sj, ж – zj, ц – sjtj*) åtföljs av en vokal som också återges med en kombination med *j* (*ë – jo, ю – ju, я – ja*). Om man återger sådana ryska kombinationer med ett *j*, blir det omöjligt att avgöra om t.ex. *zju* står för *жу* (*zj+u*) eller *зю* (*z+ju*). "Svenska skrivregler" föreslår hur problemet kan lösas: efter *t, s, z* ska ryska bokstäverna *ë, ю* och *я* återges som *io, iu, ia* (Svenska skrivregler 2000, s. 194-195). Men ibland glömmar journalisterna denna regel, eller har inte hört talas om den, och det är inte säkert att alla läsare vet att en och samma bokstavskombination ska utläsas olika i *Tjagatjov*, efternamnet på den f.d. ordföranden i den ryska OS-kommittén, och i *Vasja Sjestakov* (de rätta stavningarna är *Tiagatjov* och *Vasia*). Men skribenter som specialiserar sig på Ryssland gör sällan sådana fel och på DN:s sidor heter *Михаил Касьянов* och *Геннадий Зюганов* alltid *Michail Kasianov* och *Gennadij Ziuganov*.

I vissa fall finner man avvikelser även hos de journalister som annars följer reglerna. När det gäller tsarnamn är det förståeligt för att svenskan, på samma sätt som ryskan, inte tillämpar de moderna reglerna vid återgivning av namn på europeiska monarker: *Katarina II*, *kejsarinnan Elisabet*, *Peter den Store*. Men svenska skribenter frångår också reglerna i mycket vanliga ryska förnamn som *Александр* och *Людмила*: *Alexander* Rudenskij, *Ludmila* Sjevtsova. Det måste finnas en förklaring. Om man translittererar namnet *Александр* får man *Aleksandr*, där slutkombinationen är omöjlig att uttala på svenska annat än med ett vokalljud efter *d-et*, d.v.s. *Aleksandr* (denna form förekommer faktiskt också i svenska texter, fast inte i de tidningstexter som jag har samlat) ska uttalas precis som *Alexander*. Det är kanske orsaken till att man i stället för translitteration väljer att ersätta det ryska namnet med det etymologiskt besläktade *Alexander*. Att man oftast föredrar formen *Ludmila* framför det regelrätta *Ljudmila* kanske har sin förklaring i att den senare varianten börjar med kombinationen *lj* i vilken *l-et*, i svenska ord, är stumt. Dessutom låter *Ludmila* på sitt sätt mera likt det ryska uttalet, där det inte finns något *j-ljud* efter begynnelsekonsonanten.

I tidningstexter kan man också finna exempel på hur man *inte* ska göra, vanligen i texter skrivna av journalister som inte specialiserar sig på Ryssland och inte kan ryska. Sådana exempel finns det många av på DN:s sportsidor. I artikeln "Århundradets match i Moskva" räknar författaren upp de ryska deltagarna i en internationell schackturnering: Garry Kasparov, Vladimir Kramnik, Anatoly Karpov, Alexander Khalifman, Peter Svidler, Evgeny Bareev, Alexei Dreev, Alexander Grischuk, Alexander

Morozevich och Alexander Motylev (15.9.2002). Det är för det mesta engelska transkriptioner som används, förmodligen ”lånade” från någon officiell lista. Enligt reglerna ska det vara *Garri, Anatolij, Chalifman, Pjotr, Jevgenij Barejev, Alexej Drejev, Grisjtjuk, Morozevitj*. I en stor artikel om utgrävningsarbetet i Novgorod, som publicerades i Svenska Dagbladet i augusti 1997, presenteras projektledaren som ”vice direktör Eugenij N Nosov från Institute for the History of Material Culture”. Av allt att döma hade journalisten fått Jevgenij Nosovs visitkort på engelska. En annan rysk arkeolog (*Иѣмп Гаўдыков*) får heta *Peter Gaidokov* i stället för *Pjotr Gajdukov*. I efternamnet ser vi ett typiskt fel: många svenskstuderande som vet att den svenska bokstaven *o* heter och ofta utläses som [u:] använder denna bokstav för att återge bokstaven *y* i ryska egennamn.

Det ryska personnamnsystemet är ganska invecklat och ryska fadersnamn exempelvis betraktas som något underligt av dem som inte är bekanta med rysk kultur. Dmitrij Jermolovitj påpekar att tilltal med förnamn och fadersnamn, i översättningar från ryska, ofta uppfattas som förnamn och efternamn (Jermolovitj 2001, s. 42). I svenska tidningstexter omnämns ryssar antingen med förnamn och efternamn eller, när personens titel anges, med endast efternamn. Till skillnad från det ryska bruket används aldrig initialer före eller efter efternamnet. Men, konstigt nog, i nio av de granskade artiklarna använder författarna ryska fadersnamn. I fyra av dessa är det samma person som omnämns, presidenten Boris Jeltsin. Varför använder svenska journalister fadersnamn, som man faktiskt sällan påträffar i ryska tidningar, mestadels som tilltal i intervjuer? Det visar sig att skribenterna i praktiskt taget alla fall vill åstadkomma en viss stilistisk effekt, förutom det att fadersnamn i en text om Ryssland fungerar som en liten exotisk detalj. Men en benämning med förnamn och fadersnamn används alltid jämsides med den på svenska vanliga benämningen, med förnamn och efternamn, av samma person.

I fyra texter förekommer fadersnamnet i direkt anföring, till exempel: *Men Fjodorov lät sig inte övertygas. – Boris Nikolajevitj. Vi bevittnar en ekonomisk kupp... (27.1.1994). Boris Nikolajevitj och jag har behållit kontakten med gamla vänner (intervju med Naina Jeltsin, 16.11.1997).*

I följande mening används fadersnamnet i ett slags officiell presentation av en ny figur i den ryska politiken: *Sergej Vladilenovitj Kirijenko är bara 35 år och kom in i den ryska regeringen i december... (28.3.1998).* Och i en intervju med den f.d. sovjetiske presidenten används *Michail Sergejevitj* som motsats till *Gorbatjov*: *Men ibland får jag en känsla av att för honom tycks den historiska gestalten ”Gorbatjov” ha krupit ut ur den livs levande Michail Sergejevitj som sitter framför mig (4.3.1995).*

Det ryska systemet för personnamn kännetecknas också av en mängd diminutiva former som ofta förvirrar läsaren i översättningar av rysk skönlitteratur. Exempel på sådana former finns också med i min textsamling, men de är ännu färre än de med fadersnamn. Sambandet mellan den vanliga formen och den diminutiva blir inte självklar för en svensk läsare och författaren lägger vanligen till en förklaring, som i följande intervju med en kvinna vars son blivit dömd för mord:

– *Han kommer aldrig att ändra sig. Plötsligt går hon över till att kalla sin son för Sasjka, den intima smeknamnsformen av Alexander.*

– *Sasjka kom hem en dag och verkade ha varit med om något dåligt (2.3.1997).*

I en annan text används diminutiva förnamn i direkt anföring: *En barndomskompis [till Vladimir Putin] berättar: Vi var tre grabbar som tränade tillsammans tre gånger i veckan: Volodja, Vasja Sjestakov och jag (11.3.2000).* Men här behövs inte någon förklaring därför att sambandet mellan *Volodja* och *Vladimir* framgår av en tidigare mening.

Men ibland använder journalister sådana former utan att förstå deras betydelse, som i en artikel om en "vanlig rysk familj". Författaren börjar med att presentera familjemedlemmarna: *Dima och Irina Ovsov är båda 32 år gamla. De bor i en trea med sönerna Pavel och Sacha på Ulica Gorkij i centrala Perm (30.12.2000).* Man kan tänka sig att *Sacha* (ett smeknamn för *Alexander* som på svenska ska skrivas *Sasja*) och *Pavel* (ett fullständigt namn) ska understryka åldersskillnaden mellan bröderna som är 4 och 13 år gamla. Men varför presenteras pappan som *Dima* (en diminutiv form av *Dmitrij*), medan mamman får heta *Irina*, som är passande för en vuxen kvinna?

De flesta ryska familjenamn, till skillnad från de svenska, har en maskulin och en feminin form. Utlänningar som inte vet så mycket om ryska personnamn uppfattar ofta dessa former som olika namn. Det är intressant att se hur DN löser det här problemet. De flesta skribenterna följer ett slags oskriven regel: man använder den feminina formen om kvinnan inte omnämns i samband med sin man: *Tamara Smirnova*, *Galina Starovojtova*, *socialministern Ella Pamfilova*. Men när man skriver om ett äkta par eller om en kvinna som i första hand är känd som någons hustru, är det den maskulina formen som gäller: *Naina och Boris Jeltsin (16.11.1997)*, *Fru Putin håller sig helst undan (rubrik, 10.6.2000)*. Det enda undantaget jag har funnit är en stor artikel om *Raisa Gorbatjova (10.6.2000)*. Men Sovjetunionens *first lady* var berömd för sin självständighet och hennes man omnämns inte i texten.

I sin bok "Språk och kultur" skriver Jevgenij Veresjtjagin och Vitalij Kostomarov att personnamn ofta kan säga så mycket mer än vad någon

heter. Man är vanligen medveten om namnets ålder, dess ursprung, sociala särdrag, spridning o.s.v. (Veresjtjagin, Kostomarov 1983, s.71-72). Det är självklart att, när det gäller ryska personnamn, är allt sådant av föga betydelse för läsaren av en svensk tidning. Trots detta har jag funnit en text där journalisten försöker fylla läsarens kunskapsluckor. I en artikel om Sergej Kirienko som just utsetts till Rysslands statsminister berättar författaren lite om Kirienkos familjehistoria: *Farfar måste ha varit en troende kommunist, för Kirijenkos far är döpt efter Lenin: Vladimir, ett inte ovanligt pojknamn på 20- och 30-talet* (28.3.1998). Tyvärr, misstar han sig. I början av texten anges Sergej Kirienkos fadersnamn, Vladilenovitj, vilket betyder att hans far hette Vladilen, mycket riktigt ett av de namn som var populära på 20- och 30-talet (en förkortning av Vladimir Lenin), till skillnad från *Vladimir*, ett vanligt ryskt mansnamn med gamla anor.

När journalister skriver om händelser i Ryssland måste de ange var i det stora landet något äger rum. Mycket, om inte det mesta, av det man berättar händer i Moskva, men trots detta är Ryssland, i de texter jag tittat på, inte bara representerat av sin huvudstad.

Ortsnamn är inte endast geografiska fackord. Många av dem kan väcka historiska eller kulturella associationer, gemensamma för landets invånare, men inte nödvändigtvis för utlänningar. DN:s korrespondenter försöker hjälpa sina läsare. När en journalist nämner en rysk stad eller region förklarar han först och främst var i Ryssland denna stad eller region ligger. Ibland blir den informationen ganska utförlig (*Izjevsk är provinshuvudstad i republiken Udmurtien, bortåt 1000 kilometer öster om Moskva, vid Volgas biflod Kama – 2.3.1997*), men oftast anges bara avståndet från Moskva eller Sankt Petersburg eller så säger man i vilken landsdel eller vid vilken flod eller vilket hav det geografiska objektet i fråga ligger (*rymdbasen Plesetsk ungefär hundra mil norr om Moskva; Svobodnyj i Fjärran Östern; sydryska republiken Ingusjetien; Östersjöenklaven Kaliningard*). I ett par texter nämner författarna Transsibiriska järnvägen som något som deras svenska läsare säkert känner till, för att ange en stads geografiska läge: *den östliga slutstationen för Transsibiriska järnvägen* (om Vladivostok).

Ofta när det anses viktigt för artikelns ämne förser författaren sina läsare även med sådan information som inte har med geografi att göra: *västsibiriska miljonstaden* (om Jekaterinburg), *en subtropisk badort vid Svarta havet* (om Sotji), *Magadan – en stad som på Stalins tid var huvudort för lägersystemet i östra Sibirien* (28.5.1994). En journalist ansåg det nödvändigt att förklara ortnamnets betydelse: *Staden vars namn betyder "Österns härskare"* (om Vladivostok, 11.2.1996). Exemplet ovan visar att man ofta kombinerar dylika upplysningar med objektets "geografiska koordinater". Det är lite konstigt för en ryss att Jekaterinburg

ligger i Västsibirien (i en annan text står det att Boris Jeltsin, född i en by ca 30 mil öster om Jekaterinburg, är sibirier). Detta är också något som man måste förklara för sina elever: att Sibirien faktiskt har olika utsträckning för ryssar och svenskar.

Ryska Federationen består idag av 83 s.k. federationssubjekt (från början var de 89): 2 städer och 81 territorier. När det gäller de två städerna Moskva och Sankt Petersburg är det inte något problem. Det är inte heller svårt med republikerna: i min textsamling används orden *republik* och *delrepublik*, ibland med bestämningen *etnisk*. Den andra förekommande bestämningen, *autonom*, är inte så lyckad för att det bara är sådana territorier som är del av ett annat, större, federationssubjekt som kallas autonoma (under sovjettiden var alla nuvarande delrepubliker *autonoma* för de ingick i större republiker som numera är självständiga stater). Republikernas namn translittereras (den ryska delrepubliken *Dagestan*). De namn som slutar på *-уя* eller *-я* får på svenska ändelsen *-ien* (republiken *Ingusjetien*, *Tjetjenien*).

Men vad ska man göra med alla dessa *oblast*, *kraj* och *avtonomnij okrug*? När det gäller det sistnämnda har jag inte funnit något exempel i de tidningstexter jag analyserat. *Oblast* heter genomgående *län*, vanligen i en sammansättning med huvudortens namn som förled (*Pskovlänet*, *Murmansklänet*). *Sverdlovsk län* (15.6.1996) bryter mot detta mönster (och grammatiken). Kanske detta sätt har valts för att även det ryska namnet avviker från det allmänna mönstret, det är snarare historiskt då huvudorten inte längre heter Sverdlovsk utan Jekaterinburg.

För *kraj* används olika ord. I två artiklar translittereras det ryska ordet (*Krasnojarsk kraj*, *Primorskij Kraj*), i det senare fallet föregås namnet av en förklaring, *den ryska regionen*. Som i namn på *oblast* ersätts det ryska adjektivet avlett av huvudortens namn av själva namnet, men adjektivet *Primorskij* förblir oförändrat då det inte bygger på något ortnamn. Självt tycker jag mera om *provinsen Stavropol*. Denna variant gör det klart att det handlar om ett administrativt område och är bättre än *Krasnojarsk kraj* när det gäller grammatiken. Det är förvånansvärt att ingen journalist använt samma beteckning för *kraj* som för *oblast*, d.v.s. *län*, även om det inte finns många ryssar som kan förklara skillnaden. Men det är *län* som används som övergripande begrepp för både *kraj* och *oblast*: *de nära nittio län och autonoma republiker som utgör den ryska federationen* (4.8.1997).

Som en gemensam benämning för alla dessa territorier som ”utgör den ryska federationen” föreslår DN:s journalister tre varianter: territorium (*det ryska riksskatteverket har ökat sin personal...i dessa 89 territorier* – 3.1.1995), region (*Federationsrådet... består av två representanter vardera från Rysslands 89 regioner* – 27.12.1998) och federationssubjekt

(Den ryska federationen består av 89 så kallade federationssubjekt, däribland 21 "etniska republiker" som styrs av presidenter – 15.5.2000). Översättningslånet *federationssubjekt* är knappast begripligt utan en förklaring (det är inte utan skäl att det står så kallade i det sista exemplet) och kan användas endast om betydelsen framgår av sammanhanget.

År 2000 delades Ryssland in i sju större administrativa enheter, *federalnij okrug*. Detta blev ett svårt huvudbry för svenska korrespondenter. I en artikel om denna nyhet föreslås olika lösningar. *Superregionerna* i underrubriken understryker territoriernas storlek: *Putin skapar sju presidentstyrda "superregioner" för att motverka utbrytningsförsök*. I texten använder författaren ett annat ord: *Ryssland delas in i sju kretsar... De sju federala kretsarna är överordnade regioner, republiker och andra federationssubjekt...* (15.5.2000). Substantivet *krets* är knappast en lyckad översättning för det har sällan "territoriell" betydelse, möjligen i sammansättningen *valkrets* (*krets* i *valkrets* heter faktiskt *okrug* på ryska, kanske är det därför som journalisten valde det ordet).

Sedan Sovjetunionens sönderfall delas utlandet in i "nära" och "fjärran". Det förra står för tidigare sovjetrepubliker och används både i tal och i medier. Det senare står för de övriga länderna i världen och förekommer mest i talspråket. Det var intressant att se vad DN:s skribenter gör med den ryska neologismen för de nya självständiga staterna längs Rysslands gränser. De exempel jag funnit visar att man vanligen översätter den ryska frasen, ofta med citattecken som ska betyda "som man säger i Ryssland": *"...det närliggande utlandet" det vill säga de före detta Sovjetrepublikerna* (30.1.1994), *Rysslands intressen i nära utlandet* (16.2.1994), *till "nära utlandet", Ukraina eller Vitryssland* (22.4.1996). Man ser att författarna inte tror att dessa översättningar är lättfattliga och vanligen förklarar journalisterna vad som menas. På samma sätt förklaras som regel akronymen OSS (Oberoende staters samväld): *OSS, de före detta Sovjetrepublikerna* (1.3.1998), *före detta Sovjetländerna inom samväldet OSS* (24.3.1998).

Artefaktnamn – d.v.s. namn på gator, torg, stadsdelar, byggnader o.s.v. – som på ryska är adjektiv till formen återges i svenska tidningstexter som regel enligt samma mönster som namn på Rysslands län, d.v.s. med en sammansättning där förledet är translittereringen av det substantiv som det ryska adjektivet är avlett av: *Mosfilmgatan*, *Kievdistriktet* [en stadsdel i Moskva], *Lefortovofängelset*. Samma modell används för ryska namn som innehåller ordet *imeni* (uppkallad efter): *Gorkijparken i Moskva*. Ibland blir dock svenska journalister vilseledda av oregelbundna ryska avledningar: en järnvägstation i Moskva heter *Jaroslavskij* därför att tågen från denna station går bl.a. till staden Jaroslavl och enligt det allmänna mönstret ska den på svenska heta Jaroslavstationen, men i en text i DN står det Jaroslavstationen (12.1.1994). Kanske tyckte författaren att

eftersom l-et faller bort i det ryska adjektivet ska det tas bort även i den svenska versionen, och det blir ju också lättare att utläsa. I några fall gör skribenterna förklarande tillägg: *Dmitrij Donskoj-klostret* (klostret är uppkallad efter Dmitrij Donskoj men på ryska heter det helt enkelt Donskoj), *Kremls S:t Georgssal* (på ryska heter det Georgijevskij zal, d.v.s. Georgssalen, men i själva verket är namnet förknippat med Sankt Georgsorden, en av de högsta utmärkelserna på tsartiden). I enstaka fall translittereras det ryska namnet i adjektivformen. Ibland är det en bra lösning, som t.ex. *staden Sotjis huvudgata Kurortnyj Prospekt* där även det ryska ordet *prospekt* (aveny, huvudgata) translittereras; varianten *Kurortaveny* är säkert sämre.

I några få texter översätts de ryska artefaktnamnen. I en artikel om Svenska huset i Sankt Petersburg heter gatan där huset ligger *Sverigegränd* och en annan gata *Lilla Stallhovsgatan* (13.6.1995), vilket är lämpligt i en berättelse om Petersburgs ”svenska kvarter”. Men under en bild på namnskylden står det både *Sverigegränd* och det translittererade ryska namnet *Sjvedskij pereulok*. Många sådana namn översätts i en stor artikel om Moskvas sevärdheter: *Nya Jungfruklostret, Sparvberget, Biskopsdammarna* (16.11.1997). Dessa och andra kulturnamn fungerar i texten inte bara som benämningar på olika lokaliteter i den ryska huvudstaden utan förmedlar också det texten faktiskt berättar om. Därför är det viktigt att läsaren vet vad de ryska namnen betyder.

Det är klart att de flesta tidningstexter med anknytning till Ryssland handlar om politik och ekonomi. Därför finns det massor av ryska realia som hör till dessa områden: namn på myndigheter, politiska partier, massmedier och företag.

Namn på partier, politiska block och rörelser översätts: *Enhet och samförstånd, Demokratiskt Ryssland, det politiska blocket Fosterlandet/Hela Ryssland (OVR)*, med undantag av *Jabloko* som faktiskt inte har någon koppling till ”äpple” (det ryska ordet *jabloko* betyder just det) utan är ett slags akronym som bygger på de första bokstäverna i namnen på partiets tre grundare. Kommunistiska partiets och Liberaldemokratiska partiets fullständiga namn är för långa och förekommer inte i någon text, man använder istället korta benämningar som *kommunistpartiet, kommunisterna, liberaldemokraterna*. Svenska journalister förstår att deras läsare knappast kan minnas Rysslands talrika politiska partier och block och försöker att på något sätt förklara vad det är för parti eller block. Ofta nämner skribenterna partiernas ledare, särskilt då de även är välkända internationellt (*Alexander Lebeds Ryska samfundens kongress, premiärminister Viktor Tjernomyrdins "Ryssland är vårt hem"*), eller, då partiets namn inte tydligt visar vad slags politik det står för, lägger man till en bestämning såsom *liberal, konservativ, populistisk, reformsinnad*. Ryska förkortningar som används som

partinamn translittereras (*KPRF, LDPR, OVR*) och används alltid efter det att partiet i fråga nämnts på annat sätt.

När det gäller det ryska parlamentet skriver svenska journalister, som deras ryska kolleger, mestadels om dess underhus, statsduman. När man för första gången använder ordet *duman* eller, mer sällan, *statsduman* i en text finns det vanligen en förklaring: *parlamentet, (det ryska) parlamentets andra kammare/underhus* eller bara *underhuset*. När kontexten gör klart att det handlar om parlamentet behövs inga förklaringar, som i följande exempel där verbet *ratificera* ger läsaren en nyckel: *...sedan den ryska duman på fredagen ratificerade Start 2-avtalet (15.4.00)*. På samma sätt gör man med benämningen för parlamentets första kammare, med den skillnaden att den ryska benämningen översätts och att artikelförfattarna ibland förklarar vad detta *federationsråd* har för funktioner och hur det bildas: *federationsrådet som består av två representanter vardera från Rysslands 89 regioner (27.12.1998); denna kammare som har vetorätt mot lagar som stiftas av underhuset (14.1.1994)*.

Ryska medier kallar ofta ordförandena i parlamentets två kammare för *speaker*. Svenska journalister använder antingen översättningen av den officiella ryska benämningen (*dumans nyvalde ordförande*) eller ordet för den svenska motsvarigheten (*talmannen i parlamentets överhus*). Men det finns ingen svensk motsvarighet för de tjänstemän som representerar den ryske presidenten i statsduman och federationsrådet, därför kan man i detta fall bara använda en översättning: *presidentens företrädare i parlamentet Alexander Jakovlev (25.2.1994)*.

Svårare verkar det vara med den ryska myndighet som i ordagrann översättning heter "presidentens administration". Jag har funnit fyra olika varianter: *administration, stab, kansli* och *apparat*. Ordet *administration* är kanske ett mindre lyckat val eftersom det för tanken till den amerikanska regeringen och kan vilseleda läsaren. Den mest frekventa varianten är *stab* och i alla texter där det används står det i samband med *presidenten* eller *Kreml: hans egen presidentstab, stabschef i Kreml, vicechef för Jeltsins stab*.

Ryska tidningar använder – när de skriver om regeringen, presidenten, parlamentet och andra statsorgan – ofta metonymier som *Kreml* (presidentens "arbetsplats"), *Vita huset* (regeringens huvudbyggnad), *Ochotnij rjad* (gatan där statsduman ligger), *Neglinka* (gatan där statsbanken ligger) o.dyl. Det är klart att inte alla sådana uttryck kan användas i svenska tidningar för att deras läsare inte har de nödvändiga realiakunskaperna (på samma sätt som ryska tidningsläsare inte ser något samband mellan *Rosenbad* och den svenska regeringen). Men de två första förekommer i de texter som jag har analyserat, t.ex.: *En osäker faktor är*

också hur fast grepp Kreml och Vita huset (premiärministerns hus) kommer att försöka ta över valkampanjen i massmedierna (17.6.1995). Betydelsen av Vita huset förklaras inom parentes, på samma sätt gör man i andra artiklar (*regeringsbyggnaden Vita huset*), eller så använder man citattecken ("*vita huset*" i Moskva) eftersom man annars tänker snarare på Vita huset i Washington, och motsättningen Kreml och Vita huset (under Jeltsins tid var regeringen och presidenten ofta oeniga) får en helt annan betydelse.

DN:s journalister som skriver om Rysslands politik och ekonomi måste ofta omnämna olika ryska myndigheter, företag eller ämbeten. Det första man lägger märke till när det gäller myndigheter är att benämningarna nästan alltid förkortas. Ryska tidningar gör likadant, myndigheternas fullständiga namn är ofta mycket långa och används bara i officiella texter. Problemet är att den ryska pressen i stället använder allmänt kända förkortningar som knappast kan hjälpa den svenska artikelförfattaren. Det visar sig att svenska journalister i stort sett använder sig av tre olika sätt att återge benämningar på ryska myndigheter och ämbeten.

Om det finns en svensk motsvarighet får den benämningen duga för den ryska myndigheten eller titeln, även om den till formen skiljer sig från den ryska benämningen. Hit hör t.ex. *riksåklagare*, *socialminister*, *rikskattverket*. *Riksbanken* används för såväl Rysslands Centralbank som Ukrainas Nationalbank. Det som är viktigt är att båda har samma funktioner som den svenska Riksbanken.

Ett annat vanligt sätt är att förkorta namnen på de ryska ministerierna och andra myndigheter i enlighet med deras huvudfunktion eller verksamhetsområde, även om den fullständiga benämningen syftar på fler (en liknande princip tillämpas i ryska massmedier). Då får man sådana benämningar som *ekonomiminister* (för minister för ekonomisk utveckling och handel), *katastrofmyndigheten* (för ministeriet för civilförsvaret och nödfallsåtgärder), *den ryska rymdstyrelsen*, *privatiseringschef*. Något oväntat använder DN aldrig ordet *ministerium* för ryska *министерство*, trots att ordboken definierar *ministerium* som "ministerstyrt ämbetsverk, mest i fråga om utländska förhållanden". Det heter alltid *departement*, *myndighet* eller *verk*. Men deras chefer får heta *ministrar*. När det gäller olika andra myndigheters högsta ämbetsmän kallas de nästan alla för *chefer*, oberoende av den ryska titeln: *chef för konkursmyndigheten* (generaldirektör), *riksbankschefen*, *centralbankens chef* (styrelseordförande), *flygvapenchef* (överbefälhavare).

Det tredje sättet är att översätta hela den ryska benämningen: *den statliga valkommissionen*, *sekreterare i Rysslands säkerhetsråd*, *presidentens säkerhetsrådgivare*, *den federala säkerhetstjänsten*. Hit hör även kollektivbenämningen *силовые министерства* (*силовые министры*)

som i DN översätts med "*maktministerierna*", "*kraftministerierna*", "*kraftministrar*". Citattecknen ska visa att det är ordagranna översättningar, dessa ord används endast när deras betydelse blir klar av sammanhanget eller så lägger författaren till en förklaring som i följande exempel: "*kraftministrar*" inom *armén, inrikestrupperna och säkerhetspolisen* (2.4.1996).

Det var lite oväntat att upptäcka att ryska bolag och företag i svenska tidningstexter har engelska namn: fullständiga engelska benämningar på ryska företag, förkortningar av engelska benämningar eller engelska translittereringar av ryska namn. Kanske för att det uteslutande är stora ryska företag som omnämns i DN:s texter och man helt enkelt använder de namn under vilka dessa företag är kända utanför Ryssland: *Rysslands största oljebolag Lukoil, Tiumens oljebolag TNK, UES (eldistributionsbolaget)* (UES är förkortning för United Energy Systems), *gasbolaget Gazprom, Russian Aluminium och SibAL*. Också här finns kortfattade förklaringar i de fall då företagets verksamhetsområde inte framgår av dess namn. Ibland finns det mer detaljerade upplysningar, t.ex.: *Gorkijbilfabriken i Nizjnij Novgorod som gör Volga*. Förutom företagsnamn har jag funnit endast en engelsk förkortning i en text om Ryssland: *I fortsättningen* [efter slutförandet av Mir-programmet] *kommer Ryssland att koncentrera sitt rymdprogram på den nya internationella rymdstationen "ISS"* (24.3.2001). ISS står här för den engelska benämningen av det internationella rymdprojektet International Space Station.

Ryska massmedier omnämns i svenska tidningstexter i första hand som informationskällor. Deras namn translittereras enligt de allmänna reglerna för återgivningen av ryska namn och vanligen föregås de av ett substantiv som visar vilken typ av massmedier det handlar om (tidning, tidskrift, TV-kanal o.dyl.). När en DN-korrespondent citerar en rysk tidning eller TV-kanal är det viktigt för läsaren att veta hur inflytelserik eller pålitlig denna källa är, vad för slags politiska åsikter den uttrycker. Eftersom man knappast kan vänta sig att svenska läsare har omfattande kunskaper om ryska massmedier lägger journalisterna nästan alltid till en kort förklaring: *den officiella nyhetsbyrån Tass, den oberoende kanalen NTV, regeringsorganet Rossijskaja gazeta, den inflytelserika tidningen Nezavisimaja gazeta, den politiska veckotidskriften Novoje Vremja*.

Jag hoppas att denna artikel tydligt visar att svenska tidningstexter om studenternas hemland kan hjälpa dem att lära sig tala och skriva om sitt land med dess olika realia. Det är särskilt viktigt med sådana texter i undervisningen i svenska språket för blivande översättare och tolkar.

Referenser:

Sjvejtser D. (1988). Teorija perevoda: Status, problemy, aspekty. Moskva: Nauka.

Svenska skrivregler (2000). Utgivna av Svenska språknämnden. Stockholm: Liber.

Jermolovitj D. (2001). Imena sobstvennyje na styke jazykov i kultur. Moskva: R.Valent.

Veresjtjagin E., Kostomarov V. (1983). Jazyk i kultura: ingvastranovedenije v prepodavanii russkogo jazyka kak inostrannogo. Moskva: Russkij jazyk.